

LIGJ
Nr. 71/2024

**PËR RATIFIKIMIN E MARRËVESHJES SË FINANCIMIT NDËRMJET REPUBLIKËS
SË SHQIPËRISË, PËRFAQËSUAR NGA KËSHILLI I MINISTRAVE I REPUBLIKËS SË
SHQIPËRISË, REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT, PËRFAQËSUAR NGA
SEKRETARIATI PËR ÇËSHTJET EVROPIANE, DHE KOMISIONIT EVROPIAN PËR
PROGRAMIN IPA TË BASHKËPUNIMIT NDËRKUFITAR MAQEDONIA E
VERIUT-SHQIPËRI 2021–2027**

Në mbështetje të neneve 78, 83, pika 1, dhe 121, pika 1, të Kushtetutës, me propozimin e Këshillit të Ministrave,

**KUVENDI
I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË**

VENDOSI:

Neni 1

Ratifikohet marrëveshja e financimit ndërmjet Republikës së Shqipërisë, përfaqësuar nga Këshilli i Ministrave i Republikës së Shqipërisë, Republikës së Maqedonisë së Veriut, përfaqësuar nga Sekretariati për Çështjet Evropiane, dhe Komisionit Evropian për programin IPA të bashkëpunimit ndërkufitar Maqedonia e Veriut–Shqipëri 2021–2027, sipas tekstit bashkëlidhur këtij ligji.

Neni 2

Ky ligj hyn në fuqi 15 ditë pas botimit në Fletoren Zyrtare.

Miratuar në datën 25.7.2024.

Shpallur me dekretin nr. 263, datë 29.7.2024, të Presidentit të Republikës së Shqipërisë, Bajram Begaj.

**MARRËVESHJE FINANCIMI
KUSHTET E VEÇANTA**

Komisioni Evropian, në vijim i referuar si **“Komisioni”**, i cili vepron për llogari dhe në emër të Bashkimit Evropian, në vijim i referuar si **“BE”**,

në njërën anë, dhe

Republika e Maqedonisë së Veriut, e përfaqësuar nga Sekretariati për Çështjet Evropiane (në vijim e referuar si “Maqedonia e Veriut”), dhe Republika e Shqipërisë e përfaqësuar nga Këshilli i Ministrave (në vijim referuar si “Shqipëria”), në vijim të referuar bashkërisht si **“përfituesit e IPA III”**, ose veçmas të referuar si **“përfitues/e i/e IPA III”**,

nga ana tjetër,

dhe së bashku e bashkërisht të referuar si “palët”,

kanë rënë dakord si më poshtë:

Neni 1

Programi i Bashkëpunimit Ndërkufitar (BNK)

1. BE bie dakord të financojë dhe përfituesit e IPA III bien dakord që të pranojnë financimin e programit të mëposhtëm të BNK-së, siç përshkruhet në shtojcën I:

Programi i bashkëpunimit ndërkufitar Maqedoni e Veriut–Shqipëri për periudhën 2021–2027

Numrat e angazhimit global:

Për vitin 2022: JAD.963195

Për vitin 2023: JAD.963206

Ky program i BNK-së financohet nga buxheti i BE-së në bazë të aktit themelor në vijim “Instrumenti për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA III)”¹.

2. Kostoja totale e vlerësuar e këtij programi të BNK-së është 13 790 000 euro dhe kontributi maksimal i BE-së në këtë program të BNK-së është përcaktuar të jetë 11 900 000 euro.

Kontributi i BE-së do të ndahet në angazhime vjetore për vitet 2022, 2023, 2024 dhe 2026, në përputhje me shtojcën I. Asnjë element në këtë Marrëveshje Financimi nuk mund të interpretohet sikur nënkupton një angazhim financiar të BE-së, në lidhje me kreditë, të cilat ende nuk kanë marrë miratimin nga buxheti i aprovuar i BE-së. Miratimi i angazhimeve vjetore të mëvonshme, të përcaktuara në shtojcën I, do të miratohet përmes letërkëmbimeve midis Komisionit dhe përfituesve të IPA III.

Nga përfituesit e IPA III nuk kërkohet asnjë kontribut financiar.

3. Programi i BNK-së do të zbatohet në përputhje me përshkrimin e dhënë në shtojcën I.

Neni 2

Periudha e ekzekutimit dhe periudha e zbatimit operacional

1. Periudha e ekzekutimit të kësaj Marrëveshjeje Financimi, siç përcaktohet në nenin 1, paragrafi 1 të shtojcës II, është përcaktuar të jetë 12 vjet nga nënshkrimi i Marrëveshjes së Financimit, ose nga letërkëmbimet për këstet e mëvonshme të buxhetit.

2. Kohëzgjatja e periudhës së zbatimit operacional të kësaj Marrëveshjeje Financimi, siç përcaktohet në nenin 1, paragrafi 2 të shtojcës II, është përcaktuar të jetë 6 vjet nga nënshkrimi i Marrëveshjes së Financimit, ose nga letërkëmbimet për këstet e mëvonshme të buxhetit.

3. Këto periudha mund të zgjaten siç parashikohet në nenin 15 të shtojcës II.

Neni 3

Adresat dhe komunikimi

Të gjitha komunikimet në lidhje me zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi do të bëhen me shkrim, do t'i referohen shprehimisht programit të BNK-së, siç përcaktohet në nenin 1, paragrafi 1 dhe do të dërgohen në adresat e mëposhtme:

a) Për Komisionin

Znj. Michela Matuella

Drejtoreshë në detyrë (Drejtorja NEAR. D), për Ballkanin Perëndimor

Drejtorja e Përgjithshme për Fqinjësinë dhe Negociatat e Zgjerimit (DG NEAR)

Rue de la Loi 15

Komisioni Evropian

¹ Rregullorja (BE) 2021/1529 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, datë 15 shtator 2021, “Për krijimin e Instrumentit për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA III)”, Gazeta Zyrtare L 330, 20.9.2021, f. 1.

B-1049 Bruksel, Belgjikë
Email: NEAR-D@ec.europa.eu

b) Për përfituesit e IPA III

Për Maqedoninë e Veriut:

Sekretariati për Çështjet Evropiane
Quai Presveta Bogorodica, br. 3
1000 Shkup, Maqedonia e Veriut
Telefon: +389 (0)2 3200 105
Email cabinet@sep.gov.mk

Për Shqipërinë:

Z. Ilir Beqaj
Koordinator Kombëtar i IPA-s
Kryeministria
Bulevardi “Dëshmorët e Kombit”
Tiranë, Shqipëri
Email: eufa@saspac.gov.al

Neni 4

Pika e kontaktit të Zyrës Evropiane Kundër Mashtrimit (ZEKM)

Pika e kontaktit të përfituesit të IPA III që ka kompetencat e duhura për të bashkëpunuar në mënyrë të drejtpërdrejtë me Zyrën Evropiane Kundër Mashtrimit (ZEKM), në mënyrë që të lehtësojë aktivitetet operative të ZEKM-së do të jetë:

Për Maqedoninë e Veriut:

Znj. Tatjana Trajkovska
Drejtuuese e Sektorit për Inspektimin Financiar në Sektorin Publik dhe Koordinimin e Luftës kundër Mashtrimit të Fondeve të BE-së, Ministria e Financave
1000 Shkup, Maqedonia e Veriut
Email: tatjana.traikovska@finance.gov.mk

Për Shqipërinë:

Znj. Blerina Naska
Drejtoresh e Drejtorisë së Inspektimit Financiar, Inspektimi Financiar Publik pranë Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë
Bulevardi “Dëshmorët e Kombit”, nr. 3, Tiranë, Shqipëri
Email: blerina.naska@financa.gov.al

Neni 5

Marrëveshjet Financiare Kuadër të Partneritetit

Programi i BNK-së do të zbatohet në përputhje me dispozitat e Marrëveshjes Financiare Kuadër të Partneritetit (MFKP), përkatësisht ndërmjet Komisionit Evropian dhe Maqedonisë së Veriut për rregullat specifike të zbatimit të asistencës financiare të BE-së për Maqedoninë e Veriut, në kuadër të Instrumentit për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA III), dhe në përputhje me dispozitat e MFKP-së mes Komisionit Evropian dhe Shqipërisë për rregullat specifike të zbatimit të asistencës financiare të BE-së për Shqipërinë në kuadër të Instrumentit për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA III) (referuar në vijim si “MFKP-të”).

Kjo Marrëveshje Financimi plotëson dispozitat e MFKP-ve të sipërpërmendura. Në rast konflikti, nga njëra anë, të dispozitave të kësaj Marrëveshjeje Financimi dhe nga ana tjetër, e dispozitave të MFKP-së përkatëse, kjo e fundit do të ketë përparësi.

Neni 6 **Shtojcat**

1. Kjo Marrëveshjeje Financimi është e përbërë nga:

- a) Këto Kushte të Veçanta
- b) Shtojca I: Programi i BNK-së Maqedonia e Veriut–Republika e Shqipërisë për periudhën 2021–2027
- c) Shtojca II: Kushtet e Përgjithshme
- d) Shtojca III: Modeli i raportit vjetor të BNK-së për zbatimin e asistencës nga IPA III, në përputhje me nenin 80 të MFKP-së

2. Në rast konflikti midis dispozitave të shtojcave dhe dispozitave të këtyre Kushteve të Veçanta, këto të fundit do të kenë përparësi. Në rast konflikti midis dispozitave të shtojcës I dhe dispozitave të shtojcës II, kjo e fundit do të ketë përparësi.

Neni 7 **Dispozita që derogojnë nga shtojca II apo që e plotësojnë atë**

Paragrafi në vijim plotëson shtojcën II:

Komisioni synon të prezantojë, në mënyrë progresive, një sistem shkëmbimi elektronik për raportimin e kontratave nën menaxhimin e tërthortë të përfituesit të IPA III (“Aplikacioni IPA”). Përfituesi i IPA III do të duhet të regjistrohet dhe të përdorë aplikacionin IPA për të mundësuar menaxhimin elektronik të Marrëveshjeve të Financimit.

Neni 8 **Nënshkrimi dhe hyrja në fuqi**

Kjo Marrëveshjeje Financimi konsiderohet e nënshkruar në datën që nënshkruhet nga pala e fundit, dhe jo më vonë se data 31 dhjetor 2023.

Kjo Marrëveshje Financimi do të hyjë në fuqi në datën kur Komisioni merr një njoftim nga Republika e Shqipërisë, i cili konfirmon realizimin e procedurave të brendshme të përfituesit të IPA III që çmohen të nevojshme për hyrjen e saj në fuqi. Komisioni do të informojë përfituesit e IPA III për datën e marrjes së këtij njoftimi, e cila do të merret në konsideratë për hyrjen në fuqi.

Kjo marrëveshje është hartuar në tri kopje në gjuhën angleze, një i dorëzohet Komisionit dhe një për secilin prej përfituesve të IPA III.

Për përfituesit e IPA III

Për Komisionin

Për Maqedoninë e Veriut:

Për Komisionin:

Z. Bojan Marichikj
Zëvendëskryeministër për Çështjet Evropiane
Koordinator Kombëtar i IPA-s

Znj. Michela Matuella
Drejtoreshë në detyrë (Drejtoria NEAR. D), për
Ballkanin Perëndimor
Drejtoria e Përgjithshme për Politikat e Fqinjësisë dhe
Negociatat e Zgjerimit, Komisioni Evropian

Shkup, më
Data:

Bruksel, më

Nënshkrimi:

Data:

Nënshkrimi:

Për Shqipërinë:

Koordinator Kombëtar i IPA-s

Tiranë, më

Data:

Nënshkrimi:

SHTOJCA 1

**E VENDIMIT ZBATUES TË KOMISIONIT PËR FINANCIMIN E PROGRAMIT TË
BASHKËPUNIMIT NDËRKUFITAR MAQEDONI E VERIUT–SHQIPËRI PËR PERIUDHËN
2021–2027**

**Dokumenti i Veprimit për programin e bashkëpunimit ndërkufitar Maqedoni e Veriut–Shqipëri
2021–2027**

PASQYRA E LËNDËS

SINOPSI I PROGRAMIT

LISTA E SHKURTESAVE

1. PËRMBAJTJA E PROGRAMIT

1.1. Përmbledhja e programit

1.2. Përgatitja e programit dhe përfshirja e partnerëve

2. ZONA E PROGRAMIT

2.1. Analiza e situatës

2.2. Konstatimet kryesore

3. STRATEGJIA E PROGRAMIT

3.1. Logjika/arsyetimi për strategjinë e ndërhyrjes që është përzgjedhur

3.2. Përshkrimi i prioritetëve të programit

3.3. Çështjet horizontale dhe ndërsektoriale

3.4. Koherenca me programet e tjera dhe strategjitë makrorajonale

3.5. Kushtet dhe supozimet

4. BUXHETI INDIKATIV

5. MODALITETET E ZBATIMIT

5.1. Marrëveshja e financimit

5.2. Periudha indikative e zbatimit

5.3. Metodatat e zbatimit

5.4. Struktura Menaxhuese e Programit

5.5. Hartimi i projekteve, përzgjedhja dhe zbatimi

5.6. Shtrirja e pranueshmërisë gjeografike për prokurimet dhe grantet

6. RAPORTIMI, MONITORIMI DHE VLERËSIMI

7. INFORMIMI DHE VIZIBILITETI

8. QËNDRUESHMËRIA

PËRMBLEDHJE E PROGRAMIT

Akti bazë	Instrumenti për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA III)
-----------	---

Titulli i programit	Programi i bashkëpunimit ndërkufitar Maqedoni e Veriut–Shqipëri
Numri OPSYS	AKTI-60751 2022: JAD.963195 2023: JAD.963206 2024: JAD.968729 2026: JAD.968730
Dokumenti i programimit	Kuadri i Programimit të IPA III
Dritarja	Dritarja 5 “Bashkëpunimi territorial dhe ndërkufitar”
Zona e Programit	Në Maqedoninë e Veriut: - Pelagonia, Pollogu dhe Jugperëndimi Në Shqipëri: - Dibër, Elbasan dhe Korçë
Objektivi i përgjithshëm i programit	Të promovojë marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë, të nxitë integrimin në BE dhe të kontribuojë në zhvillimin social, ekonomik dhe territorial të Zonës së Programit Ndërkufitar, duke përmirësuar mbrojtjen e mjedisit dhe masat ndaj fatkeqësive natyrore, si dhe duke zhvilluar turizmin e qëndrueshëm natyror dhe kulturor
Grupimet tematike (KT); prioritetet tematike (PT); dhe objektivat specifike (OS) për çdo prioritet tematik të Programit	PT 0: Asistencë teknike OS: Të garantojë zbatim efikas, efektiv, transparent dhe në kohë të programimit të bashkëpunimit ndërkufitar, si dhe të rrisë ndërgjegjësimin për programin ndër komunitetet kombëtare, rajonale e vendore dhe të popullsisë në përgjithësi në Zonën e Programit. KT 2: Efikasitet më i gjelbër dhe i përmirësuar i burimeve. PT2: Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i riskut. OS1: Kapacitete të rritura të shërbimeve publike që merren me përballimin e fatkeqësive natyrore. OS2: Mbrojtje mjedisore e përmirësuar e rajonit ndërkufitar. KT 4: Përmirësim i mjedisit të biznesit dhe konkurrueshmërisë. PT5: Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore. OS1: Të forcojë turizmin e qëndrueshëm të trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Zonën e Programit. OS2: Të forcojë bashkëpunimin kulturor, mbrojtjen dhe përmirësimin e trashëgimisë kulturore dhe natyrore. <i>Shënim. KT5 do të integrohet. Propozimi i përfutësve për integrimin e këtij grupimi tematik paraqitet në seksionin 3.3 të këtij dokumenti.</i>
Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ)	OZHQ kryesor: Objektivi 8: Promovimi i rritjes ekonomike të vazhdueshme, gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme, punësimin e plotë dhe produktiv, si dhe punën e denjë për të gjithë. Në kuadrin e zbatimit 7-vjeçar të Programit të bashkëpunimit ndërkufitar, operacionet e përzgjedhura do të kontribuojnë edhe për sa më poshtë: Në sferën socio-ekonomike: Objektivi 4. Arsimi gjithëpërfshirës, të barabartë dhe cilësor si dhe promovimi i mundësive të nxënies për të gjithë jetën për të gjithë; Objektivi 2: Modele të qëndrueshme konsumi dhe prodhimi. Në sferën territoriale: Objektivi 10: Reduktimi i pabarazive brenda dhe ndërmjet shteteve. Objektivi 11: Qytete dhe vendbanime njerëzore gjithëpërfshirëse, të sigurta, rezistente dhe të qëndrueshme. Në sferën mjedisore: Objektivi 13. Marrja e masave urgjente për të luftuar ndryshimet klimatike dhe efektet e tyre; Objektivi 15. Mbrojtja, restaurimi dhe promovimi i përdorimit të qëndrueshëm të ekosistemeve tokësore, menaxhimi i qëndrueshëm i pyjeve, lufta ndaj shkretimit, si dhe ndalimi dhe kthimi pas i degradimit të tokës dhe i humbjes së diversitetit.
INFORMACION PËR BUXHETIN	
Kodi/et DAC ²	11110: Politika e arsimit dhe menaxhimi administrativ: 5% 11120: Objektet e arsimit dhe formimit profesional: 5%

² Sektorët DAC (kodet dhe përshkrimet) tregohen në kolonën e parë dhe të katërt me titullin “kodet e qëllimit”, në dokumentin në vijim: <http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-financestandards/dacandcrscodlists.htm>

	33210: Politika e turizmit dhe menaxhimi administrativ: 40% 15110: Politika e sektorit publik dhe menaxhimi administrativ: 10%.
Zëri buxhetor:	15.020300
Buxheti total 2021–2027	13 790 000 euro
Kontributi total i BE-së 2021–2027	11 900 000 euro
Kontributi vjetor i BE-së	Për vitin 2022 – 2 890 000 euro Për vitin 2023 – 2 000 000 euro Për vitin 2024 – 3 430 000 euro Për vitin 2026 – 3 580 000 euro Në varësi të fondeve në dispozicion në vitet përkatëse pas miratimit të buxhetit vjetor, ose siç parashikohet në sistemin e të dymbëdhjetave provizore.
MENAXHIMI DHE ZBATIMI	
Metoda e zbatimit	Menaxhim direkt nga Komisioni Evropian
Strukturat përgjegjëse BNK/autoritetet përkatëse në vendet pjesëmarrëse IPA III ³	Në Maqedoninë e Veriut: - Zëvendëskryeministri për Çështjet Evropiane, Koordinatori Kombëtar IPA (KKIPA) dhe struktura BNK e ngritur sipas kuadrit ligjor IPA III Në Shqipëri: - Këshilli i Ministrave, Koordinator Kombëtar IPA (KKIPA) dhe Struktura BNK e ngritur sipas kuadrit ligjor IPA III
SPT/zyrat antenë të Sekretariatit të Përbashkët Teknik	Selia e SPT-së: Strugë, Maqedoni e Veriut Zyra Antenë: Elbasan, Shqipëri
Afati për lidhjen e Marrëveshjes së Financimit për periudhën 2021–2027	Për alokimet buxhetore të vitit 2022, afati është 31 dhjetor 2023
Afati për marrëveshjen (shkëmbimin e letrave) e të gjitha palëve për alokimet buxhetore në vijim për zbatimin e Marrëveshjes së Financimit	Për alokimet buxhetore të vitit 2023, afati është 31 dhjetor 2024 Për alokimet buxhetore të vitit 2024, afati është 31 dhjetor 2025 Për alokimet buxhetore të vitit 2026, afati është 31 dhjetor 2027
Afati për lidhjen e kontratave të prokurimit dhe grantit	3 vjet pas lidhjes së Marrëveshjes së Financimit (ose shkëmbimit të letrave pas transhet buxhetore pasuese), përveç rasteve të parashikuara në nenin 114 të Rregullores Financiare
Periudha indikative e zbatimit operacional	6 vjet pas lidhjes së Marrëveshjes së Financimit (ose shkëmbimit të letrave pas transhet buxhetore pasuese)
Afati për zbatimin e Marrëveshjes së Financimit	12 vjet pas lidhjes së Marrëveshjes së Financimit (ose shkëmbimit të letrave pas transhet buxhetore pasuese)

Bruksel, 19.5.2022

LISTA E SHKURTIMEVE

BRD	Byroja për Zhvillim Rajonal (në Maqedoni të Veriut)
BNK	Bashkëpunimi Ndërkufitar
CBIB+	Forcimi Institucional Ndërkufitar Plus, faza III
KK	Këshilli Konsultativ
CRD	Qendra për Zhvillim Rajonal (në Maqedoni të Veriut)
OSHC	Organizatë e Shoqërisë Civile
KPS	Kuadri i Përbashkët Strategjik
DBE	Delegacioni i Bashkimit Evropian
PRE	Programi i Reformave Ekonomike
EUSAIR	Strategjia e BE-së për rajonin e Adriatikut dhe Jonit
PBB	Prodhimi i Brendshëm Bruto

³ Strukturat përgjegjëse dhe përgjegjësitë përcaktohen pas miratimit në përputhje me kuadrin legjislativ të IPA III dhe me Marrëveshjen Kuadër të Partneritetit dhe Marrëveshjen e Financimit.

IPA	Instrument për Asistencën e Paraanëtarësimit
KPM	Komiteti i Përbashkët Monitorues
NjQV	Njësi e Qeverisjes Vendore
TFP	Task-Forca e Përbashkët
PL	Partneri Lider
MM	Memorandum Mirëkuptimi
MVQV	Ministra e Vetëqeverisjes Vendore
MEFA	Ministria për Evropën dhe Çështjet e Jashtme
MVQV	Ministra e Vetëqeverisjes Vendore
KFSH	Kuadri Financiar Shumëvjeçar
KKIPA	Koordinatori Kombëtar IPA
OJF	Organizatë Jofitimprurëse
NUTS	Nomenklatura e Njësiave Territoriale për Statistikat
SO	Strukturë BNK (nëse teksti i referohet IPA III, Strukturë Operuese)
SEA	Sekretariati për Çështjet Evropiane
NVM	Ndërmarrjet e vogla dhe të mesme
OS	Objektiv specifik
SWOT	Analiza e pikave të forta, të dobëta, mundësive dhe kërcënimeve
GT	Grupim tematik
PT	Prioritet tematik
WTTC	Këshilli Botëror i Udhëtimit dhe Turizmit

1. PËRMBAJTJA E PROGRAMIT

Programi i Bashkëpunimit Ndërkufitar ndërmjet Maqedonisë së Veriut dhe Shqipërisë do të zbatohet në kuadër të Instrumentit për Asistencën e Paraanëtarësimit 2021–2027 (IPA III). IPA III mbështet bashkëpunimin ndërkufitar (BNK), me qëllim promovimin e marrëdhënieve të fqinjësisë së mirë, nxitjen e integritetit në BE dhe promovimin e zhvillimit socio-ekonomik nëpërmjet nismave të përbashkëta vendore dhe rajonale.

Dispozitat ligjore për zbatimin e tij përcaktohen në këto akte ligjore: rregullorja (BE) 2021/1529 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 15 shtator 2021 për krijimin e Instrumentit për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA III).

1.1. Përmbledhja e programit

Ky program, BNK-ja, u hartua mbi gjetjet kryesore të situatës dhe analizave SWOT të paraqitura në shtojcën 1 të këtij dokumenti, e cila zbërthen hollësisht situatën socio-ekonomike të rajoneve të përfshira në zonën e programit, një pamje të saktë të realiteteve aktuale në terren, bazuar në të dhëna statistikore, raporte, strategji kombëtare, rajonale dhe bashkiake etj., si dhe zbuloi një sërë kufizimesh që rëndojnë shumë në zhvillimin e tyre.

Zona e Programit karakterizohet nga burime të pasura natyrore dhe mjedisore, diversitet etnik dhe kulturë të pasur. Të dyja anët e Zonës së Programit kanë karakteristika mjaft të ndryshme për sa i përket zhvillimit ekonomik.

Zona e Programit ka nevoja të mëdha që tejkalojnë kapacitetin financiar të çdo programi BNK; largësia dhe natyra periferike e rajoneve rezultojnë në problemet e identifikuar dhe për këtë arsye ndikojnë shumë në cilësinë e jetës së qytetarëve. Gjithashtu, zhvillimi aktual i Zonës së Programit rrjedh nga një sërë faktorësh historikë, demografikë, politikë, gjeografikë dhe ekonomikë, të cilët nuk mund të kapërcehen brenda një periudhe kohore të shkurtër.

Pandemia COVID-19 e preku zonën, duke ulur rritjen e PBB-së dhe duke ndikuar te NVM-të dhe punësimi. Turizmi u godit rëndë, me një rënie të ndjeshme të numrit të turistëve dhe fjetjeve në njësi akomodimi.

Programi bazohet në potencialet dhe pikat e forta të identifikuarra dhe punon drejt reduktimit të dobësive. Krijimi i mundësive për të krijuar themele të forta për bashkëpunimin ndërkufitar do të integrohet në zbatim si një metodikë e përgjithshme. Nisur nga nevojat dhe sfidat e identifikuarra të Zonës së Programit, mësimet e nxjerra nga perioda e mëparshme, si dhe buxhetin financiar në dispozicion, programi do të trajtojë dy prioritetet tematike (PT):

PT 2: Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i riskut. Ky PT do të kontribuojë në mbulim më të mirë të shërbimeve të mbrojtjes civile dhe mjedisore për njerëzit, asetet dhe natyrën, duke forcuar mekanizmat e mbrojtjes civile, duke siguruar pajisje për mbrojtjen nga zjarret dhe rrëshqitjet e tokës, si dhe do të përmirësojë menaxhimin të zonave të mbrojtura dhe ndërgjegjësimin e popullatës vendëse dhe vizitorët/turistët, në lidhje me mbrojtjen e mjedisit. Gjithashtu kontribuon edhe te PT7, sepse synon të rritë kapacitetet e autoriteteve vendore dhe aktorëve të tjera.

PT 5: Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore. Ky PT do të kontribuojë në identifikimin dhe zhvillimin e burimeve kryesore të nënshfrytëzuara, me qëllim krijimin e ofertave plotësuese për atraksionet kryesore natyrore, kulturore dhe historike të zonës. Gjithashtu, do të forcojë kapacitetet e ofruesve të turizmit dhe do të promovojë një metodikë të përbashkët e të qëndrueshme për përdorimin e trashëgimisë natyrore dhe kulturore. Do të rritë ndërgjegjësimin për pasurinë e trashëgimisë natyrore dhe kulturore dhe nevojën për mbrojtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të saj.

Programi BNK përfshin edhe një prioritet “Asistenca teknike”.

Objekti/ndikimi i përgjithshëm i programit është të promovojë marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë, të nxisë integrimin në BE dhe të kontribuojë në zhvillimin social, ekonomik dhe territorial të zonës së programit ndërkufitar, duke përmirësuar mbrojtjen e mjedisit dhe përballimin e fatkeqësive natyrore, si dhe duke zhvilluar turizëm natyror dhe kulturor të qëndrueshëm.

Mbështetja që do të ofrohet në kuadër të këtij plani veprimi shumëvjeçar do të kontribuojë drejtpërdrejt dhe do të krijojë sinergji me prioritetet e Planit Ekonomik dhe të Investimeve⁴ dhe të Agjendës së Gjellbër⁵ për Ballkanin Perëndimor.

1.2. Përgatitja e programit dhe përfshirja e partnerëve

Procesi i programimit të këtij programi IPA III BNK 2021–2027 filloi në maj 2020 dhe u bazua në përvojat e përbashkëta dhe në mësimet e nxjerra nga programet e mëparshme dhe aktuale BNK të IPA-s (Raporti Përfundimtar i Vlerësimit të Programeve IPA BNK 2007–2013 i shkurtit 2007, si dhe raporti “Analiza e treguesve të performancës”, i 30 qershorit 2020, programi IPA BNK 2014–2020).

Hartimi i këtij dokumenti të programit u drejtua nga dy strukturat operuese⁶ dhe zyrat KKIPA në dy vendet përkatëse, konkretisht: Ministria e Vetëqeverisjes Lokale (MPVL) dhe Sekretariati për Çështje Evropiane (SÇE) në Maqedoninë e Veriut, si dhe Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme (MEFA) në Shqipëri; për këtë qëllim, ngrit një Task-Forcë e Përbashkët (TFP). TFP-ja është organ kolektiv që përbëhet nga përfaqësues të KKIPA-ve, OS-ve, ministrive të linjës, NJQV-ve në territorin e programit dhe agjenci të tjera të të dyja vendeve pjesëmarrëse. Roli i TFP-së përgjegjëse për planifikimin dhe programimin strategjik të programit 2021–2027, ishte të siguronte efektivitetin dhe cilësinë e planifikimit dhe të programimit strategjik për programin BNK, i fokusuar në nevojat e identifikuarra nga Zona e Programit, të vendoste për ndarjen e fondeve për çdo PT dhe të identifikonte çdo projekt strategjik, në përputhje me strategjinë e programit.

Delegacioni i BE-së në Maqedoninë e Veriut udhëhoqi procesin e përgjithshëm të përgatitjes së programit dhe lehtësoi ndërveprimin midis ekspertëve programues, strukturave operuese, përfaqësuesve të Komisionit Evropian dhe SPT-së. Projekti i Asistencës Teknike CBIB+ mbështeti dhe solli sinergji me përgatitjen e programeve të tjera BNK dhe u mbështet në praktikën e mira ekzistuese, si dhe u dha udhëzime ekspertëve programues mbi procesin e programimit.

⁴ COM(2020) 641, 6.10.2020 (vendim).

⁵ SWD (2020) 223, 6.10.2020 (dokument pune i personelit).

⁶ Strukturat operuese në kuadrin e IPA II BNK.

Gjatë të gjithë fazës së programimit, janë mbajtur disa takime pune midis ekspertëve programues, OS-ve dhe DBE-së, për të siguruar komunikim efektiv që çon në identifikimin e prioriteteve tematike që do të trajtohen dhe konceptimin e ndërhyrjeve strategjike në Zonën e Programit.

Në secilën fazë të përgatitjes së programit u organizuan tri takime të TFP-së, ku u paraqitën dhe u miratuan analizat SWOT dhe ndërhyrjet strategjike të propozuara prej ekspertëve programues.

Takime konsultimi u mbajtën me përfaqësues të qeverive të të dyja vendeve në institucionet që merren me Strategjinë e BE-së për Rajonin e Adriatikut dhe Jonit (EUSAIR), me synimin që diskutimet të evidentojnë sinergjitë dhe plotësimet e mundshme në ndërhyrjet që do të realizohen në Zonat e Programit me prioritetet e Strategjive Makrorajonale të BE-së. Procesi i programimit u karakterizua nga një pjesëmarrje e madhe dhe konsultime të gjera me palët e interesuara në të gjitha rajonet e Zonës së Programit, duke përfshirë institucionet përkatëse qendrore, rajonale dhe vendore, si dhe organizatat e shoqërisë civile.

Tetë takime u organizuan në Maqedoninë e Veriut me dhjetë komuna dhe tri qendra për zhvillim rajonal, me pjesëmarrjen e 36 përfaqësuesve. Dhjetë takime u organizuan në Shqipëri, me tre këshilla qarqesh dhe 14 bashki, me pjesëmarrjen e 42 përfaqësuesve. Dy workshope konsultimi u organizuan me palët e interesuara gjatë procesit të programimit në secilin vend (4 gjithsej), ku në secilin aktivitet morën pjesë rreth 40 pjesëmarrës/përfaqësues të palëve të interesuara. Qëllimi i workshopeve të konsultimit me palët e interesuara ishte i trefishtë: 1. të informojë publikun e gjerë mbi situatën e përgatitjes së programit BNK, përfshirë prezantimin e Raportit të Rishikimit dhe gjetjet e analizave sociale, ekonomike dhe mjedisore në zonat e pranueshme të programit; 2. Të kontribuojë në analizën SWOT dhe identifikimin e nevojave/mundësive prioritare për ndërhyrjet BNK; dhe 3. T'u ofrojë palëve të interesuara dhe përfituesve të Programit BNK mundësinë për të shprehur mendimet e tyre dhe për të dhënë kontribute të vlefshme për procesin e programimit.

Rrjedhimisht, të gjithë aktorët e procesit të programimit BNK i analizuan dhe renditën secilin PT sipas rëndësisë që iu atribuonë. Renditja përfundimtare është e rëndësishme, sepse reflekton komentet për programimin dhe pasqyron përqasjen nga poshtë lart dhe ndërtohet mbi parimin e **partneritetit**: TP 2: Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rrezikut; dhe TP 5: Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore.

Tabela më poshtë tregon takimet/aktivitetet kryesore dhe konsultimet e realizuara:

Data/vendi	Aktiviteti
22.4.2020	Zyra KKIPA mori shkresën na Komisioni Evropian për IPA III dhe fillimin e procesit të programimit
6 maj 2020	Takimi prezantues ndërmjet SO në Shqipëri dhe CBIB+3 mbi procesin e programimit IPA III BNK (hapat e kërkuar dhe projektplanin i punës)
18.5.2020	Takimi prezantues ndërmjet SO në Maqedoninë e Veriut dhe CBIB+3 mbi procesin e programimit IPA III BNK (hapat e kërkuar dhe projektplanin i punës)
26.5.2020	Takim koordinues ndërmjet OS në Maqedoninë e Veriut, DBE në Shkup dhe zyra KKIPA dhe CBIB+3 mbi procesin e programimit (përgjegjësitë dhe planin i punës)
27.5.2020	Takim koordinues ndërmjet SO-ve në Maqedoninë e Veriut dhe Shqipëri, zyrës KKIPA në Maqedoninë e Veriut në prani të DBE-ë në Maqedoni dhe CBIB+3 mbi programimin e IPA III BNK (planin i punës dhe pyetësorët)
Fundi i qershorit–fundi i korrikut	U realizua procesi i ngritjes së Task-Forcës së Përbashkët (TFP)
30.7.2020	Mbledhja e parë e TFP-së: Konstituimi i TFP-së, miratimi i rregullores së brendshme dhe i planit të punës për programimin
5.8.2020	SPT shpërndau pyetësorët te palët e interesuara BNK
21.8.2020, <i>online</i>	Takimi prezantues me delegacionin e Bashkimit Evropian në Maqedoninë e Veriut dhe ekipin e programimit. Qëllimi i takimit ishte prezantimi dhe diskutimi i raportit fillestar, objektivave dhe rezultateve të pritshme, produkteve dhe kalendarit të aktiviteteve për të gjithë periudhën e përgatitjes së Programit
25.8.2020, <i>online</i>	Takim koordinues mbi procesin e programimit për programin BNK Maqedoni e Veriut–Shqipëri, ndërmjet ekspertëve programues, delegacionit të BE-së në Maqedoninë e Veriut dhe CBIB+3

21.8.2020, <i>online</i>	Takim i OS-ve: Prezantim me Ekipin e Ekspertëve Programues ku u paraqitën kalendari i aktiviteteve, rezultatet kryesore dhe metodika e ekspertëve dhe rënia dakord për piketat kryesore për procesin në vijim. Në procesin e përgatitjes morën pjesë dhe kontribuan përfaqësues të delegacioneve të BE-së në Maqedoni të Veriut dhe në Shqipëri, si edhe ekspertët e CBIB+
Fillim shtator 2020	Grumbullimi i pyetësorëve të plotësuar
16, 17, 18.9.2020 Pelagonia, Pollogu, rajonet jugperëndimore, Maqedonia e Veriut	Vizita në terren: Takime konsultimi në tri rajone të programit në Maqedoninë e Veriut, me përfaqësues të qeverisjes vendore, ku u prezantua ecuria e procesit të programimit, u diskutua mbi sfidat kryesore, prioritetet, strategjitë vendore dhe çështje të tjera menaxhimi që kanë lidhje me programin BNK. Identifikimi i nevojave dhe i prioritetëve potenciale që të përfshihen në programin e ri BNK.
16, 17, 18.9.2020 Qarqet Dibër, Elbasan, Korçë, Shqipëri	Vizita në terren: Takime konsultimi në tri rajone të programit në Shqipëri, me përfaqësues të qeverisjes vendore, ku u prezantua ecuria e procesit të programimit, u diskutua mbi sfidat kryesore, prioritetet, strategjitë vendore dhe çështje të tjera menaxhimi që kanë lidhje me programin BNK. Identifikimi i nevojave dhe i prioritetëve potenciale që të përfshihen në programin e ri BNK.
22 shtator 2020	Përgjigjet e agreguara nga pyetësorët e plotësuar iu vunë në dispozicion ekspertit programues për shtjellim të mëtejshëm dhe analizë
30.9.2020, Maqedonia e Veriut dhe Shqipëria, uorkshope <i>online</i>	Uorkshope konsultimi me palët e interesuara: Uorkshope konsultimi <i>online</i> të organizuara në të dyja vendet njëkohësisht, me rreth 40 pjesëmarrës nga secili vend, nga NJQV-të, OSHC-të, përfituesit e projekteve të BNK-së dhe institucione përkatëse. Prezantimi i analizave SWOT dhe mbledhja e pikëpamjeve dhe sugjerimeve të palëve të interesuara mbi sfidat kryesore, potencialet për zhvillim dhe risqet në zonat e programit.
1.10.2020, <i>online</i>	Takim teknik me përfaqësues nga strukturat operuese, delegacioni i Bashkimit Evropian në Maqedoninë e Veriut, Ekipi i Programimit, SPT, ekspertët të CBIB+. Diskutimi i komenteve të Raportit të Rishikimit, Studimit Shumësektorial dhe Konceptnotës së Projektit Strategjik që do t'u dërgohet NJQV-ve për marrjen e ideve për projekte të mundshme.
2.10.2020, uebinar/trajnim i organizuar nga CBIB+	Trajnim për hartim dhe formulim të strategjisë: Uebinari i parë i TFP – programimi i IPA III BNK; Përfaqësuesit (OS-të, TFP, SPT, CBIB+, ekspertët programues): shpjegimi i IPA III BNK, procesi i programimit, planifikimi hap pas hapi (analiza e situatës, gjetjet kryesore (SWOT, nevojat), zgjedhjet strategjike – përzgjedhja/përcaktimi i prioritetëve, treguesve dhe objektivave), kontrolli i logjikës së ndërhyrjes, çështjet horizontale dhe ndërsektoriale.
14.10.2020, Tiranë	Takimi teknik me DG REGIO, DBE, Ekipin e Programimit dhe CBIB+: diskutim mbi ecurinë, sfidat dhe procesin e programimit. Problematikat. U trajtuan disa çështje lidhur me stadin e përgatitjeve, afatin e finalizimit të programit dhe Rregullorja e Komisionit Evropian.
28.10.2020, <i>online</i>	Takim teknik me delegacionin e Bashkimit Evropian në Maqedoninë e Veriut, Ekipin e Programimit dhe ekspertët e CBIB+. Diskutime për studimin shumësektorial dhe propozimet për ndërhyrjen strategjike dhe përzgjedhjen e prioritetëve tematike për përgatitjen e dokumentit të programit.
30.10.2020, Maqedonia e Veriut dhe Shqipëria, uorkshope <i>online</i>	Uorkshope, konsultimi me palët e interesuara, organizuar në secilin shtet njëkohësisht, me 35 pjesëmarrës nga secili shtet, që vinin nga NJQV-të, OSHC-të, përfituesit e projekteve BNK dhe institucione të tjera përgjegjëse. Prezantimi i studimit shumësektorial, ndërhyrjet strategjike të propozuara dhe marrja e mendimeve të palëve të interesuara mbi përzgjedhjen e prioritetëve tematike që do të përfshihen në dokumentin të programit të ri.
6.11.2020, <i>online</i>	Takimi i dytë i TFP-së: Prezantimi i analizës SWOT dhe studimit shumësektorial. Diskutime mbi PT-të dhe logjikën e ndërhyrjes, përzgjedhjen fillestare të aktiviteteve dhe hapat për të përfunduar dokumentin e programit.
20.11.2020	Takim teknik me të dy OS-të, institucione qendrore dhe vendore dhe DBE-të për të diskutuar mbi ecurinë dhe masat që duhen ndërmarrë për të pjekur dy projektet strategjike të dorëzuara në kuadrin e IPA II, me qëllim që të financohen nga programi IPA III BNK Maqedoni e Veriut–Shqipëri
27.11.2020, <i>online</i>	Takimi i tretë i TFP-së: diskutime mbi Strategjinë e Ndërhyrjes së programit dhe Aktivitetet, konfirmimi i PT-ve dhe operacioneve; diskutime mbi treguesit; alokimet
7.12.2020	Dorëzimi i versionit të parë të dokumentit të programit pranë Komisionit Evropian
5.3.2021	Takim përgatitor mbi hapat që duhen ndërmarrë për përgatitjen e versionit të dytë të dokumentit të programit
10.3.2021	Takim koordinues për të diskutuar mbi komentet e Komisionit Evropian për versionin e parë të dokumentit të programit
18.3.2021	Aktivitet orientues mbi logjikën e ndërhyrjes së programit, nga projekti Promel
19.3.2021	Komentet zyrtare të Komisionit i përcillen KKIPA-së dhe OS-së

23.3.2021	Takim teknik mbi çështjet e vizibilitetit në kuadrin e programit IPA III BNK Maqedoni e Veriut-Shqipëri
21.4.2021	Konsultim publik për programin
23.4.2021	Takimi i katërt i Task-Forcës së Përbashkët për miratimin e versionit të dytë të dokumentit të programit
28.4.2021	Miratimi i versionit të dytë të dokumentit të programit nga TFP përmes procedurës me shkrim
29.4.2021	Dorëzimi i versionit të dytë të dokumentit të programit pranë Komisionit Evropian
7.6.2021	Komentet jozyrtare të Komisionit Evropian për versionin e dytë që iu dorëzua
5.7.2021	Komentet zyrtare të Komisionit Evropian për versionin e dytë që iu dorëzua
14.7.2021	Miratimi i versionit të tretë të dokumentit të programit nga TFP përmes procedurës me shkrim
16.7.2021	Dorëzimi i versionit të tretë të dokumentit të programit pranë Komisionit Evropian

Procesi i programimit u zhvillua në tri faza të njëpasnjëshme dhe të lidhura ngushtë midis tyre, të cilat u korrespondojnë produkteve/rezultateve të përgatitura nga ekspertët programues: 1. **Raporti i Rishikimit**; 2. **Studimi Shumësektorial**; 3. **Dokumenti i Programit**.

Dokumenti i Programit përmban vizionin strategjik, PT-të, aktivitetet konkrete dhe ndërhyrjet, përfshirë zërat financiarë për secilin PT për periudhën 7-vjeçare të IPA III 2021 –2027. Të gjithë aktorët e procesit të programimit BNK i analizuan dhe renditën secilin PT, sipas rëndësisë që iu atribuojnë. Renditja përfundimtare është e rëndësishme, sepse reflekton komentet për programimin dhe pasqyron përqasjen nga poshtë lart dhe ndërtohet mbi parimin e **partneritetit**: TP 2: Mbrotjtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rrezikut; dhe TP 5: Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore.

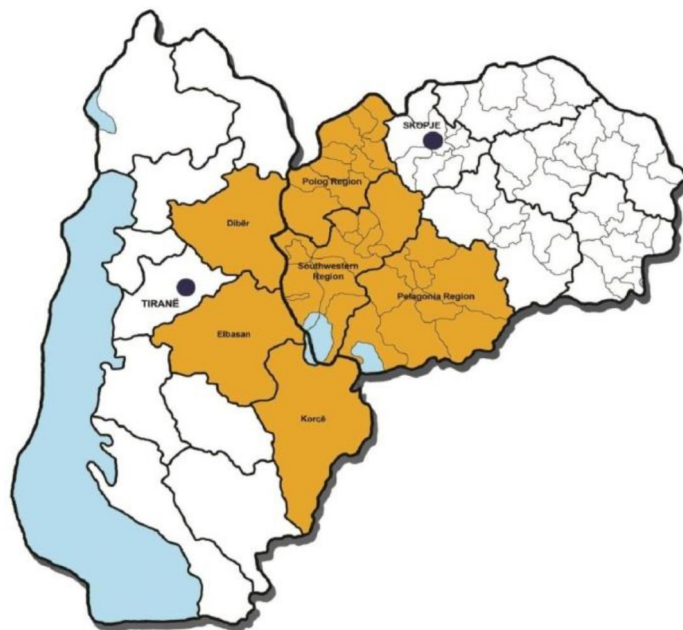
Programi i propozuar synon të kontribuojë në objektivin e përgjithshëm IPA III të harmonizuar me objektivin specifik/rezultatit e pestë që është ***mbështetja e bashkëpunimit territorial dhe ndërkufitar***.

2. ZONA E PROGRAMIT

2.1. Analiza e situatës

Zona e Programit mbetet e pandryshuar për sa i përket mbulimit gjeografik/administrativ dhe popullsisë, krahasuar me asistencën e mëparshme IPA BNK për Maqedoninë e Veriut dhe Shqipërinë, duke përfshirë tre rajone NUTS-3 në secilin vend përfitues:

- Pelagonia, Pollogu dhe jugperëndimi në Maqedoni të Veriut; dhe
- Dibra, Elbasani dhe Korça në Shqipëri.

Programi përfshin 27 bashki/komuna në Maqedoni të Veriut:

- Rajoni i Pelagonisë, që përbëhet nga këto komuna: Bitola, Demir Hisar, Dolneni, Krivogastani, Krusevo, Mogila, Novaci, Prilep dhe Resen;

- Rajoni i Pollogut, që përbëhet nga këto komuna: Bogovinje, Brvenica, Gostivar, Jegunovce, Mavrovë dhe Rostusa, Tearce, Tetovë, Vrapciste dhe Zelino;

- Rajoni Jugperëndimor, që përbëhet nga këto komuna: Centar Zupa, Debar, Debarca, Kicevo, Makedonski Brod, Ohri, Plasnica, Struga dhe Vevcani, dhe 17 bashki në Shqipëri:

- qarku i Dibrës që përbëhet nga këto bashki: Dibër, Bulqizë, Mat dhe Klos;

- qarku i Elbasanit që përbëhet nga këto bashki: Elbasan, Belsh, Cërrik, Gramsh, Librazhd, Peqin dhe Përrenjas;

- qarku i Korçës që përbëhet nga këto bashki: Korçë, Devoll, Kolonjë, Maliq, Pogradec dhe Pustec.

Të gjashta këto rajone që përbëjnë Zonën e Programit kanë një popullsi totale prej 1 375 879 banorësh, nga të cilët 56% banojnë në Maqedoni të Veriut dhe 44% në Shqipëri.

Përmasat e rajoneve të pranueshme të Zonës së Programit, nga pikëpamja e shtrirjes gjeografike dhe popullsisë, paraqiten si më poshtë.

Vendi	Rajoni	Madhësia (km ²)	% e vendit	Popullsia	% e vendit
Maqedonia e Veriut	Pelagonia	4 717	18.3%	228 448	11.0%
	Pollogu	2 416	9.4%	321 957	15.5%
	Jugperëndimi	3 340	13.0%	219 622	10.6%
	TOTALI	10,473	40.7%	770 027	37.1%
Shqipëria	Dibra	2,586	9.0%	119,963	4.2%
	Elbasani	3,199	11.1%	276,765	9.7%
	Korça	3,711	12.9%	209,124	7.3%
	TOTALI	9,496	33.0%	605,852	21.3%
TOTALI I PROGRAMIT		19 969 km²	36.7⁷	1,375,879	28%⁸

Gjatësia e kufirit mes dy vendeve që mbulohen nga Zona e Programit është 191 km (151 km në tokë, 12 km përgjatë lumit Drin dhe 28 km në liqenet e Ohrit dhe të Prespës).

Janë 5 pika kalimi kufitar midis Maqedonisë së Veriut dhe Shqipërisë:

- Kafasan (Strugë) nga Maqedonia e Veriut përmes Qafëthanës për në Pogradec, Librazhd dhe Elbasan në Shqipëri;

- Sveti Naum (Ohër) nga Maqedonia e Veriut përmes Tushemishtit, për në Pogradec në skajin juglindor të liqenit të Ohrit në Shqipëri;

- Spas (Debar) nga Maqedonia e Veriut përmes Bllatës (Dibër), për në Peshkopi, Bulqizë dhe Burrel në Shqipëri;

- Stenje (Resen) nga Maqedonia e Veriut përmes Goricës (Pustec), për në bregun verior të liqenit të Prespës në Shqipëri;

- Džepište (Debar) nga Maqedonia e Veriut për në Trebisht (Dibër) në Shqipëri.

Zonat kufitare midis Maqedonisë së Veriut dhe Shqipërisë mbartin trashëgimi të ndryshme politike dhe socio-ekonomike që përcaktojnë profilet e tyre aktuale socio-ekonomike, kulturore dhe administrative-politike dhe përcaktojnë logjikën dhe potencialin për bashkëpunim ndërmjet institucioneve dhe njerëzve përtej kufirit për integrim dhe kohezion social dhe ekonomik më të mirë të të gjithë rajonit. Qeverisja e mirë në nivel kombëtar, rajonal dhe vendor është dhe do të mbetet e një rëndësie jetike në këtë kontekst.

- Zona e Programit karakterizohet **nga burime të pasura natyrore dhe mjedisore, biodiversitet etnik dhe kulturë e pasur**. Në aspektin **gjeografik**, peizazhi dominohet nga male mjaft të pyllëzuar dhe zona kodrinore që ndërpriten nga lumenj, lugina dhe tre rezervuarë të mëdhenj ujorë – liqenet e Ohrit, Prespës

⁷ Përqindja e madhësisë së agreguar të secilit vend.

⁸ Përqindja e popullsisë së agreguar të secilit vend.

dhe Debarit, që rrethohen nga një park kombëtar – të cilat krijojnë kushte të favorshme për zhvillimin e turizmit, aktiviteteteve çlodhëse, industritë e përpunimit të drurit dhe minierave, si dhe në energji hidrike, ku të dyja vendet kanë investuar tashmë. Në Zonën e Programit gjenden shtatë parqe kombëtare: tri në anën e Maqedonisë së Veriut (Galiçitsa, Mavrovë, Pelister) dhe katër në anën e Shqipërisë (Prespa, Bredhi i Drenovës, Lura, Shebenik-Jabllanicë).

- Në aspektin **demografik, pesë nga gjashtë rajonet shënojnë rritje negative të popullsisë** (përveç Pollogut, por edhe atje popullsia është në rënie). **Ky është zhvillim negativ nga periudha e programimit të mëparshëm** (IPA II BNK), ku vetëm dy rajone të Maqedonisë së Veriut (Pelagonia, Jugperëndimi) shfaqnin këtë prirje, ndërsa të tria rajonet e Shqipërisë shënonin rritje natyrore pozitive.

- Shkaku kryesor i kësaj prirjeje është migrimi (i brendshëm – nga zonat e largëta apo malore drejt qendrave urbane) dhe emigrimi (jashtë shtetit), që në vetvete shkaktohet nga mungesa e mundësive për punë, por edhe nga infrastruktura e dobët e transportit dhe aksesit i ulët në shëndetësi dhe shërbime të tjera bazë.

	Maqedonia e Veriut				Shqipëria	
	Pelagonia	Jugperëndim	Pollog	Dibër	Elbasan	Korçë
Popullsia totale	228 448	219 622	321 957	119 963	276 765	209 124
Popullsia me moshë 0–14	15.3%	14.6%	16.2%	20.6%	18.2%	17.5%
Popullsia me moshë 65+	16.6%	12.2%	9.6%	13%	14%	13.2%
Dendësia⁹	48.4	65.8	133.3	46	87	56

- Në aspektin **politik**, të dyja vendet shfaqin nivele të ngjashme zhvillimi ekonomik dhe gëzojnë përmirësim të vazhdueshëm të marrëdhënieve dypalëshe, si dhe rritje të shkëmbimeve në mallra dhe shërbime.

- Fakt i rëndësishëm është se të dy vendet janë kandidatë për anëtarësim në BE-së. Në mars 2020, Shtetet Anëtare të BE-së vendosën të hapin bisedimet e anëtarësimit, si me Shqipërinë edhe me Maqedoninë e Veriut¹⁰. Pak kohë pas vendimit, Komisioni Evropian prezantoi projektkuadrot e bisedimeve, ku përcaktohen udhëzimet dhe parimet për bisedimet e anëtarësimit.

Më 6 tetor 2020, Komisioni Evropian miratoi **Komunikatën për politikën e zgjerimit të BE-së dhe paketën e zgjerimit 2020**¹¹, si dhe një dokument tërësor: **Plani Ekonomik dhe i Investimeve për Ballkanin Perëndimor**¹², i cili synon të nxitë riaftësimin afatgjatë të rajonit, tranzicionin e gjelbër dhe digjital, bashkëpunimin ekonomik rajonal, rritjen ekonomike dhe reformat e kërkuara për të ecur përpara në rrugën drejt BE-së.

- Në aspektin e **organeve vendore dhe rajonale**, zona e pranueshme ndërkufitare karakterizohet nga sisteme qeverisjeje të ngjashme në të dyja anët e kufirit, që konsistojnë në qeverisje qendrore dhe vendore (komuna/bashki), teksa niveli rajonal synon të përcaktojë dhe të zbatojë politikat rajonale dhe harmonizimin e tyre me politikat kombëtare. Në Shqipëri ekziston edhe një nivel i tretë, *qarqet*, të cilat janë pjesë e qeverisjes vendore dhe ushtrojnë tagrat që u janë deleguar nga bashkitë (përcaktimi dhe zbatimi i politikave rajonale, harmonizimi i tyre me politikat shtetërore në nivel rajonal).

Edhe disa ngjashmëri të tjera:

- Njësitë e qeverisjes vendore (NJQV-të) kanë tagra të konsiderueshëm në drejtim të arritjes së zhvillimit vendor ekonomik, social, mjedisor dhe kulturor, si dhe të kohezionit në komunitet;

- NJQV-të pritet të marrin një rol gjithnjë e më aktiv për të ndërtuar kohezionin territorial dhe për të krijuar mjedis të favorshëm që nxit rritjen ekonomike vendore dhe plotëson nevojat aktuale të qytetarëve;

⁹ Dendësia e popullsisë llogaritet bazuar në territor.

¹⁰ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7002-2020-INIT/en/pdf>.

¹¹ COM(2020) 660 final (vendim i Komisionit).

¹² COM(2020) 641 final (vendim i Komisionit).

- Cilësia e shërbimeve dhe e infrastrukturës nëpër bashki është ende e pamjaftueshme dhe në mjaft zona rurale dhe malore është ende e dobët ose mungon (aksesueshmërisë, mbulimi, cilësia e shërbimeve të ofruara);

- Nevojat infrastrukturore të bashkive mbeten në krye të agjendës së tyre, ndërkohë që kapacitetet financiare dhe menaxhuese të qeverisjes vendore mbeten të dobëta për të adresuar këto nevoja, edhe për shkak të fondeve të pamjaftueshme për të përballuar kostot përkatëse;

- Shumica e NJQV-ve vuajnë nga numri i ulët dhe largimet e shumta të personelit, shtrëngesat buxhetore dhe ofrimi i dobët i shërbimeve publike për qytetarët;

- Shumica e NJQV-ve të vogla kanë vështirësi në përgatitjen e projekteve cilësore dhe përthithje të ulët të fondeve të donatorëve.

- Në aspektin e **strukturës ekonomike**, dy anët e Zonës së Programit shfaqin karakteristika të ndryshme për sa i përket zhvillimit ekonomik. Bujqësia, shfrytëzimi i burimeve minerare dhe turizmi përbëjnë sektorët ekonomikë më të rëndësishëm të Zonës së Programit.

Në Maqedoninë e Veriut, **pabarazitë rajonale** priren të jenë të konsiderueshme, kryesisht në rajonit të Shkupit, që regjistroi peshën më të madhe të PBB-së (42.8%) së vendit në vitin 2017. Tri rajonet e Zonës së Programit përfaqësojnë modestisht 27.8% të PBB-së, ndërsa popullsia e tyre përfaqëson rreth 37% të popullsisë së përgjithshme.

Gjithsesi, pabarazitë rajonale në Shqipëri janë edhe më të theksuara. Tri rajonet e Zonës së Programit përfaqësojnë 1.55% të PBB-së së Shqipërisë, ndërsa popullsia e tyre përfaqëson rreth 21% të popullsisë së përgjithshme.

- Pavarësisht burimeve të pasura natyrore, historike dhe të trashëgimisë kulturore, **zhvillimi i turizmit** në të gjithë Zonën e Programit është ende në fazë të hershme dhe lë shumë për të dëshiruar. Kontributi i drejtpërdrejtë i sektorëve të turizmit dhe i udhëtimit të të dyja vendeve në PBB-të e tyre përkatëse është mjaft i vogël, megjithëse në rritje me kalimin e kohës.

Ndër rajonet e Zonës së Programit, në Maqedoninë e Veriut, rajoni jugperëndimor është lider absolut, sepse aty realizohen 53.43% e aktiviteteve turistike, për shkak të pranisë së liqeneve të Ohrit dhe të Prespës, ndërsa rajoni i Pollogut është më pak i zhvilluari me vetëm 2.86%.

Pelagonia qëndron në mes, me ofertë turistike që paraqet mjedis të pastër, zona urbane dhe fshatra historike, si dhe trashëgimi kulturore, ndërkohë që kapitalizon atraksionet turistike, si liqenet akullnajore, parqet kombëtare, disa zona të mbrojtura dhe zona arkeologjike.

Në Shqipëri, tri rajonet e Zonës së Programit janë shumë të ndryshme për sa i përket zhvillimit të turizmit. Ndërsa qarku i Dibrës është më pak i zhvilluar dhe ende i paeksploruar, Korça ka rritur ndjeshëm kapacitetet dhe renditet ndër më të preferuarat për turizëm. Megjithatë, oferta turistike është e fragmentuar dhe përgjithësisht e orientuar drejt turizmit sezonal në destinacione individuale, në mungesë të paketave dhe itinerareve turistike tërësore.

Për sa i përket **punësimit**, në Maqedoni të Veriut, Pelagonia regjistron shkallën më të lartë të punësimit (55%) nga të tria rajonet e Zonës së Programit. Dy rajonet e tjera, Jugperëndimi (39.4%) dhe Pollogu (35.8%) ia kalojnë lehtë rajonit verilindor, me shkallën më të ulët të punësimit në vend.

Në Shqipëri, të tria qarqet renditen ndër ato me shkallën më të ulët të papunësisë. Elbasani është qarku me shkallën më të lartë të punësimit në bujqësi (67.2%) dhe njëkohësisht me shkallën më të ulët në shërbime (23.4%).

- Për sa i përket **arsimit**, në Maqedoninë e Veriut rajonet e programit kanë disa institucione arsimore për arsimin e ulët dhe të mesëm, si dhe universitete publike: Universiteti “Shën Klementi i Bitolës”, Universiteti Shtetëror i Tetovës, Universiteti i Shkencave dhe Teknologjisë së Informacionit në Ohër, si dhe Universiteti i Evropës Juglindore në Tetovë dhe Shkup i cili është institucion publik-privat jofitimprurës.

Edhe në Shqipëri, rajonet e programit kanë numër të lartë institucione arsimore, përfshirë institucione të arsimit të ulët dhe të mesëm, por edhe dy universitete publike “Fan S. Noli” në Korçë dhe “Aleksandër Xhuvani”, në Elbasan, si promovues të kërkimit shkencor.

- Për sa i përket **gjinisë**, raporti mes popullsisë meshkuj dhe femra në të dyja vendet është i balancuar, ku Maqedonia e Veriut regjistron 50.03% meshkuj dhe 49.97% femra dhe Shqipëri 49.09% meshkuj dhe 50.91% femra.

Formimi arsimor i të dyja gjinive është i balancuar në shkollën fillore dhe të mesme, ndërsa në arsimin e lartë, nga viti 2012 e në vazhdim, përqindja e studentëve femra është dukshëm më e lartë. Në arsimin profesional, numri i të diplomuarve meshkuj është vetëm pak më i lartë në Maqedoninë e Veriut, ndërsa në Shqipëri është ndjeshëm më i lartë.

Megjithatë, në të dyja vendet, pjesëmarrja e lartë e grave në arsimin e lartë nuk përkthehet në pjesëmarrje në punësim dhe/ose pronësi të NVM-ve.

Një tjetër problematikë ku gratë ngelen pas është edhe shkalla e ulët e pronësisë mbi tokën/pasuritë¹³.

- Në aspektin e **infrastrukturës së transportit dhe të ndërlidhjes**, rruga kryesore që përshkon të gjithë zonën është **Korridori VIII panevropian**, që lidh rajonin Adriatiko-Jonian me Ballkanin Jugor dhe Detin e Zi dhe pritet të bëhet – me përfundimin e saj – një sistem transporti multimodal që përfshin detin, ajrin, rrugët tokësore dhe hekurudhore që shtrihen nga bregu italian i Adriatikut në brigjet e Detit të Zi të Bullgarisë). Po kështu, **degëzimi D i Korridorit X mbarevropian** (i cili lidh Evropën Veriore përmes Serbisë dhe Maqedonisë së Veriut me portin ndërkombëtar të Selanikut në Greqi) përshkon pjesën lindore të rajonit ndërkufitar në Maqedoninë e Veriut dhe pritet të shkojë në kalojë përmes Greqisë për të arritur në autostradën ekzistuese Via Egnatia.

Infrastruktura e transportit e papërshtatshme në nivel rajonal dhe vendor, rrugët lidhëse me korridoret VIII dhe X dhe ndërlidhja e kufizuar brenda dhe ndërmjet rajonale përbëjnë sfidat kryesore të përbashkëta në të gjithë rajonet ndërkufitare të programit. Shto këtu edhe zhvillimin periferik dhe të pamjaftueshëm, infrastruktura dhe ndërlidhja e mangët pengojnë aksesin e popullsisë, si në shërbimet kyçe ashtu edhe në tregjet kryesore dhe rrisin ndjesinë e largësisë, duke intensifikuar kështu shpopullimin përmes emigracionit dhe stanjacionit ekonomik.

- Përdorimi i qëndrueshëm, mbrojtja dhe valorizimi **burimeve të rëndësishme natyrore dhe mjedisore të rajoneve dhe biodiversiteti i konsiderueshëm** janë padyshim ndër faktorët kryesorë për zhvillimin e qëndrueshëm të rajoneve, por gjendja aktuale e **infrastrukturave mjedisore** lë shumë për të dëshiruar. **Nivelet e larta të ndotjes së mjedisit dhe degradimi i zonave të mbrojtura** janë një kërcënim real dhe i pranishëm në të gjithë rajonet.

Sistemet e pamjaftueshme të furnizimit me ujë, ku ujësjellësit ekzistojnë dhe mbulojnë një përqindje relativisht të lartë të popullsisë në disa zona urbane, por në zonat rurale mbulimi varion nga vetëm 20% deri në 80%, ku nevojat e popullsisë së mbetur për ujë të pijshëm mbulohen nga pusët dhe/ose burimet natyrore, si dhe me cilësi uji që dallon shumë nga zona në zonë.

E njëjta gjë vlen edhe për **sistemet e pamjaftueshme të grumbullimit dhe eliminimit/menaxhimit të mbetjeve** në të gjitha rajonet e Zonës së Programit ndërkufitar, të karakterizuara kryesisht nga depozitimi i mbetjeve të ngurta në vendgrumbullime vendore, të ashtuquajtura landfille bashkiake, të cilat janë shumë larg përmbushjes së standardeve bazë të sigurisë teknike dhe sanitare – apo, akoma më keq, në vendgrumbullime informale apo të paligjshme ku mbetjet industriale dhe bashkiake hidhen pa kontroll; kjo ka ndikim të drejtpërdrejtë në ndotjen e mjedisit, të tokës dhe ujërave nëntokësore, si dhe ndikim të tërthortë në shëndetin e qytetarëve.

Madje, ka edhe qendra urbane të cilave u mungojnë edhe të këto (p.sh. Tetova, qendra administrative e rajonit të Pollogut në Maqedoninë e Veriut, me 53 000 banorë).

Trajtimi i ujërave të zeza dhe të përdorura përbën një tjetër sfidë të rëndësishme dhe të përbashkët në të gjithë rajonet ndërkufitare të programit. Mbulimi i popullsisë me impiante të përpunimit të ujërave të ndotura dhe trajtimit të ujërave të zeza është i zymtë në të dyja anët e kufirit, madje ndjeshëm nën mesataret tashmë shumë të ulëta kombëtare.

¹³ Shih shtojcën 1 “Analiza e Situatës”, seksioni “Analiza Gjimore”.

Të dyja vendet janë tejet të cenueshme ndaj rreziqeve natyrore, si përmbytjet, thatësitrat, zjarret në pyje, rrëshqitjet e dheut, tërmetet dhe temperaturat ekstreme që përforcohen nga ndryshimet klimatike¹⁴.

Të dyja vendet kanë zona me interes të madh mjedisor, por edhe potencial turistik që garantojnë sinergjinë e dy prioriteteve tematike të përzgjedhura: **Parku Kombëtar i Lurës** dhe/ose **Parku Natyror Korab-Koritnik** (Shqipëri), **Parku i Maleve të Sharrit** dhe **Parku i Mavrovës** (Maqedoni të Veriut).

Ujërat termominerale ose komplekse kurative: Banjat e Peshkopisë dhe Banjat e Kosovrastit; **Banja e Peshkopisë** ndodhet rreth dy kilometra në lindje të qytetit të Peshkopisë (Shqipëri), dhe **Banja e Kosovrastit** ndodhet në lindje të Debarit [Dibrës], buzë liqenit të Debarit (Maqedoni e Veriut).

Parku Kombëtar Galiçica (Maqedoni e Veriut) dhe Shebenik-Jabllanice (Shqipëri): Liqenet e Ohrit dhe të Prespës dhe Liqeni Artificial i Dibrës formojnë një kompleks me **Parkun Kombëtar të Galiçicës dhe Shebenik-Jabllanicës** – një zonë relativisht e kufizuar me biodiversitet shumë të pasur, shkallë të lartë heterogjeniteti dhe endemizmi, prandaj konsiderohet një vend i vyer në Evropë.

Parku Kombëtar i Bredhit të Drenovës ndodhet 10 km nga Korça, në anë të malit Moravë.

Metodat aktuale të menaxhimit të pyjeve rezultojnë në krijimin e pyjeve të një lloji dhe një moshe. Prerja e paligjshme, shfrytëzimi pa kriter i pyjeve, zjarret në pyje, si dhe mosripyllëzimi i tokës djerrë ndikon në humbjen e llojeve të caktuara dhe shfaqjen e erozionit dhe rrëshqitjeve të dheut në pjesë të caktuara të ish-ekosistemeve pyjore. Gjithashtu, ndërgjegjësimi i ulët i publikut dhe mungesa e planeve të menaxhimit çon në ndotjen e mbetjeve bashkiake.

Për sa i përket **trashëgimisë kulturore dhe natyrore**, rajonet ndërkufitare të programit janë të pasura me:

- **Burime mjedisore dhe biodiversitet** – ndër të cilat rezervati ndërkufitar biosferik “Ohër-Prespë”, një ligatinë Ramsar me rëndësi ndërkombëtare që është e përbashkët me Greqinë fqinje, një numër i madh parqesh kombëtare dhe zona të mbrojtura natyrore që përfshijnë lumenj dhe liqene akullnajore, shpella dhe monumente të tjera të natyrës, peizazhe malore dhe pamje me bukuri të jashtëzakonshme etj.

- **Zona të trashëgimisë kulturore dhe historike** – veçanërisht Ohri që është përfshirë në Listën e Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s, zonat e mbrojtura me interes të veçantë ruajtjeje, zonat arkeologjike, vendbanimet tradicionale me vlera të veçanta arkitekturore, kishat e shumta, xhamitë, manastiret, kalatë, urat, vendbanimet e peshkimit dhe monumente të tjera urbane dhe rurale.

Këto asete jo vetëm nuk përfitojnë ruajtje dhe mbrojtje të mjaftueshme, por as promovim të përshtatshëm dhe valorizim të qëndrueshëm.

COVID-19 ka shkaktuar recesion të thellë në Ballkanin Perëndimor. Vitet e fundit konsumi ka qenë nxitësi kryesor i rritjes në rajon, por ka rënë në pikiatë që nga fillimi i pandemisë. Në të gjithë rajonin, konsumi privat është prekur thellësisht nga humbja e vendeve të punës dhe e pagave që nga fillimi i krizës, e përkeqësuar kjo nga pasiguria e lartë. Kështu, pavarësisht rritjes së shpenzimeve publike në të gjashtë vendet, konsumi total pritet të shënojë rënie. Rënia e konsumit total është faktori kryesor në rritjen ekonomike negative në Mal të Zi, **Shqipëri, Maqedoni të Veriut** dhe Serbi.

Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN) parashikon se ekonomia e Maqedonisë së Veriut do të tkurret me pothuajse 5.5% në vitin 2020 (kundrejt 3.5% rritjes së PBB-së në 2019). Parashikimet e Bankës Kombëtare të Maqedonisë së Veriut janë pak më optimiste me një tkurrje prej 3.5%. Sipas BE-së, tkurrja ekonomike arriti në 3.3% në vit, pas një rënie prej 14.9% në tremujorin e dytë. **Në Shqipëri, pandemia ka ulur ndjeshëm rritjen e PBB-së me -7.5% në vitin 2020**, duke reflektuar varësinë e saj nga turizmi dhe remitanat. Sipas parashikimit të përditësuar të FMN-së, nga tetori 2020, rritja e PBB-së pritet të rifillojë në 6.1% në 2021 dhe të stabilizohet në 5.8% në 2022, në varësi të rimëkëmbjes ekonomike globale pas pandemisë.

Kriza e COVID-19 ka prekur rëndë plot **82% të ndërmarrjeve të anketuara në Maqedoninë e Veriut, të cilat raportuan humbje të konsiderueshme financiare** dhe pezullim të përkohshëm të veprimtarisë së biznesit. Një numër i konsiderueshëm ndërmarrjesh rrezikojnë të mbyllen së shpejti. Rreth 15% e

¹⁴ Shihni Shtojcën 1 “Analiza e Situatës”, seksioni “Analiza Gjimore”.

ndërmarrjeve të anketuara nuk ishin në funksion në kohën e anketimit, ndërsa 41% operonin me kapacitet më të ulët. Në tërësi, në Shqipëri, **47% e shoqërive tregtare kanë ndërprerë plotësisht punën gjatë COVID-19**, ndërsa 53% e kanë vazhduar punën tërësisht ose pjesërisht. **Ndër të gjithë sektorët ekonomikë, turizmi është më i prekuri, me mbylljen e 75% të bizneseve.** Nga ana tjetër, bujqësia vazhdoi të punojë pjesërisht ose tërësisht në masën 81%.

Pavarësisht të gjitha përpjekjeve, papunësia në Ballkanin Perëndimor u rrit në vitin 2020. Edhe pse 40% e punonjësve të sektorit privat në Ballkanin Perëndimor (2.1 milionë) përfituan subvencione, shkalla mesatare e papunësisë në qershor 2020 ishte rreth 15.9%, një rritje prej 0.5% krahasuar me qershorin 2011.

Në Maqedoni të Veriut, pavarësisht mbështetjes shtetërore në mbrojtje të tregut të punës, shkalla e papunësisë ishte 16.7%, e para rritje e shënuar që nga viti 2011.

Turizmi pësoi goditje të rëndë. Një anketë¹⁵ për ecurinë e numrit të turistëve/fjetjeve në bashkitë më të mëdha të Zonës së Programit, tregoi rënie të fortë si të numrit të turistëve, edhe të numrit të netëve që rrinë për të fjetur.

2.2. Konstatimet kryesore

Zonat kufitare mes Maqedonisë së Veriut dhe Shqipërisë mbartin trashëgimi të ndryshme politike dhe socio-ekonomike që përcaktojnë profilet e tyre aktuale socio-ekonomike, kulturore dhe administrative-politike dhe përcaktojnë logjikën dhe potencialin për bashkëpunim ndërmjet institucioneve dhe njerëzve përtej kufirit për integrim dhe kohezion social dhe ekonomik më të mirë të të gjithë rajonit. Qeverisja e mirë në nivel kombëtar, rajonal dhe vendor është dhe do të mbetet e një rëndësie jetike në këtë kontekst.

Analiza e detajuar e situatës socio-ekonomike e rajoneve të zonës së Programit (e përmbledhur në seksionin e mësipërm) jep një pamje të saktë të realiteteve aktuale në terren. Mbi bazën e saj, më poshtë evidentohen kufizimet kryesore të përbashkëta për zhvillim të qëndrueshëm brenda rajoneve të pranueshme të Programit IPA III BNK Maqedonia e Veriut–Shqipëri për periudhën 2021–2027 në një sërë sektorësh kyç:

- **Pesë nga gjashtë rajonet shënojnë rritje negative të popullsisë** (përveç Pollogut, por edhe atje popullsia është në rënie), kryesisht për shkak të migrimit (i brendshëm – nga zonat e largëta apo malore drejt qendrave urbane) dhe emigrimit (jashtë shtetit), që në vetvete shkaktohet nga mungesa e mundësive për punësim. Programi përpiket të adresojë shkaqet e (e)migrimit duke inkurajuar punësimin, vetëpunësimin dhe krijimin e bizneseve të reja;

- **Ekzistojnë boshllëqe të konsiderueshme gjinore, në lidhje me pjesëmarrjen në punësim, pronësinë e NVM-ve dhe titujt e tokës/pronës**, sepse gratë janë në pozita të pafavorshme. Programi fokusohet në një sërë aktiviteteve të synuara dhe i kushton një rezultat të pritshëm me tregues të veçantë brenda prioritetit të dytë tematik, teksa edhe treguesit e tjerë përkatës do të ndahen sipas gjinisë;

- **Njësitë e qeverisjes vendore (NJQV) pritet të marrin një rol gjithnjë e më aktiv** për të ndërtuar kohezionin territorial dhe për të krijuar mjedis të favorshëm që nxit rritjen ekonomike vendore dhe plotëson nevojat aktuale të qytetarëve, por janë vazhdimisht në vështirësi, për shkak të **numrit të ulët të personelit dhe largimet e shpeshta të tyre, shtrëngesat buxhetore dhe ofrimit të dobët i shërbimeve publike për qytetarët**. Gjithashtu, **kanë vështirësi në përgatitjen e projekteve cilësore dhe kanë një përthithje të ulët të fondeve të donatorëve**. Programi do të fokusohet në mbështetjen e NJQV-ve për përgatitjen dhe paraqitjen e aplikimeve të cilësisë së duhur në kuadër të PT-të, ndërsa në të njëjtën kohë propozon veprime për rritjen e aftësive të tyre qeverisëse;

- Kushte e favorshme klimatike, prania e lartë e **burimeve natyrore dhe mjedisore** (burimet minerale, xeherorët, uji, burimet e rinovueshme të energjisë dhe toka e punueshme) dhe biodiversiteti i konsiderueshëm rëndohen nga **sistemet e pamjaftueshme të furnizimit me ujë, sistemet e papërshtatshme të grumbullimit dhe depozitimit/menaxhimit të mbetjeve, trajtim i pamjaftueshëm i ujërave të ndotura dhe ujërave të zeza**. Këto çështje ndikojnë shumë në zhvillimin e Zonës së Programit dhe në sektorët e synuar nga prioritetet tematike të përzgjedhura. Investimet e

¹⁵ Shihni shtojcën 1, seksioni “Vlerësimi paraprak i ndikimit të COVID-19”.

nevojshme për t' trajtuar ato janë ndjeshëm përtej kapaciteteve financiare të një programi BNK dhe mund të adresohen vetëm nga programe në nivel kombëtar, të financuara, si nga fondet kombëtare, ashtu edhe nga fondet e donatorëve të BE-së/të tjerë (shih seksionin 3.4). Programi po bën një përpjekje për të kontribuar në zbutjen e disa prej këtyre çështjeve brenda prioritetit të parë tematik;

- Zona kërcënohet nga efektet e ndryshimeve klimatike, si **përmbytjet**, thatësira, **zjarret në pyje**, rrëshqitjet e dheut, **tërmetet** dhe temperaturat ekstreme; ekziston një **mungesë e perceptuar e vlerësimit të riskut, strategjive për reduktimin e riskut nga fatkeqësitë dhe planeve të emergjencës civile në Zonën e Programit, si dhe kapacitete të pamjaftueshme për menaxhimin e fatkeqësive natyrore dhe fatkeqësive të tjera**. Një nga objektivat/rezultatet specifike të programit u kushtohet vetëm këtyre çështjeve;

- Metodatat aktuale të menaxhimit të pyjeve rezultojnë në krijimin e pyjeve të një lloji dhe një moshe. **Prerja e paligjshme, shfrytëzimi pa kriter i pyjeve, zjarret në pyje, si dhe mosripyllëzimi i tokës djerrë ndikon në humbjen e llojeve të caktuara dhe shfaqjen e erozionit dhe rrëshqitjeve të dheut në pjesë të caktuara të ish-ekosistemeve pyjore**. Programi u kushton një objektivat/rezultatet specifik këtyre çështjeve;

- Pavarësisht pranisë së një sërë projektesh transporti në proces zbatimi të financuara nga Bashkimi Evropian apo donatorë të tjerë, **infrastruktura e transportit është ende e pamjaftueshme**, duke rezultuar në ndërlidhje të kufizuara brenda dhe ndërmjet rajoneve. Edhe pse investimet e nevojshme në këtë fushë tejkalojnë kapacitetet financiare të një programi BNK dhe mund të adresohen vetëm me programe në nivel kombëtar, programi zgjodhi një projekt strategjik që synon, ndër të tjera, përmirësimin e **ndërlidhjes brenda dhe ndërmjet rajoneve**, duke ngritur linjën ndërkombëtare e pasagjerëve Strugë–Ohër–Pogradec. Linja e pasagjerëve do të lehtësojë aksesin e popullsisë dhe vizitorëve të Zonës së Programit drejt aeroportit të vetëm në këtë zonë (Ohër).

- Trashëgimia e pasur dhe e larmishme kulturore dhe historike, e bollshme në mbarë Zonën e Programit në formën e zonave historike dhe të trashëgimisë, nuk përfiton jo vetëm nga **ruajtja dhe mbrojtja** e duhur, por as nga **promovimi dhe valorizimi i qëndrueshëm**. Një nga objektivat/rezultatet specifike të programit u kushtohet këtyre çështjeve.

- Pavarësisht trashëgimisë natyrore, historike dhe kulturore të pasur të përshkruar shkurtimisht më lart, zhvillimi i turizmit në të gjithë Zonën e Programit është ende në fazë të hershme dhe lë shumë për të dëshiruar. Një nga objektivat/rezultatet specifike të programit u kushtohet posaçërisht këtyre çështjeve.

- Kultura e sipërmarrjes në Zonën e Programit, e reflektuar në numrin e lartë të shoqërive tregtare, nuk përkthehet në produktivitet dhe rrjedhimisht as në PBB-në e rajoneve. Një nga objektivat/rezultatet specifike të programit u kushtohet posaçërisht këtyre çështjeve.

3. STRATEGJIA E PROGRAMIT

3.1. Logjika/arsyetimi për strategjinë e ndërhyrjes që është përzgjedhur

Për shtyllën e parë të përgatitjes së kësaj strategjie, u shqyrtuan të dhënat statistikore që u përkasin gjashtë rajoneve të Zonës së Programit, u rishikua një vëllim i madh dokumentesh strategjike dhe u konsultuan një sërë palësh të interesuara, të gjitha këto për të prodhuar një raport rishikimi. Më pas, gjetjet u prezantuan dhe u diskutuan me OS-të dhe TFP-në përgjegjëse për programimin, në përputhje me parimin e **koordinimit**.

Shtylla tjetër e kësaj strategjie është paketa financiare që do të vihet në dispozicion për të financuar programin shtatëvjeçar BNK. Nevojat e Zonës së Programit janë të konsiderueshme dhe përtej kapacitetit financiar të çdo programi BNK; largësia dhe natyra periferike e rajoneve bëjnë që problemet e infrastrukturës të ndikojnë shumë në cilësinë e jetës së qytetarëve.

Shtylla e tretë dhe më e rëndësishme është renditja e PT-ve, pasi ato janë përzgjedhur si rezultat i analizave socio-ekonomike dhe SWOT në konsultim me palët e interesuara.

Secili prioritet tematik është renditur nga palët e interesuara në procesin e programimit BNK sipas analizës së situatës dhe rëndësisë së perceptuar për Zonën e Programit. Bashkë me Analizën e Situatës, kjo

renditje përbën një kontribut të rëndësishëm për programimin që brendëson përjasjen nga poshtë lart bazuar në parimin e **partneritetit**. Prioritetet e përzgjedhura janë:

Prioriteti tematik 2 – **Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i riskut**

Prioriteti tematik 5 – **Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore**

Gjithashtu, si një veçori e kuadrit të programimit IPA III BNK, Prioriteti tematik “Qeverisja, planifikimi dhe ngritja e kapaciteteve administrative të autoriteteve vendore dhe rajonale” do të integrohen në program.

Objektivi/ndikimi i përgjithshëm i programit është: **“Rajon ndërkufitar miqësor me mjedisin me një sektor të qëndrueshëm turimi për gratë dhe burrat që jetojnë në të”**.

Programi synon të kontribuojë në objektivin/ndikimin e përgjithshëm të IPA III, që të mbështesë përfituesit e renditur në shtojcën I në miratimin dhe zbatimin e reformave politike, institucionale, ligjore, administrative, sociale dhe ekonomike, që kërkohen nga përfituesit për t’u përputhur me vlerat e Bashkimit Evropian dhe të harmonizojnë në mënyrë progresive rregullat, standardet, politikat dhe praktikën e Bashkimit Evropian, me synimin për anëtarësim, duke kontribuar kështu në stabilitetin, sigurinë dhe prosperitetin e tyre, pasi vihen në linjë me objektivin e pestë specifik të IPA III, që është mbështetja e bashkëpunimit territorial dhe ndërkufitar. Lidhja ndërmjet programit dhe strategjive përkatëse të BE-së për Ballkanin Perëndimor shtjellohet në seksionin 3.4 më poshtë.

Programi synon koherencën dhe përputhshmërinë me **strategjitë kombëtare, rajonale dhe vendore**, të shqyrtuara për hartimin e strategjisë.

Përzgjedhja e prioriteteve ndjek parimin e **koherencës**, duke u përzgjedhur nga shtojca III e Rregullores IPA III.

Gjatë procesit të konsultimit, palët e interesuara të programit e konsideruan mjedisin dhe turizmin si dy sektorët më të rëndësishëm që duhet t’u jepet prioritet në kuadër të programit. Promovimi i punësimit dhe rritja e konkurrencës u konsideruan, gjithashtu, si prioritete të mundshme. Përfundimisht, u zgjodhën tri prioritete tematike: Prioriteti tematik 2 – **Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i riskut**; Prioriteti tematik 5 – **Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore**; dhe Prioriteti tematik 8 – **Konkurrueshmëria, biznesi dhe zhvillimi i NVM-ve, tregtia dhe investimet**.

Duke marrë parasysh nevojën për të fokusuar më tej qëllimin e programit, u mbajt një takim i TFP-së për të vendosur dy nga tri prioritete tematike. Prioritetet tematike u zgjodhën bazuar në disa kritere, si më poshtë: vlera e fortë ndërkufitare; potenciali për të krijuar sa më shumë sinergji dhe efekte shumëfishuese me PT-të e tjera; sa më shumë përfitime për njerëzit; ekzistenca dhe gatishmëria e institucioneve për të realizuar ndërhyrjet; përdorimi sa më i mirë i një buxheti financiar të kufizuar në krahasim me morinë e nevojave.

TFP-ja vendosi se ekziston një sinergji e madhe midis mjedisit dhe turizmit, ndërsa konkurrueshmëria (dhe madje punësimi dhe përfshirja sociale) mund të përfshihen dhe të promovohen nga sektori i turizmit.

Tabela 1: Paraqitje sintetike e arsyeve për përzgjedhjen e prioriteteve tematike

Prioriteti tematik i përzgjedhur	Arsyet e përzgjedhjes
Prioriteti tematik 2 – Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i riskut	- Burime natyrore të larmishme (uji, pyjet, flora dhe fauna, klima); - Strategjitë dhe legjislacioni për reformat e administratës, me qëllim përmirësimin e qeverisjes, planifikimit dhe kapaciteteve administrative në nivel vendor; - Mungesa e mbrojtjes së integruar të mjedisit, monitorimit dhe gatishmërisë ndaj riskut dhe sistemeve të parandalimit; - Autoritetet publike nuk kanë buxhet/ burime financiare për adresimin e mangësive në infrastrukturës (transporti, uji, energjia dhe çështje të tjera mjedisore); - Degradimi i mjedisit dhe rreziku nga fatkeqësi të ndryshme natyrore zona të caktuara; - Mungesa e strategjive rajonale afatmesme dhe afatgjata për mjedisin; - Mundësi për bartimin/formulimin/ zbatimin e programeve/nismave të përbashkëta për sisteme të integruara të mbrojtjes së mjedisit, monitorim dhe parandalim të riskut (mbrojtja nga zjarri, përballimi i fatkeqësive, ndotja e ujit etj.);

	- Potenciali i autoriteteve vendore për të ndërtuar kapacitete për ofrim më të mirë të shërbimeve për qytetarët. Ky prioritet tematik është tepër i rëndësishëm për zonën, sepse kontribuon në mbulim më të mirë me shërbime civile dhe mbrojtje të mjedisit për popullatën, asetet dhe natyrën. Gjithashtu, kontribuon ndjeshëm në prioritetin tematik 7.
Prioriteti tematik 5 – Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore	- Ofertë e pasur turistike e bazuar në shfrytëzimin e burimeve natyrore, trashëgimisë kulturore, sportit dhe aktiviteteve argëtuese; - Burime të larmishme natyrore (uji, pyjet, flora dhe fauna, klima); - Zonave turistike potencialisht tërheqëse u mungon ndërgjegjësimi ndërkombëtar; - Trashëgimia e pasur kulturore dhe natyrore; - Trashëgimia e pasur dhe e larmishme kulturore dhe historike, e bollshme në mbarë zonën e programit, në formën e zonave historike dhe të trashëgimisë, nuk përfiton nga ruajtja dhe mbrojtja e duhur apo nga promovimi dhe valorizimi i qëndrueshëm; - Mundësi të mëdha për gratë, të rinjtë, grupet e tjera të cënueshme për të përmbyshur potencialet e tyre, gjetjen e punës po hapjen e bizneseve të reja; - Nxjitje për sektorin e NVM-ve dhe zhvillimin e përgjithshëm ekonomik; - Potenciali për autoritetet vendore për të ndërtuar kapacitete për mbrojtje dhe valorizim më të mirë të trashëgimisë kulturore dhe natyrore. Ky prioritet tematik ofron potencial të madh për punësim dhe zhvillimi i biznesit kontribuon në ngushtimin e boshllëqeve gjinore në zonë, si dhe kontribuon në PT 7, duke ndihmuar autoritetet vendore të ndërtojnë kapacitetet në këtë sektor.

Asistenca teknike do të sigurojë një menaxhim të shëndoshë të programit për të gjithë ciklin e tij dhe zhvillimin e kapaciteteve të aktorëve përkatës. Alokimi financiar për këtë prioritet është 10% e buxhetit të programit. Alokimi indikativ i buxhetit për PT-të merr në konsideratë parimin e **përqendrimit** që kombinohet me shpërndarjen e balancuar të fondeve.

Prioriteti tematik	Alokimi financiar
Prioriteti tematik 2 – Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i riskut	45%
Prioriteti tematik 5 – Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore	45%
Prioriteti tematik 0 – Asistenca teknike	10%
Prioriteti tematik 7 – Qeverisja, planifikimi dhe ndërtimi i kapaciteteve administrative të autoriteteve vendore dhe rajonale	

Të dyja TP-të janë të një rëndësie të madhe dhe mjaft të rëndësishme për Zonën e Programit, siç janë identifikuar nga institucionet dhe palët e interesuara të përfshira gjatë procesit të programimit. Përmes shpërndarjes së barabarte të financimit, do të mundësojë zbatimin e veprimeve në të dy sektorët me një nivel të duhur fondesh dhe do të garantojë sinergji me projektet të financuara, në kuadër të programit IPA II. Gjithashtu, prirja e ngjashme e aplikimeve të pranuar gjatë zbatimit të programit IPA II BNK justifikon nevojën për alokimin e po të njëjtave fonde. Tipologjia e veprimeve/aktiviteteve të parashikuara në këtë dokument programimi për të dyja prioritetet tematike kërkon një financim të balancuar, i cili do të mundësojë zbatimin e tyre me ndikim konkret në mjedis dhe turizëm.

3.2. Përshkrimi i prioritetëve të programit

Kuadri i Programimit IPA III përmban treguesit më poshtë për objektivat strategjike të IPA III BNK, të përbashkët për të gjitha programet IPA III BNK.

Objektivi strategjik	Përkufizimi i treguesit*	Vlerat bazë** (2021)	Objektivi (2030)
Pajtimi, ndërtimi i besimit dhe marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë	Numri i organizatave që marrin pjesë në rrjetet ndërkufitare/partneritetet e formuara	293	500
	Numri i organizatave të përfshira drejtpërdrejt në zbatimin e projekteve	650	1300
Zhvillimi ekonomik, social dhe	Numri i vendeve të reja të punës që rezultojnë nga	20	100

<i>territorial i zonave kufitare</i>	<i>aktivitetet e programit</i>		
	<i>Numri i bizneseve të reja të hapura</i>	<i>13</i>	<i>50</i>
<i>Forcimi i kapaciteteve në të gjitha nivelet</i>	<i>Numri i organizatave/institucioneve me kapacitete të rritura</i>	<i>92</i>	<i>180</i>

* Këta tregues do të ndahen më tej sipas gjinisë dhe grupeve të cënueshme.

** Vlerat bazë u përcaktuan bazuar në vlerat e përfutuara nga projektet e kontraktuara në kuadrin e programit IPA II Maqedoni e Veriut – Shqipëri, sipas raportimit më 31 mars 2021. Burimi i të gjithë këtyre treguesve do të jetë sistemi i monitorimit rajonal. Megjithatë, të dhënat janë marrë ashtu siç janë raportuar nga përfituesit e granteve dhe jo të gjitha janë verifikuar në momentin e nxjerrjes nga sistemi.

Përfituesit e programit do të raportojnë edhe për këta tregues në çdo raport vjetor zbatimi. Sistemi rajonal i monitorimit do t'i ndihmojë në këtë detyrë me të dhënat e nevojshme.

1. Prioriteti tematik

2. Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i riskut

Të gjashta rajonet që përbëjnë Zonën e Programit karakterizohen nga klimë e favorshme dhe prania e lartë e **burimeve natyrore dhe mjedisore** (burimet minerale, xeherorë, ujë, burime të rinovueshme të energjisë dhe tokë e punueshme) dhe **biodiversiteti** i rëndësishëm.

Rajonet janë të pasura me male, zona kodrinore që ndërpriten nga lumenj, lugina dhe liqene. Në rajon ka tre rezervuarë të mëdhenj ujorë: Liqeni i Ohrit, Prespës dhe Dibrës, të rrethuar nga një Park Kombëtar. Zonat e ndjeshme mjedisore janë mundësi zhvillimi të turizmit dhe rajonet kanë pothuajse gjysmën e pyjeve në të dyja vendet.

Përdorimi i qëndrueshëm, mbrojtja dhe valorizimi i këtyre aseteve janë ndër faktorët kryesorë për zhvillimin e qëndrueshëm të rajoneve. Megjithatë, nivelet e larta të ndotjes së mjedisit dhe degradimi i zonave të mbrojtura janë një kërcënim real dhe i pranishëm në të gjitha rajonet; konkretisht, në Shqipëri, në rrethin e Dibrës (Parku Kombëtar i Lurës), për shkak të ndikimit të industrisë së ndërtimit dhe të përpunimit të drurit, si dhe në Elbasan, për shkak të pranisë së konsiderueshme të metalurgjisë. Në Maqedoni të Veriut, në rajonin e Pollogut, praktikata e dobëta të menaxhimit të mbetjeve bashkë me intensitetin e lartë të aktivitetit minerar kanë çuar në degradimin e ekosistemeve të paçmueshme, si dhe në humbjen e burimeve të vyera natyrore dhe në rreziqe të mundshme për shëndetin.

Ndryshimet klimatike ndikojnë negativisht në zonën ndërkufitare, sepse shkaktojnë **përmbytjet**, thatësira, **zjarret në pyje**, rrëshqitjet e dheut, **tërmetet** dhe temperaturat ekstreme; ekziston një **mungesë e perceptuar e vlerësimit të riskut, strategjive për reduktimin e riskut nga fatkeqësitë dhe planeve të emergjencës civile në Zonën e Programit, si dhe kapacitete të pamjaftueshme për menaxhimin e fatkeqësive natyrore dhe fatkeqësive të tjera.**

Prioriteti është në përputhje me Kuadrin Sendai për Reduktimin e Rrezikut nga Fatkeqësitë 2015–2030, miratuar nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së pas Konferencës së Tretë Botërore të OKB-së për Reduktimin e Rrezikut nga Fatkeqësitë (WCDRR) 2015.

Objektivi specifik/rezultati 1: Kapacitete të rritura të shërbimeve publike që merren me përballimin e fatkeqësive

Fokusi i objektivit specifik/rezultatit:

- Promovimi i investimeve për të adresuar risqe specifike;
- Sigurimi i rezistencës ndaj fatkeqësive natyrore, duke forcuar mekanizmat e mbrojtjes civile;
- Pajisja e rajonit me mjete/pajisje më të mira për mbrojtjen nga zjarret në pyje, rrëshqitjet e dheut etj.

Objektivi specifik/rezultati 2: Mbrojtje e përmirësuar mjedisore e rajonit ndërkufitar

Fokusi i objektivit specifik/rezultatit:

- Përmirësimi i menaxhimit të zonave të mbrojtura;
- Rritja e kapaciteteve të autoriteteve vendore dhe palëve të tjera të interesuara;
- Rritja e ndërgjegjësimit të popullatës vendëse dhe të vizitorëve/turistëve për mbrojtjen e mjedisit.

2. Prioriteti tematik

5. Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore

Zona e Programit ka potencial të lartë për turizëm, bazuar në trashëgiminë natyrore, biodiversitetin e pasur, si dhe trashëgiminë kulturore në monumente dhe vlera.

Rajonet ndërkufitare të programit janë të pasura me:

- **Burime mjedisore dhe biodiversitet** – ndër të cilat rezervati ndërkufitar biosferik “Ohër–Prespë”, një ligatinë Ramsar, me rëndësi ndërkombëtare që është e përbashkët me Greqinë fqinje, një numër i madh parqesh kombëtare dhe zona të mbrojtura natyrore, që përfshijnë lumenj dhe liqene akullnajore, shpella dhe monumente të tjera të natyrës, peizazhe malore dhe pamje me bukuri të jashtëzakonshme etj.

- **Zona të trashëgimisë kulturore dhe historike** – veçanërisht Ohri që është përfshirë në Listën e Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s, zonat e mbrojtura me interes të veçantë ruajtjeje, zonat arkeologjike, vendbanimet tradicionale me vlera të veçanta arkitekturore, kishat e shumta, xhamitë, manastiret, kalatë, urat, vendbanimet e peshkimit dhe monumente të tjera urbane dhe rurale.

Pavarësisht burimeve të pasura natyrore, historike dhe të trashëgimisë kulturore, zhvillimi i turizmit në të gjithë Zonën e Programit është ende në fazë të hershme dhe lë shumë për të dëshiruar. Kontributi i drejtpërdrejtë i sektorëve të turizmit dhe udhëtimit të të dyja vendeve në PBB-të e tyre përkatëse është mjaft i vogël, megjithëse në rritje me kalimin e kohës.

Turizmi është ndër sektorët më të goditur të ekonomisë nga kriza e COVID-19. Në varësi të ashpërsisë së pandemisë, rënia e industrisë së turizmit ndërkombëtar në Ballkanin Perëndimor parashikohet të jetë 45–70% më 2020-n (OECD, 2020)¹⁶. Masa specifike që synojnë sektorin e turizmit do të jenë të nevojshme për të zbutur efektet e pandemisë dhe për të përshpejtuar rimëkëmbjen e turizmit në rajon. Industria ka nevojë të përgatitet për rikuperimin pas COVID-19 dhe të përshtatë ofertën e vet në tregun e ri global të turizmit, sapo të hiqen kufizimet.

Objektivi specifik/rezultati 1: Forcimi i turizmit të qëndrueshëm natyror dhe trashëgimisë kulturore në zonën e programit.

Fokusi i objektivit specifik/rezultatit:

- Identifikimi dhe zhvillimi i burimeve kryesore të nënshfrytëzuara të popullatës vendore (gratë, të rinjtë) për krijimin e ofertave plotësuese (zejet, gastronomia vendore etj.) në atraksionet kyçe natyrore, kulturore dhe historike;

- Forcimi i kapaciteteve të ofruesve të turizmit.

Objektivi specifik/rezultati 2: Forcimi i bashkëpunimit kulturor, mbrojtjes dhe përmirësimit të trashëgimisë kulturore dhe natyrore.

Fokusi i objektivit specifik/rezultatit:

- Promovimi i një përjasje të përbashkët dhe të qëndrueshme për përdorim në rritje dhe të qëndrueshëm të trashëgimisë kulturore për zhvillimin e turizmit në zonën e programit;

- Rritja e ndërgjegjësimit të popullatës dhe turistëve/vizitorëve mbi trashëgiminë e pasur natyrore dhe kulturore si dhe nevojën për ta mbrojtur dhe për ta përdorur në mënyrë të qëndrueshme.

3. Asistenca Teknike (AT)

Alokimi për Asistencën Teknike do të përdoret për të mbështetur punën e strukturave kombëtare të BNK-së (SO dhe të komitetit të përbashkët monitorues (KPM) për të garantuar ngritjen, zbatimin, monitorimin dhe vlerësimin efikas të programeve, si dhe përdorimin optimal të burimeve. Kjo do të arrihet përmes krijimit dhe funksionimit të një Sekretariati të Përbashkët Teknik (SPT) me seli në territorin e përfituesit IPA III, në të cilin ndodhet Autoriteti Kontraktues, si dhe të një zyre antenë në territorin e përfituesit të IPA III në të cilin nuk ndodhet Autoriteti Kontraktues. SPT-ja do të jetë përgjegjës për menaxhimin e përditshëm të programit dhe do t'i raportojë SO-së dhe KPM-së.

Objektivi specifik/rezultati i AT-së është të sigurojë zbatim efikas, efektiv, transparent dhe në kohë të programeve të bashkëpunimit ndërkufitar ndërmjet përfituesve të IPA III të financuara në kuadër të IPA III si dhe të rritë ndërgjegjësimin për programet ndër komunitetet kombëtare, rajonale dhe vendore në zonën

¹⁶ Burimi: Këshilli Botëror i Udhëtimit dhe Turizmit (WTTC), Banka Botërore (<https://data.worldbank.org/>).

e pranueshme të programeve. Gjithashtu, mbështet aktivitetet e ndërgjegjësimit të përfituesve IPA, me qëllim informimin e qytetarëve në të dy përfituesit IPA III.

Ky prioritet mund të sigurojë mjetet e nevojshme për përgatitjen e projekteve strategjike të përzgjedhura. Gjithashtu, për realizimin e projekteve strategjike, ky prioritet mund të angazhojë ekspertë për përgatitjen dhe përpunimin e specifikimeve teknike, dizenjove, preventivëve etj. Projektet strategjike të përzgjedhura do të menaxhohen drejtpërdrejt nga Autoriteti Kontraktues.

Rezultatet e pritshme:

1. Mbështetje administrative e rritur për strukturat BNK dhe për komitetin e përbashkët monitorues;
2. Rritje e kapaciteteve teknike dhe administrative për menaxhimin dhe zbatimin e programit;
3. Vizibilitet dhe publicitet i garantuar i programeve BNK dhe rezultateve të tyre.

Grupet e synuara dhe përfituesit fundorë (listë joshteruese)	Përfituesit kryesorë
- Strukturat e menaxhimit të programit - Aplikantët potencialë - Përfituesit e granteve - Autoritetet vendore - Përfituesit fundorë të projekteve - Publiku i gjerë	- Strukturat BNK - Komiteti i Përbashkët Monitorues - Autoritetet vendore

Tabela 2: Shembull – Paraqitja e strategjisë/ logjikës së ndërhyrjes të PROGRAMIT

1 – Grupimi Tematik (KT) 2: Efikasitet më i gjelbër dhe i përmirësuar i burimeve						
Prioriteti tematik 2 – Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i riskut			Treguesit	Vlera bazë ¹⁷ (2021)	Vlera e synuar (2030)	Burimi i të dhënave
Objektivat specifikë/rezultatet	Rezultatet/produktet	Llojet e aktiviteteve	Ndikimi			
			Përqindja e popullsisë në Zonën e Programit, që përfiton nga masat mbrojtëse të mbështetura prej programit, ndarë sipas llojit (mbrojtje civile/mjedisore) ¹⁸	0	10%	AIR; anketë
OS 1: Kapacitete të rritura të shërbimeve publike që merren me përballimin e fatkeqësive natyrore	1.1 Forcohen mekanizmat e mbrojtjes civile 1.2 Përmirësohen objektet/mjetet e shërbimit të emergjencës 1.3 Rritet ndërgjegjësimi i popullatë vendore dhe vizitorëve/turistëve mbi përballimin e fatkeqësive natyrore	Promovimi i investimeve për të adresuar risqet specifike dhe për të garantuar rezistencën ndaj fatkeqësive natyrore: - Përmirësimi i programimit dhe planifikimit të përbashkët me shumë rreze; - Kryerja e vlerësimit të riskut: hartimi i strategjive ndërkufitare për reduktimin e riskut nga fatkeqësitë dhe plane të përmirësuara të emergjencave civile; - Prokurimi i pajisjeve për parandalimin, gatishmërinë, shpëtimin dhe rikuperimin dhe/ose investimet në shkallë të vogël në objektet e qendrave të emergjencës, duke përfshirë zgjidhjet TIK dhe përmirësimet e teknologjisë dhe trajnimin për përdorimin e pajisjeve; - Ndërtimi i kapaciteteve dhe përmirësimi i qeverisjes për menaxhimin dhe trajtimin e situatave emergjente (trajtime posaçërisht për nevoja specifike, transferim i ekspertizës, këshilla të ekspertëve etj.; sisteme menaxhimi të fatkeqësive natyrore të zhvilluara); - Hartëzimi i zonave të synuara; - Fushata ndërgjegjëse mbi përballimin e	Rezultati			
			Numri i autoriteteve përkatëse ¹⁹ me kapacitete të rritura për parandalimin dhe zbutjen e rrezeve të shkaktuara nga njeriu dhe fatkeqësive natyrore	0	10	AIR; sistemi monitorues
			Produkti			
			1.1.1. Numri i protokolleve të miratuara për ndërhyrjet ndërkufitare	0	4	Protokolle; Sistemi monitorues
			1.1.2. Numri i sistemeve të menaxhimit të fatkeqësive natyrore të zhvilluara ²⁰	0	6	Sistemi monitorues
			1.1.3. Numri i hartave digjitale ²¹ i vendeve/zonave prioritare të trashëgimisë natyrore dhe kulturore me risqe/rreze të përgatitura dhe funksionale	0	6	Sistemi monitorues
			1.1.4. Numri i planeve të përbashkëta të ndërhyrjes me-shumë-rreze të hartuara	0	6	Kontrata shërbimi; Sistemi monitorues
			1.1.5. Numri i vlerësimeve të përbashkëta të riskut të realizuara	0	6	Kontrata shërbimi; Sistemi monitorues

¹⁷ Burimi: databaza e monitorimit rajonal. Vlerat e përdorura në tabelë janë raportuar nga përfituesit e granteve më 31 mars 2021. Vlerat e paraqitura jo detyrimisht janë verifikuar në terren në momentin e dorëzimit të dokumentit.

¹⁸ Llogaritur si raport i popullsisë së bashkive që përfituan nga veprimet direkte të programit (mbrojtja civile/mjedisore) kundrejt të gjithë popullsisë së Zonës së Programit.

¹⁹ Autoritetet kombëtare, rajonale dhe vendore që kanë me ligj tagrat për përballimin e fatkeqësive natyrore, përfituesit direktë dhe/ose institucionet e ftuara që të marrin pjesë, në kuadër të objektivit të grupimit tematik 5 për “përmirësimin e kapaciteteve të autoriteteve rajonale dhe vendore për të trajtuar sfidat vendore”.

²⁰ Do të ndahen sipas llojit (zjarret në pyje, rrëshqitjet e dheut, pëmblytjet).

²¹ Harta të përshtatura që evidentojnë zonat e nxehta dhe rrugët hyrëse/dytësore.

		fatkeqësive natyrore; - Publikimi i udhëzimeve drejtuar popullsisë së zonave të synuara dhe vizitorëve/turistëve (lista është joshteruese); - Gjenerimi i njohurive mbi risqet ekzistuese dhe të pritshme në të ardhmen (përfshirë ato që lidhen me klimën); - Zhvillimi i kornizave për bashkëpunimin ndërkufitar dhe grumbullimi i burimeve të disponueshme për mbrojtjen civile dhe përballimin e fatkeqësive natyrore, kur marrëveshje të tilla kanë dobi të ndërsjellë; - Zgjidhje praktike për forcimin e rezistencës së infrastrukturës dhe sistemeve kritike ndaj risqeve dhe rreziqeve të mundshme që mund të ndikojnë në funksionalitetin e tyre; - Mbështetje për zbatimin e përqsasjeve bazuar në ekosistem dhe zgjidhjeve bazuar në natyrë për reduktimin e riskut të fatkeqësive natyrore; - Angazhimi i politikëbërësve dhe aktorëve kryesorë që mund të ndikohen nga ndryshimet klimatike dhe risqe të tjera që mund të shfaqen, në hartimin e masave të përshtatshme të përballimit ose zhvillimeve me informacion mbi riskun (p.sh. integrimi i planeve urbane për klimën në të ardhmen, në vend që të ketë disa plane për përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike); - Investime në shkallë të vogël për reduktimin ose zbutjen e risqeve ndërkufitare, me qëllim përmirësimin e sigurisë së popullatës vendore dhe mbrojtjen e mjedisit.	1.2.1. Numri i qendrave të përbashkëta të emergjencës të ngritura	0	2	Sistemi monitorues
			1.2.2. Numri i masave të përbashkëta të menaxhimit të riskut të zhvilluara	0	4	Sistemi monitorues
			1.2.3. Numri i personave me kompetenca të rritura lidhur me gatishmërinë ndaj fatkeqësive natyrore, menaxhimit të riskut dhe veprimet e përshtatjes* ²²	0	300	Listat e pjesëmarrjes Raportet e projekteve
			1.3.1. Numri i personave që marrin pjesë drejtpërdrejt në aktivitetet ndërgjegjësuere për përballimin e fatkeqësive natyrore ²³	0	1 000	Listat e pjesëmarrjes Raportet e projekteve
			1.3.2. Numri i publikimeve lidhur me përballimin e emergjencave që synojnë publikun e gjerë, të hartuara dhe të publikuara	0	4	Raportet e projektit; Sistemi monitorues
OS 2 Mbrojtje mjedisore e përmirësuar e rajonit ndërkufitar	2.1. Përmirësohet menaxhimi ndërkufitar i zonave të mbrojtura 2.2. Rriten kapacitetet e autoriteteve vendore	<i>Mbrojtja mjedisore përmes përmirësimit të qeverisjes dhe kapaciteteve institucionale</i> - Hartëzimi ndërkufitar i bio- dhe gjeo-diversitetit të zonave të mbrojtura dhe sistem të përbashkët menaxhimi dhe monitorimi;	Rezultati			
			Përqindja e Zonës së Programit që mbulohet me masa menaxhimi ndërkufitar për mbrojtjen mjedisore ²⁴	0	5%	AIR; Anketë
			Numri i organizatave/institucioneve në	0	10	AIR;

²² Treguesit e shënuar me (*) do të ndahen sipas gjinisë, etnisë dhe grup-moshës.

²³ Do të ndahen në fizike dhe online.

²⁴ Shihni shënimin fundor 11.

dhe aktorëve të tjerë (OJF, universitete, qendra kërkimore etj.) për mbrojtjen e mjedisit 2.3. Rritet ndërgjegjësimi i popullatës vendëse dhe vizitorëve/turistëve mbi mbrojtjen e mjedisit	- Përmirësimi i bashkëpunimit ndërkufitar ndërmjet autoriteteve dhe aktorëve të ndryshëm në fushën e mbrojtjes së mjedisit (p.sh., lufta kundër shpyllëzimit, erozionit të tokës, hedhjes së paligjshme të mbetjeve të ngurta, praktikat e paqëndrueshme të turizmit etj.); - Prokurimi dhe instalimi i pajisjeve për monitorimin e ekosistemit; - Ndërtimi i kapaciteteve dhe përmirësimi i qeverisjes për menaxhimin e mbrojtjes mjedisore (trajnime posaçërisht për nevoja specifike, transferim të ekspertizës, këshilla të ekspertëve etj.); - Rritja e ndërgjegjësimit mjedisor ndër në popullatën e zonës së synuar dhe te vizitorët/turistët. (Lista nuk është shteruese.)	Zonën e Programit me kapacitete të rritura në sektor			Sistemi monitorues
		Produkti			
		2.1.1. Numri i ekosistemeve të ndjeshme që synohen nga masat e ideuara për t'i mbrojtur	0	3	Sistemi monitorues
		2.1.2. Numri i planeve të veprimit të përbashkëta për mbrojtjen e mjedisit të hartuara	0	4	Sistemi monitorues
		2.1.3. Numri i hartave të biodiversitetit dhe gjeodiversitetit të përgatitura	0	6	Sistemi monitorues
		2.1.4. Numri i veprimeve të synuara që zbatohen për mbrojtjen e biodiversitetit dhe tokës	0	2	Sistemi monitorues
		2.1.5. Sipërfaqja (ha) me pyje të mbjella	0	20	Raportet e Agjencive Mjedisore Sistemi monitorues
		2.1.6. Numri i veprimeve për pastrim vendi të zbatuara	0	2	Sistemi monitorues
		2.1.7. Numri i sistemeve të integruara të monitorimit mjedisor dhe sistemeve të shkëmbimit të të dhënave të monitorimit, të zhvilluara, të instaluara dhe funksionale	1	4	Sistemi monitorues
		2.2.2. Numri i personave me kapacitete të rritura në menaxhimin e zonave natyrore të mbrojtura*	0	100	Listat e pjesëmarrjes Sistemi monitorues
		2.2.3. Numri i personave që marrin pjesë drejtpërdrejt në aktivitetet e ndërgjegjësimi*	255	500	Listat e pjesëmarrjes Raportet e projekteve Sistemi monitorues

2 – Grupimi Tematik (KT) 4: Përmirësimi i mjedisit të biznesit dhe i konkurrueshmërisë					
Prioriteti tematik 5 – Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore			Treguesit	Vlera bazë (2022)	Vlera e synuar (2030)
Objektivat	Rezultatet/produktet	Llojet e aktiviteteve	Ndikimi		Burimi i të dhënave

specifikë/rezultatet		(shembuj)	Numri i bizneseve të reja që hapen si rezultat i operacionit*	1	12	Zyrat statistikore Sistemi monitorues
OS 1: Forcimi i turizmit të qëndrueshëm të trashëgimisë natyrore dhe kulturore në zonën e Programit	1.1 Rriten mundësitë për krijim biznesi/NVM në sektorin e turizmit përmes identifikimit, zhvillimit dhe promovimit të burimeve kryesore të nënzhvilluara (zejet, konservat, gastronomia vendore etj.) 1.2 Nisma për gratë dhe të rinjtë në zonat rurale, përfshirë trajnimet dhe masa për nxitjen e (vetë)punësimit, me synim tregtimin e produkteve tradicionale (zejet, punime dore, konserva, gastronomi vendore etj.) 1.3 Forcohen kapacitetet e sipërmarrësve turistikë	Inkurajimi i sipërmarrjes në sektorin e turizmit - Krijimi i shoqatave të grave për prodhimin dhe promovimin e produkteve tradicionale vendëse (punime artizanale, konserva, produkte të gastronomisë vendore etj.); - Nisma të përbashkëta trajnimi për promovimin e punësueshmërisë së të rinjve në zonat rurale, duke mësuar zejet tradicionale, hapjen e biznesit dhe prodhimin e mallrave për industrinë e turizmit; - Promovimi i atraksioneve, kapaciteteve dhe shërbimeve turistike në zonën e Programit; - Skemat e granteve për operatorët turistikë për të rritur kapacitetet akomoduese dhe hotelierike dhe cilësinë e shërbimeve; - Veprime që synojnë diversifikimin e ofertave turistike ekologjike dhe të qëndrueshme, si dhe zhvillimin e produkteve turistike të qëndrueshme, qarkulluese dhe/ose me pak mbetje; - Shkëmbimi i njohurive dhe seminare për palët e interesuara vendore për të integruar parimet qarkulluese dhe të qëndrueshme në produktet e tyre; (Lista nuk është shteruese.)	Rezultati			
			1.1.1. Numri i produkteve të reja turistike ²⁵ që zhvillohen	26	100	Sistemi monitorues
			1.2.1. Numri i shoqatave të grave të krijuara	0	2	Sistemi monitorues
			1.2.2. Numri i anëtarëve të shoqatave të grave	0	50	Sistemi monitorues
			1.2.3. Numri i sipërmarrësve potenciale të përfshirë në grupin e synuar*	0	100	Listat e pjesëmarrjes Sistemi monitorues
			1.3.1. Numri i objekteve akomoduese të përmirësuara/rinovuara	0	10	Sistemi monitorues
			1.3.2. Numri i të papunëve që bënë praktikë profesionale në objektet pritëse turistike	0	10	Kontratat e praktikës Sistemi monitorues
			Rezultati:			
OS2: Forcimi i	2.1. Zbatohen nisma	- Organizimi i aktiviteteve të përbashkëta	Rritja në përqindjen e vizitorëve pas	25 000	30%	Raportet e zyrave

²⁵ “Produkti turistik është kombinim i elementeve konkrete dhe abstrakte, si: burimet natyrore, kulturore dhe të krijuara nga njeriu, atraksionet, objektet, shërbimet dhe aktivitetet përreth një qendre interesi që përfaqëson thelbin e marketingut të destinacionit dhe krijon përvojën unike të vizitorit, përfshirë aspektet emocionale për klientët potencialë. Çmimi dhe shitja e produktit turistik bëhet përmes kanaleve të shpërndarjes dhe ka një cikël jete”. Burimi: UNWTO.

Në këtë aspekt, si produkt turistik i ri ose i përmirësuar ndërkufituar duhet të konsiderohet çdo kombinim i elementeve konkrete dhe ABSTRAKTE, të tilla si: burimet natyrore, kulturore dhe të krijuara nga njeriu, atraksionet, objektet, shërbimet dhe aktivitetet nga anët e kufirit përreth, diçka interesante të cilën përfituesit e këtij Programi e përmirësojnë dhe e ofrojnë në treg.

bashkëpunimit ndërkufitar mbi menaxhimin e qëndrueshëm të vendeve/zonave të trashëgimisë kulturore dhe natyrore ²⁷	për restaurimin, mbrojtjen dhe promovimin e vendeve të trashëgimisë kulturore dhe natyrore	për ngritjen e kapaciteteve për ruajtjen dhe menaxhimin e trashëgimisë kulturore të përbashkët; - Investime në rehabilitimin, aksesueshmërinë dhe rigjallërimin e trashëgimisë kulturore; - Investimet në mbrojtjen e trashëgimisë dhe vlerave natyrore; - Zhvillimi i produkteve tematike të veçanta plotësuese (p.sh. ecje, çiklizëm, kulturë, natyrë); - Integrimi i ofertave dhe itinerareve vendore; - Hartimi dhe zbatimi i planeve të veprimit të menaxhimit të vizitorëve. (Lista nuk është shteruese.)	hapjes se përmirësimit të zonave/vendeve të trashëgimisë kulturore dhe natyrore			kombëtare/vendore të kulturës dhe turizmit Sistemi monitorues
	2.2. Përmirësohen investimet në turizëm		Numri i organizatave/institucioneve në Zonën e Programit me kapacitete të rritura në sektor	92	150	AIR Sistemi monitorues
	2.3. Rritet ndërgjegjësimi i popullatës dhe i turistëve/vizitorëve për trashëgiminë e pasur kulturore dhe natyrore dhe për nevojën për ta mbrojtur dhe për ta përdorur në mënyrë të qëndrueshme		Numri i rrjeteve ndërkufitare ndërmjet institucioneve kulturore të formalizuara	0	3	AIR Sistemi monitorues
			Produkti			
			2.1.1 Numri i vendeve të trashëgimisë kulturore të përmirësuara.	1	2	Sistemi monitorues
			2.1.2 Numri i monumenteve kulturore të rehabilituara/të bëra të aksesueshme për vizitorët	0	2	Sistemi monitorues
			2.1.3 Numri i vendeve të trashëgimisë natyrore të përmirësuara	0	2	Sistemi monitorues
			2.1.4 Numri i njerëzve me kapacitete të rritura në lidhje me restaurimin, mbrojtjen dhe promovimin e trashëgimisë kulturore dhe natyrore*	0	100	Lista e pjesëmarrësve Sistemi monitorues
			2.2.1 Numri (km) i shtigjeve të reja ose të rehabilituara për shëtitje me biçikletë ose ecje	0	340	
			2.2.2 Numri i itinerareve të reja të krijuara ²⁶	0	3	Sistemi monitorues
			2.2.3 Numri i objekteve turistike të reja/të përmirësuara	1	4	Sistemi monitorues
			2.3.1 Numri i personave që marrin pjesë drejtpërdrejt në aktivitetet e ndërgjegjësimi*	0	500	Lista e pjesëmarrësve;Sistemi monitorues

3. Asistenca teknike	Treguesit	Vlera bazë	Vlera e synuar	Burimi i të dhënave
----------------------	-----------	------------	----------------	---------------------

²⁶ Në këtë kontekst, itineraret konsiderohen produkt turistik (shihni shënimin fundor 7) dhe mund të agregohen me treguesin e produktit 1.1.1.

²⁷ Vini re se subjektet juridike që zbatojnë operacione që kanë të bëjnë me vendet e trashëgimisë natyrore dhe kulturore me synimin për të rritur numrin e vizitorëve në atë zonë duhet të përfshijnë mes aktivitetet edhe hartimin e një plani veprimi për menaxhimin e vizitorëve. Kjo kërkesë do të reflektohet në udhëzimet përkatëse për aplikantët e thirrjeve për projektpropozime.

			(2022)	(2030)		
Objektivat specifikkë/rezultatet	Rezultatet/produktet	Llojet e aktiviteteve (shembuj)	Ndikimi			
0.1. Të garantojë zbatim efikas, efektiv, transparent dhe në kohë të programimit të bashkëpunimit ndërkufitar si dhe të rrisë ndërgjegjësimin për programin ndër komunitetet kombëtare, rajonale e vendore dhe të popullsisë në përgjithësi në zonën e programit	0.1.1 Forcohen kapacitetet administrative për BNK-në 0.1.2. Mbështeten aplikantët potencialë dhe përfituesit e granteve	- Organizimi i takimeve të SPM-së dhe SO-së; - Mbështetje për punën e Task-Forcës së Përbashkët përgjegjëse për përgatitjen e ciklit programor 2028–2034; - Monitorimi i zbatimit të projektit dhe Programit, duke përfshirë ngritjen e një sistemi monitorimi dhe raportimin; - Organizimi i aktiviteteve të vlerësimit, analizave, anketave dhe/ose studimeve; - Organizimi i aktiviteteve, takimeve, trajnimeve, vizitave studimore ose shkëmbime vizitash për të mësuar nga praktikatat më të mira të nismave të tjera të zhvillimit të territorit; - Përgatitja e manualeve/doracakëve të brendshëm dhe/ose të jashtëm; - Asistencë për aplikantët potencialë në zhvillimin e partneritetit dhe projektit (forumet e kërkimit të partnerëve etj.); - Këshilla për përfituesit e granteve për çështjet e zbatimit të projektit; - Informimi dhe publiciteti, duke përfshirë përgatitjen, miratimin dhe rishikimin e periodik të planit të vizibilitetit dhe komunikimit, shpërndarja (ditët e informimit, mësimet e nxjerra, rastet më të mira, artikuj dhe publikime në shtyp), aktivitete promovuese dhe artikuj në shtyp, zhvillimi i mjeteve të komunikimit, mirëmbajtja, përditësimi dhe përmirësimi i faqes së internetit të programit etj.	Përqindja e fondeve të programit që kontraktohen	80%	90%	AIR Sistemi monitorues
			Rezultati			
			Përqindja e vendimeve të KPM-ë dhe OS-së që zbatohen në kohën e duhur (siç parashikohet në procesverbalet e takimeve)	80%	90%	AIR Sistemi monitorues
			Përqindja e projekteve të mbuluara me misione monitorimi	90%	100%	AIR; raportet e projektit Sistemi monitorues
			Produkti			
			Numri i zyrave SPT/antena të pajisura rishtas dhe funksionale	2	2	AIR
			Numri i aktiviteteve të organizuara mbi menaxhimin e programit	12	14	AIR Sistemi monitorues
			Numri i misioneve të monitorimit të projektit të zbatuara	40	50	AIR Raporte projekti, Sistemi monitorues
			Rezultati			
			Përqindja mesatare e aplikantëve potencialë, aplikantëve, përfituesve të granteve dhe grupe të tjera të synuara që janë të kënaqur me mbështetjen/zbatimin e programit	40%	60%	AIR Raporte projekti, Sistemi monitorues
	Numri i organizatave/institucioneve në zonën e programit me kapacitete të rritura në sektor (do të ndahen)		30	50	AIR Raporte projekti Sistemi monitorues	
	Produkti					
	Numri i personave me kapacitete të rritura (do të ndahet sipas aplikantëve potencialë, përfituesve të granteve dhe punonjësve të strukturave të programit)		100	150	AIR Raporte projekti Sistemi monitorues	
	Numri i autoriteteve vendore që përfitojnë nga mbështetja		47	67		
	Numri i manualeve apo doracakëve të brendshëm apo të jashtëm të përgatitur		0	2	AIR dhe raporte të tjera	
Numri i pyetjeve të përfituesve të granteve të zgjidhura	20	30	AIR dhe raporte të tjera			

			Rezultati			
			Numri i personave që arrihen me fushatat e informimit/promovimit	1000	2000	AIR dhe raporte të tjera
			Produkti			
			Numri i fushatave të informimit/promovimit të zbatuara	1	2	AIR dhe raporte të tjera
			Numri i aktiviteteve për promovim dhe vizibilitet të organizuara	5	10	AIR dhe raporte të tjera
			Numri i publikimeve të prodhuara dhe të shpërndara	2	4	AIR dhe raporte të tjera

Lista e përfituesve kryesorë²⁸

Prioriteti tematik 2 – Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i riskut	- Organet e vetëqeverisjes vendore - Qendrat kombëtare dhe rajonale për menaxhimin dhe monitorimin e fatkeqësive natyrore - Organizatat/agjencitë zhvillimore vendore dhe rajonale - Institucionet e mbrojtjes së natyrës dhe mjedisit - Institucionet në fushën e mjedisit/trashëgimisë natyrore - OJF/OSHC aktive në natyrë, mjedis dhe fusha të tjera përkatëse - Institucionet dhe organizatat arsimore, shkencore dhe hulumtuese.
Prioriteti tematik 5 – Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore	- Organizatat turistike vendore dhe rajonale - Bordet kombëtare të turizmit - Organizatat/agjencitë zhvillimore vendore dhe rajonale - Organet e vetëqeverisjes vendore. - Dhomat e tregtisë, zejeve, shoqatat e biznesit, grupimet, kooperativat, shoqatat e fermerëve - Institucionet e mbrojtjes së natyrës/mjedisit - Institucionet që merren me trashëgiminë kulturore - Institucionet dhe organizatat arsimore, shkencore dhe hulumtuese - Organizata të tjera arsimore dhe formimi profesional, formal ose joformal

Lista e grupeve të synuara dhe përfituesve (indikative)²⁹

Palët e pranueshme si përfitues të programit në Maqedoninë e Veriut

Institucionet vendore, rajonale dhe shtetërore - 27 bashki pjesë e tri rajoneve - Institucionet e varësisë/zyrat vendore - ZELS – organizatë jofitimprurëse - Universitetet në rajonet përkatëse - Ministrinë dhe agjencitë që funksionojnë në nivel kombëtar	Operatorët e biznesit dhe NVM-të - Njësitë e qeverisjes vendore dhe rajonale - Ofruesit e shërbimeve turistike - Rrjetet/grupimet e NVM-ve - Operatorët e hotelarisë (NVM) - Dhomat e Tregtisë dhe Industrisë
Agjencitë vendore/rajonale - Byroja dhe Qendra për Zhvillim Rajonal - Agjencitë publike - Institucionet e arsimit dhe formimit profesional formal dhe joformal - Institucionet kulturore (muzetë, bibliotekat) - Institucionet e Menaxhimit të 3 Parqeve Kombëtare - Drejtoritë rajonale të mjedisit	Shoqëria civile - Organizatat joqeveritare - Qendrat, siç përcaktohen në ligj - Rezidentët dhe organizatat e tyre - Shoqatat vendore

Palët e pranueshme si përfitues të programit në Shqipëri

Institucionet vendore, rajonale dhe shtetërore - 3 Këshilla Qarku (Dibër, Elbasan, Korçë) - 17 bashki pjesë të tri rajoneve (qarqeve) - Institucionet e varësisë/zyrat vendore - Fondi Shqiptar për Zhvillim (kryen funksionin e zhvillimit rajonal) - Universitetet në rajonet përkatëse - Ministrinë dhe agjencitë që funksionojnë në nivel kombëtar	Operatorët e biznesit dhe NVM-të - Njësitë e qeverisjes vendore dhe rajonale - Ofruesit e shërbimeve turistike - Rrjetet/grupimet e NVM-ve - Operatorët e hotelarisë (NVM) - Dhomat e Tregtisë dhe Industrisë
--	--

²⁸ Subjektet juridike që pritet të zbatojnë operacionet BNK nën secilin prioritet tematik.

²⁹ Palët që përfitojnë drejtpërdrejt nga ndryshimet që lidhen me objektivin specifik/rezultatit (d.m.th. grupet e synuara) dhe ato që përfituan vetëm tërthorazi, d.m.th. në nivel ndikimi/objektivi të përgjithshëm (përfituesit fundorë).

kombëtar	
Agjencitë vendore/rajonale - Institucionet arsimor AFP (të gjitha nivelet) - Institucionet e arsimit të lartë - Institucionet të tjera të arsimit dhe formimit profesional formal dhe joformal - Institucionet kulturore (muzetë, bibliotekat) - 3 administratat rajonale të zonave të mbrojtura - Drejtoritë rajonale të mjedisit	Shoqëria Civile - Organizatat joqeveritare - Qendrat, siç përcaktohen në ligj - Rezidentët dhe organizatat e tyre - Shoqatat vendore

3.3. Çështjet horizontale dhe ndërsektoriale

1. Programi parashikon prioritetin tematik 2 – **Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rrezikut**, si një nga shtyllat kryesore të ndërhyrjes; të gjitha veprimet e tjera të zbatuara në kuadër të PT-ve të tjera duhet të hartohen në përputhje me parimet e mjedisit të qëndrueshëm dhe promovimit të mbrojtjes së mjedisit dhe të gjenerojnë të paktën ndikim neutral ose pozitiv në mjedis. Ndikimi pozitiv duhet të theksohet në veprim dhe të përmendet te treguesit. Aplikantëve të projektit u kërkohet të respektojnë kërkesat vendore për mbrojtjen e mjedisit, shëndetin publik, trashëgiminë kulturore, si dhe të shmangin ndikimet në rrjetin ekologjik ekzistues dhe të planifikuar (rrjeti Emerald).

2. Aktivitetet dhe operacionet nuk mund të krijojnë pengesa mbi bazën gjinisë, origjinës racore ose etnike, fesë ose besimit, aftësisë së kufizuar, moshës ose orientimit seksual, gjatë përgatitjes, hartimit dhe zbatimit të programit të bashkëpunimit dhe veçanërisht në lidhje me aksesin në financim, duke pasur parasysh nevojat e grupeve të ndryshme që rrezikojnë të diskriminohen, në veçanti kërkesat për aksesueshmërinë e personave me aftësi të kufizuara. Për më tepër, lloje të veçanta të aktiviteteve janë parashikuar për të promovuar dhe për të rritur aksesin në punësim dhe sipërmarrje për njerëzit nga grupe sociale të cenueshme; çdo ndikim pozitiv të këto grupe duhet theksuar në tregues. **Përmirësimi i pjesëmarrjes në tregun e punës, veçanërisht i të rinjve dhe grave, grupeve të pafavorizuara dhe pakicave, në veçanti romëve**, do të jetë një prioritet dhe mund të kontribuojë fuqishëm në rritjen ekonomike.

3. Promovimi i barazisë midis burrave dhe grave duhet të bëhet i qartë në të gjitha veprimet. Llojet specifike aktiviteteve duhet të kontribuojnë në adresimin e hendekut gjinor. Sa herë që një veprim arrin ndikim pozitiv, ai duhet të theksohet në nivelin e treguesve (edhe të ndahen, sipas rastit). Në përputhje me përjashtjen e përcaktuar në Planin e Veprimit Gjinor të BE-së, (GAP III) 2021–2025³⁰, programi do të integrojë barazinë gjinore dhe do të vazhdojë të sigurojë integritetin fizik dhe psikologjik të vajzave dhe grave, duke promovuar të drejtat ekonomike dhe sociale dhe duke forcuar zërin dhe pjesëmarrjen e vajzave dhe grave përmes veprimeve të synuara.

4. Aktivitetet dhe operacionet duhet të jenë në përputhje me parimet e qeverisjes së mirë që aplikohen në menaxhimin e programit, mbështetjen e shoqërisë civil dhe bashkëpunimit ndërkufitar. Për këtë periudhë programimi, është përfshirë një PT që **do të integrohet** në të gjitha PT-të e përzgjedhura të programit dhe të asistencës teknike, konkretisht **TP7: Qeverisja, planifikimi dhe ngritja e kapaciteteve administrative të autoriteteve vendore dhe rajonale**.

Fokusi i këtij prioriteti tematik është **forcimi i qeverisjes vendore dhe rajonale, duke rritur kapacitetet institucionale të autoriteteve publike dhe promovimi i një administrate publike efikase, me qëllim zgjidhjen e pengesave ligjore dhe të tjera në rajonet kufitare**.

Kudo që është e përshtatshme (p.sh. PT2, të dy objektivat specifike/rezultatet; TP5, i dyti objektiv specifik/rezultat), thirrjet mund të kërkojnë që të gjitha aplikimet të përfshijnë të paktën një bashki midis aplikantëve kryesorë, si dhe aktivitete specifike që synojnë forcimin e qeverisjes, planifikimit dhe ngritjen e

³⁰ JOIN (2020) përfundimtar.

kapaciteteve administrative në kontekstin e PT-së së synuar dhe në kontekstin më të gjerë të BNK-së. Për të përmbushur këtë kërkesë, aplikantët mund të zbatojnë në kuadër të projektpropozimeve të tyre aktivitete si (për shembull):

- Krijimi i pozicioneve të reja në organikë, të plotësuar me përshkrime pune, për të trajtuar prioritetin tematik specifik (mjedisi dhe turizmi) dhe bashkëpunimi ndërkufitar (zhvillimi dhe menaxhimi i partneriteteve);

- Forcimi i partneriteteve ndërkufitare, përtej kontekstit të projektit, me fokus në hartimin e strategjive dhe planeve më të mira për ndërhyrje të mëtejshme të përbashkëta në sektorin specifik;

- Krijimi i partneriteteve me bashki më të vogla, më të dobëta dhe më të largëta me qëllim që:

- të ekspozohen dhe të fitojnë përvojë me projektet BNK në veçanti dhe projektet e financuara nga BE-ja në përgjithësi;

- të informohen për qeverisjen e mirë lidhur me sektorin specifik;

- të përfshijnë personelin në trajnime në kuadrin e projekteve BNK;

- Propozimi i masave të qeverisjes së mirë për rritjen e pjesëmarrjes së shoqatave të qytetarëve në planifikim dhe vendimmarrje dhe përfshirjen e tyre në rregullat dhe procedurat e institucionit;

- Zbatimi i masave të menaxhimit të shëndoshë financiar, etikës dhe antikorrupsionit;

- Trajnime/mentorim në lidhje me ngritjen e kapaciteteve për sektorët specifikë;

- Transferimi i ekspertizës me njësi të vetëqeverisjes vendore më me përvojë, brenda dhe jashtë vendit;

- Nxitja e ndërveprimit dhe bashkëpunimit ligjor dhe administrativ ndërmjet qytetarëve dhe institucioneve nga njëra anë dhe institucioneve në të dyja anët e kufirit nga ana tjetër, për të trajtuar pengesa ligjore dhe të tjera në rajonet kufitare.

Secili projekt mund të alokojë pjesë të buxhetit për zbatimin e këtij lloji aktiviteteve. Për projektet që nuk përfshijnë autoritetet vendore ndër partnerët, thirrja për projektpropozime duhet të ketë dispozita për të përfshirë të paktën një aktivitet që synon kapacitetet e autoriteteve vendore.

Temat horizontale dhe ndërsektoriale të këtij programi BNK do të integrohen në Prioritetin e Asistencës Teknike, që synon forcimin e efikasitetit dhe efektivitetit të ndërhyrjeve, duke ofruar **ndërtimin e kapaciteteve ose duke artikuluar kanale të veçanta të përshtatura për autoritetet rajonale dhe vendore**. Ky forcim kapacitetesh mund të marrë formë të ndryshme, si trajnime, vizita studimore me karakter teknik në shtetet anëtare të BE-së dhe anasjelltas (vizita ekspertësh), mentorim, pjesëmarrje në aktivitete teknike të karakterit kombëtar ose ndërkombëtar etj.³¹. Cilado qoftë forma, ajo do të lidhet tematikisht me natyrën e operacionit (mjedis dhe turizëm).

Zbatimi i **parimeve horizontale dhe çështjeve ndërsektoriale** në nivel projekti dhe programi do të monitorohet, vlerësohet dhe raportohet në raportet vjetore të zbatimit, si dhe në vlerësimet e bëra gjatë dhe pas perspektivës financiare 2021–2027.

Për të arritur qëndrueshmërinë e aktiviteteve që lidhen me turizmin e trashëgimisë natyrore dhe kulturore dhe rritjen e planifikuar me 30% të numrit të vizitorëve, aplikimet e projektit duhet të parashikojnë përgatitjen e planeve të veprimit për menaxhimin e vizitorëve.

Siç parashikohet në udhëzimet për zbatimin e Agjendës së Gjellbër në Ballkanin Perëndimor dhe në Planin Ekonomik dhe të Investimeve për Ballkanin Perëndimor, ky program do të sigurojë konsistencë të plotë me tranzicionin e gjellbër si një prioritet i BE-së për ndihmën e brendshme dhe të jashtme. Kështu, programi do të përfshijë në operacionet e veta përdorimin efikas të burimeve, duke kaluar në një ekonomi të pastër dhe qarkulluese, restaurimin e biodiversitetit dhe reduktimin e ndotjes.

Masat e parashikuara në program për të rritur kapacitetet e autoriteteve rajonale dhe vendore për të trajtuar sfidat vendore do të përfshijnë fushën e qeverisjes mjedisore.

3.4. Koherenca me programet e tjera dhe strategjitë makrorajonale

Koherenca me programet e tjera, strategjitë makrorajonale evropiane të basenit detar dhe të BE-së do të fokusohet te ndërhyrjet socio-ekonomike, efektiviteti dhe ndikimi; qëndrueshmëria e këtij Programi IPA NBK varet kryesisht nga të qenët pjesë e një agjende më të gjerë zhvillimi.

Çdo vit do të bëhet rishikim i programit IPA III BNK dhe i operacioneve që financon, për të evidentuar sa është arritur koherenca dhe komplementariteti me ndërhyrjet e tjera të financuara nga IPA dhe në nivel

kombëtar për të vërtetuar se si është arritur kjo. Dokumentet kombëtare të veprimit për IPA III në të dyja vendet janë:

Dokumentet e veprimit 2021 Maqedonia e Veriut	Dokumentet e veprimit 2021–2022 Shqipëri
BE-ja për Prespën BE-ja për Ekonominë e Gjelbër BE-ja për Standardet Mjedisore dhe Ajrin e Pastër IPA 2020: BE-ja për bashkitë Interreg IPA BNK 2021–2027 Maqedoni e Veriut–Shqipëri Programi IPA III BNK 2021–2027 Kosovë–Maqedoni e Veriut	BE-ja për Novacionin II BE-ja për Ekonominë Qarkulluese dhe Rritjen e Gjelbër Mbështetje për Mbrojtjen e Natyrës së Pazëvendësueshme – SPIN (forcimi i përpjekjeve kombëtare për mbrojtjen e mjedisit) IPA 2020: BE-ja për Bashkitë Interreg IPA BNK Greqi–Shqipëri

Programi do të sigurojë koherencë me **Agjendën e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor** sipas udhëzimeve të tij për ZBATIM. Nga pesë shtyllat e agjendës, tri prej tyre kanë një rëndësi të veçantë për operacionet e mundshme BNK, përkatësisht: 1. veprimet klimatike, përfshirë dekarbonizimin, energjinë dhe lëvizshmërinë; 3. biodiversiteti, duke synuar mbrojtjen dhe rikthimin e pasurive natyrore të rajonit; dhe 5. sistemet e qëndrueshme të ushqimit dhe zonat rurale.

Ka një fokus tjetër të aplikantëve dhe përfituesve në programet Interreg IPA krahasuar me programet dypalëshe IPA BNK. Programet Interreg IPA tërheqin numër të lartë institucionesh qendrore dhe organizata me kapacitete të fuqishme, krahasuar me partnerët në programet dypalëshe BNK. Ka një ndryshim domethënës të buxhetit, i cili ndikon në partneritetin e projektit dhe shtrirjen e projekteve; kështu praktika tregon se programet dypalëshe IPA BNK janë më të fokusuara në nivel vendor dhe nuk ka pasur mbivendosje ndërmjet projekteve. Megjithatë, duke krahasuar programet dypalëshe IPA BNK dhe Interreg (në veçanti Greqi–Shqipëri, Greqi–Maqedonia e Veriut, Bullgari–Maqedoni e Veriut, IPA Adria, EURO MED dhe URBACT), janë identifikuar prioritete të ngjashme dhe koordinim dhe nevojitet shkëmbim informacioni ndërmjet programeve për të krijuar sinergji dhe për të shmangur dublikimet.

Përveç kësaj, një sërë nismash në fushën e mjedisit dhe turizmit, si dhe ngritja e kapaciteteve të autoriteteve vendore janë financuar/zbatuar nga BE-ja dhe donatorë të tjerë në Zonën e Programit.

Ballkani Perëndimor është **ndër rajonet në Evropë më të prekura nga ndikimi i ndryshimeve klimatike**. Përveç Kosovës³², të gjithë përfituesit e tjerë janë nënshkrues të **Marrëveshjes së Parisit për Ndryshimet Klimatike**, e cila bazohet në Konventën për Ndryshimet Klimatike dhe sjell të gjitha kombet në një kauzë të përbashkët për të ndërmarrë përpjekje ambicioze kundër ndryshimeve klimatike dhe për të arritur përshtatjen ndaj tyre. Ajo aspirojnë që gazet serrë të reduktohen me 55% deri në vitin 2030, çka do të vazhdojë të shkaktojë tendosje të madhe në Ballkanin Perëndimor, pavarësisht përpjekjeve për zbutjen e efekteve. **Prandaj, forcimi i integritimit klimatik, ndërtimi i rezistencës, parandalimi dhe gatishmëria në rajon janë thelbësor**. Për këtë, duhet angazhimi i sektorit privat në investimet e rezistencës dhe zhvillimin e mekanizmave të transferimit të rrezikut nga fatkeqësitë natyrore. Nismat që kanë të bëjnë me përgatitjen dhe zbatimin e strategjive afatgjata të përshtatjes klimatike për të rritur rezistencën, veçanërisht përmes integritimit klimatik të investimeve do të ishin plotësisht në linjë me këtë agjendë.

Për më tepër, nismat e tjera të programit që luftojnë degradimin e tokës dhe restaurimin e tokës së degraduar për prodhim të qëndrueshëm ushqimor, përmirësimin e menaxhimit të qëndrueshëm të pyjeve, menaxhimin e karbonit organik të tokës, ruajtjen e ekosistemit dhe restaurimin e tokës, gjithashtu janë në linjë me qëllimet e agjendës, duke reduktuar humbjen e biodiversitetit (shpyllëzimi dhe degradimi).

Një nga sfidat e përbashkëta që synon të trajtojë agjenda është që **ndërmarrjet e përpunimit të ushqimit** të jenë në përputhje me standardet e BE-së. Në të njëjtën kohë, kërkesa për ushqim në rajon është në rritje – si në aspektin sasior ashtu edhe në atë cilësor. Një klasë e mesme në rritje zgjedh të ndjekë dieta më të shëndetshme dhe më të pasura me lëndë ushqyese, duke përfshirë produktet ushqimore autoktone të Ballkanit.

³² Ky emërtim nuk paragjykon pozicionin mbi statusin dhe është në linjë me Rezolutën e Këshillit të Sigurimit të OKB-së dhe Opininionin e GJND-së për deklaratën e pavarësisë së Kosovës.

E shoqëruar me tregun në rritje të turizmit dhe potencialin e eksportit, kjo përfaqëson një mundësi të madhe për rajonin, me kusht që tranzicioni të jetë i qëndrueshëm.

Ndërkohë që sistemet e prodhimit agroushqimor në Ballkanin Perëndimor do të transformohen gradualisht, duhet të sigurohemi që tranzicioni të mos kontribuojë në rritjen e papunësisë apo shpopullimin e zonave rurale ose në përkeqësimin e peizazheve rurale dhe humbjen e biodiversitetit. Duhet t'i kundërvihemi me krijimin e mundësive alternative dhe të qëndrueshme ekonomike në zonat rurale, për shembull, bazuar në shërbimet turistike.

Zonat rurale të rajonit do të kenë nevojë edhe për asistencë për t'u përshtatur me pasojat e ndryshimeve klimatike, të cilat mund të rezultojnë në mungesë uji dhe ngjarje ekstreme klimatike, si përmytjet.

Në periudhën afatgjatë, për të kaluar në një sistem të qëndrueshëm ushqimor, vendet e Ballkanit Perëndimor duhet të transformojnë jo vetëm sektorin e tyre primar të prodhimit, por edhe sektorin e përpunimit të ushqimit dhe të promovojnë konsum të qëndrueshëm. Nismat që kanë të bëjnë me përafrimin e sektorëve agroushqimor dhe të prodhimit primar me standardet e BE-së për sigurinë ushqimore, shëndetin dhe mirëqenien e bimëve dhe të kafshëve, si dhe me promovimin e **bujqësisë organike miqësore me mjedisin**, do të harmonizohen, gjithashtu, me agjendën.

Përveç sigurimit të ushqimit, ujit të freskët dhe ajrit të pastër, mbrojtjes nga përmytjet dhe stuhitë, natyra zbut fatkeqësitë natyrore, dëmtuesit dhe sëmundjet dhe kontribuon në rregullimin e klimës, luftimin e degradimit të tokës dhe rritjen e sigurisë ushqimore. Si një rajon me habitate dhe specie të hapura, duke përfshirë disa lloje të rëndësishme endemike, Ballkani Perëndimor nuk duhet të kursejë asnjë përpjekje për të mbrojtur **biodiversitetin dhe shërbimet e ekosistemit**, si edhe për të përafruar legjislacionin me atë të BE-së. **Shpyllëzimi dhe prerja e paligjshme e pyjeve** janë një sfidë e rëndësishme. Rritja e zjarreve dramatike në pyje në Ballkanin Perëndimor dhe shpërthimet e dëmtuesve dhe sëmundjeve kërkojnë parandalim më të mirë të riskut në menaxhimin e qëndrueshëm të pyjeve dhe përdorimin e tokës. Ballkani Perëndimor duhet të ndërtojë marrëdhënie të ngushta ndërinstitucionale dhe rrjete të sektorit privat për të zhvilluar një qeverisje të mirë në sektorin e pyjeve dhe për të zvogëluar riskun e eksporteve të paligjshme të drurit në BE.

Agjenda e Gjellbër për Ballkanin Perëndimor mund të përfitojë shumë nga **Strategjitë e Specializimit Inteligent**, të cilat konceptohen si agjenda transformuese për qëndrueshmëri të bazuara në vend dhe të udhëhequra nga novacioni. Ato krijojnë mundësinë për të përfshirë rajone dhe qytete në transformim, duke kontribuar në Marrëveshjen e Gjellbër Evropiane, duke ofruar një kuadër të përgjithshëm dhe drejtim për investimet e novacionit. Strategjitë e Malit të Zi dhe të Serbisë mund të shërbejnë si frymëzim për vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor.

Strategjia e Specializimit Inteligent të Malit të Zi, miratuar në vitin 2019, trajton mjedisin dhe qëndrueshmërinë në dy fusha prioritare: së pari, bujqësia e qëndrueshme dhe zinxhiri i vlerës së ushqimit; dhe së dyti, energjia dhe mjedisi i qëndrueshëm.

BNK-ja ofron mundësinë për trajtimin e problemeve të përbashkëta dhe për shkëmbimin e njohurive dhe praktikave të mira, për shembull, mbi përfitimet e biodiversitetit nga zgjidhjet e bazuara në natyrë, nga mekanizmat për bashkëpunimin rajonal për ruajtjen e biodiversitetit dhe nga mbështetja e shkëmbimit të njohurive me qendrat kërkimore. Për më tepër, edukimi – duke filluar që në moshë të hershme - është çelësi për të ndikuar pozitivisht në sjelljet e njerëzve, në lidhje me mjedisin, si dhe për të rikualifikuar punëtorët nga industrinë në tranzicion. Kurrikulat duhet të përfshijnë kompetencat dhe aftësitë kryesore të nevojshme për të performuar në ekonominë e gjellbër. Për t'u zbatuar me sukses, Agjenda e Gjellbër për Ballkanin Perëndimor duhet të reflektohet **në reformat e sistemeve arsimore dhe të shoqërohet me ndërtim kapacitetesh**, në mënyrë që njerëzit të jenë të mirëpajisur dhe të përgatitur për tregun e punës dhe shoqërinë e së nesërme. Me informimin dhe edukimin e duhur, të rinjtë e rajonit mund të kontribuojnë vendosmërisht në zbatimin e Agjendës së Gjellbër.

Këshilli i Bashkëpunimit Rajonal (KBR) mund të luajë rol të rëndësishëm në ndërtimin e dimensionit rajonal të Agjendës së Gjellbër. **KBR**-ja është një kuadër bashkëpunimi në pronësi dhe udhëheqje rajonale që synon avancimin e integritet evropian dhe euroatlantik të rajonit. Për sa u përket mjedisit dhe ndryshimeve klimatike, KBR-ja mban dialog të përhershëm politikash të nivelit të lartë rajonal dhe mbështet bashkëpunimin rajonal drejt arritjes së angazhimeve të Parisit për Klimën dhe objektivat për energjinë dhe klimën në vitin 2030.

Meqenëse propozimi **IPA III** ka një **dritare** të dedikuar të kuadrit të programimit për zbatimin e Agjendës së Gjelbër dhe ndërlidhjes së qëndrueshme, ky program, BNK-ja, do të përpiqet të sigurojë sinergji dhe komplementaritet me të gjitha nismat e parashikuara në këtë dritare.

Integrimi i masave mbrojtëse të biodiversitetit në të gjitha aktivitetet ekonomike është një nga pesë shtyllat e **Agjendës së Gjelbër për Ballkanin Perëndimor**, si dhe thelbësore për **Paktin e Gjelbër Evropian**. Zbatimi i Direktivave për Shpendët dhe Habitatet, së bashku me zbatimin në praktikë të Direktivave për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis dhe Vlerësimin Strategjik të Ndikimit në Mjedis shihen si parakushte për zhvillimin e mëtejshëm të infrastrukturës së qëndrueshme.

Prioritetet janë plotësisht në përputhje me **Paktin e Gjelbër Evropian**, e cila thekson këtë qëllim kryesor: *“Pakti i Gjelbër do të përdorë në mënyrë të vazhdueshme të gjitha levat e politikave: rregullimin dhe standardizimin, investimet dhe novacionin, reformat kombëtare, dialogun me partnerët socialë dhe bashkëpunimin ndërkombëtar”*. Për më tepër, prioritet është zhbllokimi i përfitimeve të plota të transformimit digjital për të mbështetur tranzicionin ekologjik. **Një prioritet i menjëhershëm është rritja e aftësisë për të parashikuar dhe menaxhuar fatkeqësitë mjedisore.**

ECRAN-i (Rrjeti Rajonal i Aderimit për Mjedisin dhe Klimën), i financuar nga BE-ja dhe i menaxhuar nga Komisioni Evropian, ndihmon përfituesit në shkëmbimin e informacionit dhe përvojës, në lidhje me përgatitjen për anëtarësim. ECRAN-i **po forcon bashkëpunimin rajonal** midis vendeve kandidate dhe kandidate potenciale për anëtarësim në BE në fushat e mjedisit dhe veprimit klimatik dhe **ndihmon përparimin e tyre në transpozimin dhe zbatimin e *acquis* mjedisore dhe klimatike të BE-së.**

Strategjitë makrorajonale vendosin një model të ri qeverisjeje të bazuar në bashkëpunimin efektiv dhe koordinimi i politikave dhe veprimeve përtej kufijve kombëtarë.

Ato mbështeten nga nivelet më të larta politike të BE-së, Shteteve Anëtare dhe rajonet në fjalë, si dhe janë bërë pjesë integrale e politikës rajonale të BE-së. Përfituesit e IPA III duhet të jenë të vetëdijshëm për prioritetet e tyre dhe përafrimi me njërin strategji do të jetë një nga kriteret për të vlerësuar nëse një veprim do të përzgjidhet edhe nën thirrjet për projektpropozime të IPA III.

Strategjia e BE-së për Rajonin e Adriatikut dhe Jonit (EUSAIR), ku Maqedonia e Veriut është bashkëpërgjegjëse për koordinimin e fushës prioritare “Lidhja e rajonit” – *Ndërlidhja dhe infrastruktura e transportit me fokus në transportin inteligjent* dhe ku Shqipëria është bashkëpërgjegjëse për koordinimin e fushës prioritare “Turizmi i qëndrueshëm”, me fokus në ofertat e larmishme turistike (produkte dhe shërbime) dhe menaxhim të qëndrueshëm dhe të përgjegjshëm të turizmit (novacion dhe cilësi).

EUSAIR-i identifikoi shtyllën “*Cilësia e mjedisit*” si thelbësore për sigurimin e mirëqenies ekonomike dhe sociale të banorëve të rajonit. Kjo shtyllë do të trajtojë cilësinë mjedisore përmes bashkëpunimit në nivel rajonal.

Në kuadër të prioritetit “*Turizmi i qëndrueshëm*” Strategjia evidentoi edhe se mund të përshpejtohet zhvillimi potencial i turizmit të qëndrueshëm, duke ofruar produkte dhe shërbime turistike novatore dhe cilësore. Sjellja e përgjegjshme e turizmit që përfshin të gjithë aktorët në sektor është identifikuar, gjithashtu, si një çështje e rëndësishme.

Plani ekonomik dhe i investimeve synon të nxitë rikuperimin afatgjatë – i mbështetur nga tranzicioni digjital dhe i gjelbër – që çon në konkurrencë të qëndrueshme dhe rritje ekonomike, zbatim të reformave të nevojshme për të ecur përpara në rrugën e BE-së dhe afrim të Ballkanit Perëndimor me tregun e përbashkët të BE-së. Plani synon të çlirojë potencialin e pashfrytëzuar ekonomik të rajonit dhe hapësirën e konsiderueshme për rritjen e bashkëpunimit ekonomik dhe tregtisë ndërrajonale.

3.5. Kushtet dhe supozimet

Koordinim efektiv dhe pronësia e fortë duhet të kombinohen me vullnetin e mirë të autoriteteve kombëtare të përfituesve IPA III për të trajtuar dhe zgjidhur në mënyrë miqësore çdo mosmarrëveshje dhe/ose keqkuptim që cenon zbatimin normal të programit. Ndryshimet në qeveri nuk duhet të kenë ndikim në këtë drejtim.

Si kusht i domosdoshëm për menaxhimin efektiv të programit, vendet pjesëmarrëse do të krijojnë një komitet të përbashkët monitorues dhe do të sigurojnë ambiente dhe personelin e duhur dhe funksional për zyrat drejtuese dhe antenën të Sekretariatit të Përbashkët Teknik. Vëmendje e veçantë duhet t’i kushtohet krijimit të kushteve të nevojshme të punës për të siguruar vazhdimësinë dhe zhvillimin profesional të

personelit në funksionet kyçe brenda të gjitha strukturave drejtuese të programit. Ky i fundit duhet të përpiqet ta paraqesë programin si një instrument të dobishëm për forcimin e bashkëpunimit dhe shkëmbimeve ndërmjet qytetarëve të zonës së pranueshme.

Mosrespektimi i kërkesave të përcaktuara më lart mund të rezultojë në rikuperimin e fondeve të alokuara për këtë program dhe/ose rialokimin e fondeve të ardhshme.

4. BUXHETI INDIKATIV

Komisioni do të miratojë një vendim financimi 7-vjeçar me klauzolë pezullimi, në varësi të buxhetit në dispozicion për vitet financiare përkatëse pas miratimit të buxhetit, ose siç përshkruhet në sistemin e të dymbëdhjetës provizore.

Tabela 3: Alokimet financiare indikative vjetore për periudhën 2021–2027

Programi IPA III BNK Maqedoni e Veriut–Shqipëri																
Shumat në EURO																
	2021		2022		2023		2024		2025		2026		2027		Totali (EURO)	
	Kontributi i BE-së	Bashkëfinancimi	Kontributi i BE-së	Bashkëfinancimi	Kontributi i BE-së	Bashkëfinancimi	Kontributi i BE-së	Bashkëfinancimi	Kontributi i BE-së	Bashkëfinancimi	Kontributi i BE-së	Bashkëfinancimi	Kontributi i BE-së	Bashkëfinancimi	Kontributi i BE-së	Bashkëfinancimi
Sipas llojit të aktivitetit																
Operacionet	-	-	2 890 000	510 000	1 500 000	264 706	3 434 000	605 294	-	-	2 890 000	510 000	-	-	10 710 000	1 890 000
Projekt Strategjik	-	-	-	-	500 000	-	-	-	-	-	690 000	-	-	-	1 190 000	-
Asistencë Teknike (Grant direkt)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sipas metodës së zbatimit																
Menaxhim direkt: buxheti total për grantet	E pazbatueshme														10 400 000	1625 294
Menaxhim direkt: Buxheti total për prokurimet	E pazbatueshme														1 500 000	264 706
TOTALI³³	-	-	2 890 000	510 000	2 000 000	264 706	3 430 000	605 294	-	-	3 580 000	510 000	-	-	11 900 000	11 890 000

* Buxheti total për grantet; buxheti total për prokurimet – duhet të plotësohet vetëm buxheti total për 2021–2027

Tabela 4: Alokimet financiare indikative vjetore sipas prioritetit dhe norma e kontributit të BE-së (2021–2027)

Grupimet	PRIORITETET	PROGRAMI IPA III BNK MAQEDONI E VERIUT–SHQIPËRI			
		Financimi i BE-së	Bashkëfinancimi	Totali	Norma për çdo PT
		(a)	(b)	(c)=(a)+(b)	(d)=(c)/(e)
Grupimi tematik 2	1. Prioriteti tematik 2 “Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i riskut”	5 355 000	945 000	6 300 000	45.68%
Grupimi tematik 4	2. Prioriteti tematik 5 “Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore”	5 355 000	945 000	6 300 000	45.68%
	3. Asistenca teknike	1 190 000	-	1 190 000	8.6%
TOTALI		11 190 000	1 890 000	(c) 13 790 000	100%

³³ Totali nga tabelat 3 dhe 4 duhet të jetë i njëjtë.

Kontributi i BE-së për çdo prioritet tematik nuk duhet të tejkalojë tavanin 85% të shpenzimeve të pranueshme. Bashkëfinancimi do të jepet nga përfituesit fundorë të grantit. Shuma e dedikuar për asistencën teknike nuk duhet të jetë më shumë se 10% e alokimit total për programin. Për asistencën teknike, norma e bashkëfinancimit të BE-së është 100%.

5. MODALITETET E ZBATIMIT

5.1. Marrëveshja e financimit

Për të zbatuar këtë program, parashikohet lidhja e një marrëveshjeje financimi ndërmjet Komisionit Evropian, Maqedonisë së Veriut dhe Shqipërisë.

5.2. Periudha indikative e zbatimit

Periudha indikative operationale e zbatimit të këtij veprimi – gjatë së cilës do të kryhen aktivitetet e përshkruara në seksionin 3 dhe do të zbatohen kontratat dhe marrëveshjet përkatëse – është 6 vjet nga data e hyrjes në fuqi të marrëveshjes së financimit, ose nga data në të cilën shkëmbimi i letrave është rënë dakord për të gjitha alokimet e ardhshme vjetore.

Zgjatjet e periudhës së zbatimit mund të miratohen nga nëpunësi autorizues përgjegjës i Komisionit, duke ndryshuar këtë vendim dhe kontratat e marrëveshjet përkatëse.

5.3. Metodot e zbatimit

Komisioni siguron respektimin e rregullave dhe procedurave të duhura të BE-së për financimin e palëve të treta, përfshirë procedurat e rishikimit, sipas, dhe përputhshmërinë e veprimi me masat kufizuese të BE-së³⁴.

5.3.1 Operacionet

Menaxhimi direkt

Pjesa e operationeve e këtij veprimi do të zbatohet me menaxhim direkt.

Thirrjet për propozime – Grantet

a) Qëllimi për grantet:

Grantet e përzgjedhura përmes thirrjeve për propozime gjatë periudhës shtatëvjeçare do të kontribuojnë në objektivat specifike dhe rezultatet nën secilin prioritet tematik të prezantuar në seksionin 3.2.

b) Llojet e aplikantëve të synuar:

c) Përfituesit janë: organet e vetëqeverisjet vendore; qendrat kombëtare dhe rajonale për menaxhimin dhe monitorimin e fatkeqësive natyrore; organizatat/agjencitë zhvillimore vendore dhe rajonale; institucionet e mbrojtjes së natyrës dhe mjedisit; institucionet në fushën e mjedisit/trashëgimisë natyrore; OSHC/OJF aktive në natyrë, mjedis dhe fusha të tjera përkatëse; institucionet dhe organizatat arsimore, shkencore dhe hulumtuese; organizatat turistike vendore dhe rajonale; bordet kombëtare të turizmit; dhomat e tregtisë, zejtarisë, shoqatat e biznesit, grupimet, kooperativat, shoqatat e fermerëve; organizata të tjera formale dhe joformale të arsimit dhe formimit profesional.

Aplikantët duhet të kenë selinë në përfituesit IPA III që të marrin pjesë në programin BNK.

Përfituesit e mundshëm siç specifikohet në seksionin 3.2 mund të jenë: institucionet vendore, rajonale dhe qeveritare; agjencitë vendore/rajonale; operatorët e biznesit dhe NVM-të; shoqëria civile. Karakteristikat e tjera thelbësore të aplikantëve të mundshëm, si vendi i tyre i themelimit do të specifikohen në udhëzimet për aplikantët nën thirrjen për propozime. Shtirja e paracaktuar e përfituesve potencialë mund të ngushtohet për sa i përket vendndodhjes gjeografike ose llojit të aplikantit, aty ku kërkohet, për shkak të natyrës specifike dhe rezultatit/objektivit të veprimi dhe kur është e nevojshme. për zbatimin efektiv të tij.

Projektet strategjike – Prokurimi

Projekti strategjik (me buxhet indikativ 1 500 000 euro) do të kontribuojë në të dytin objektiv specifik “Forcimi i bashkëpunimit kulturor, mbrojtjes dhe përmirësimit të trashëgimisë kulturore dhe natyrore”, duke kontribuar në rezultatet e pritshme 2.1, “Nisma të përbashkëta për restaurimin, mbrojtjen dhe promovimin e vendeve të trashëgimisë kulturore dhe natyrore të zbatuara” dhe 2.2, “Përmirësimi i investimeve turistike” në kuadër të prioritetit të dytë tematik të programit “Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore”.

5.3.2 Asistenca teknike (Grantet direkte)

Prioriteti i Asistencës Teknike do të zbatohet me Menaxhimin Direkt përmes granteve direkte gjatë kohëzgjatjes së programit.

³⁴ www.sanctionsmap.eu

Vini re se harta e sanksioneve është instrument TI për identifikimin e regjimeve të sanksioneve. Burimi i sanksioneve buron nga aktet ligjore të publikuara në Gazetën Zyrtare (GZ). Në rast mospërputhjeje midis akteve ligjore të publikuara dhe përditësimeve të tyre në faqen zyrtare të internetit, versioni në GZ do të ketë përparësi.

Një grant do të jepet për zbatimin e asistencës teknike prioritare tematike sipas këtij programi. Nën përgjegjësinë e nëpunësit autorizues përgjegjës të Komisionit, ky grant mund t'i jepet pa thirrje për propozime institucionit publik që pret strukturën BNK në Maqedoni të Veriut, aktualisht e vendosur në Ministrinë e Vetëqeverisjes Lokale dhe institucioni publik që pret strukturën BNK në Shqipëri, aktualisht Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme, si bashkëpërfituese, duke mbështetur zbatimin e **Prioritetit Tematik 7 “Qeverisja, planifikimi dhe ngritja e kapaciteteve administrative të autoriteteve vendore dhe rajonale”**.

Dhënia e këtij granti pa thirrje për propozime është i justifikuar për organet me monopol *de jure* ose *de facto* në menaxhimin e këtij programi të bashkëpunimit ndërkuftar, në përputhje me nenin 195(c) të Rregullores (BE, Euratom) 2018/1046 e datës 18 korrik 2018 për rregullat financiare të zbatueshme për buxhetin e përgjithshëm të Bashkimit Evropian. Siç përcaktohet në seksionin VIII “Dispozitat për programet e bashkëpunimit ndërkuftar”, titulli V “Strukturat dhe autoritetet e programit dhe përgjegjësitë e tyre” të Marrëveshjes Financiare Kuadër për Partneritetin për programin IPA III, strukturat BNK janë organet e që gëzojnë këtë monopol.

Nën përgjegjësinë e nëpunësit autorizues përgjegjës të Komisionit, granti mund t'i jepet pa thirrje për propozime institucionit publik që pret strukturën operuese të Maqedonisë së Veriut, aktualisht e vendosur në Ministrinë e Vetëqeverisjes Lokale.

5.4. Struktura menaxhuese e programit

Përshkrimi i strukturave të menaxhimit të programit me listën e përgjegjësive dhe detyrave të tyre kryesore në përgatitjen, zbatimin dhe menaxhimin e programit (p.sh. KKIPA, Strukturat BNK, KPM, SPT) paraqitet në Marrëveshjen Financiare Kuadër për Partneritetin dhe/ose në Marrëveshjet e Financimit.

5.5. Hartimi i projekteve, përzgjedhja dhe zbatimi

Thirrjet për propozime:

Autoritetet përgjegjëse në të dy vendet – siç u renditën në seksionin e mëparshëm – po planifikojnë të zbatojnë shumicën e ndërhyrjeve të skemave të granteve bazuar në thirrjet publike për propozime. Ato do të sigurojnë transparencë të plotë në proces dhe akses për një gamë të gjerë subjektsh publike dhe jopublike. KPM-ja do të jetë përgjegjëse për identifikimin e prioriteteve tematike, objektiveve specifike/rezultateve, përfituesve të synuar dhe fokusin specifik të secilës thirrje për propozime të cilat do të miratohen nga Komisioni Evropian.

Konkretisht, parashikohen dy deri në tri thirrje për propozime, ku secila adreson të dyja prioritetet tematike të përzgjedhura me objektivat e tyre specifike – e para e planifikuar për vitin 2023 dhe dy të tjerat siç thuhet në tabelën e mësipërme. Dinamika e publikimit të thirrjeve për propozime dhe numri i tyre do të varet nga faktorë të ndryshëm, si disponueshmëria e buxhetit, logjistika, koha e vlerësimit dhe niveli i interesimit nga aplikantët e mundshëm.

Autoritetet përgjegjëse do të shqyrtojnë nevojat/perspektivat aktuale dhe shkallën e arritjes së treguesve të përfshirë në thirrjet e mëparshme. Për të shmangur mbivendosjen dhe/ose mbingarkimin e aplikantëve të mundshëm, planifikimi i thirrjeve do të koordinohet me ato që u përkasin programeve të tjera që potencialisht mund të hapen/publikohen njëkohësisht.

Projektet strategjike

Projektet strategjike quhen projektet që kanë një ndikim të rëndësishëm ndërkuftar në mbarë zonën e Programit dhe të cilat, më vete ose në kombinim me projekte të tjera strategjike, do të arrijnë në veçanti një objektiv specifik/rezultat të paraqitur në dokumentin e programit BNK.

Një projekt strategjik synon të arrijë, në një mënyrë jashtëzakonisht integruese, një ndikim të rëndësishëm në mënyrë të qëndrueshme dhe jetëgjatë, duke përmirësuar jetën e njerëzve në të gjithë ose në pjesë të mëdha të zonës së programit. Projekti strategjik kërkon përfshirjen e vendimmarrësve që zakonisht janë përgjegjës për llojin e politikës ose fushës në të cilën projekti është kontekstualizuar. Është gjithmonë përtej fushëveprimit të projekteve që mund të financohen sipas thirrjeve për propozime. Një projekt mund të konsiderohet *strategjik* edhe sepse prek një territor të kufizuar në zonën e programit, rindërton ose plotëson rrjetet ose merret me çështje me interes të përgjithshëm për të gjithë zonën, duke inkurajuar kështu bashkëpunimin e përgjithshëm midis komuniteteve.

Projektet strategjike mund të zgjidhen përmes thirrjeve për projekte strategjike ose thirrjeve të jashtme për propozime. Në këtë rast, partnerët e programit së bashku do të identifikojnë dhe bien dakord për çdo strategji dhe projekt/et. Në të dyja rastet, propozimet e marra do të vlerësohen në bazë të kriterëve të përzgjedhjes të paracaktuara dhe jodiskriminuese. Projektet strategjike do të krijojnë ndikime dhe përfitime të qarta ndërkufitare për zonën kufitare dhe njerëzit aty. Gjithashtu, duhet të respektohen: relevanca dhe kontributi i projektit për objektivat specifike/rezultatet e programit dhe rezultatet/produktet e pritshme, pjekuria dhe realizueshmëria e projektit dhe qëndrueshmëria e rezultateve.

Për më tepër, zbatimi i programit mbikëqyret nga një KPM e përbërë nga përfaqësues të institucioneve dhe të shoqërisë civile të vendeve pjesëmarrëse. KPM-ja do të shqyrtojë dhe do të japë opinion këshillues mbi listën e propozimeve përpara vendimit për dhënien e projektit strategjik. Të gjitha çështjet e kontratave dhe pagesave janë përgjegjësi e Delegacionit të Bashkimit Evropian në Maqedoninë e Veriut, si autoritet kontraktues (AK) i këtij programi.

Programet BNK të propozuara nga përfituesit IPA mund të alokojnë deri në 35% të buxhetit total të programit BNK për projekte strategjike. Zbatimi i tyre do t'i nënshtrohet vlerësimit paraprak të relevancës dhe maturisë së tyre nga Komisioni.

Një nismë për përzgjedhjen e projekteve potenciale strategjike u krye në kuadër të asistencës teknike IPA II BNK. Kjo rezultoi në mbledhjen dhe vlerësimin e 19 projekteve në vitin 2020. Projektet e paraqitura u vlerësuan dhe u renditën sipas shkallës së pjekurisë; vetëm 4 u përzgjedhën për shqyrtim të mëtejshëm, ku dy prej tyre morën vendim nga strukturat BNK. Pas një sërë sesionesh teknike të destinuara për të vlerësuar gatishmërinë/pjekurinë dhe përputhshmërinë me objektivin e programit, një projekt u përzgjedh për t'u përfshirë në dokumentin e programimit.

Projekti strategjik i përzgjedhur për programin është “Liqeni i Ohrit – Lidhja e dy vendeve drejt një destinacioni”.

Projekti është në përputhje me Prioritetin e dytë Tematik të Programit, “*Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore*” (PT 5), Objektivi specifik/rezultati i dytë, “*Forcimi i bashkëpunimit kulturore, mbrojtjes dhe përmirësimit të trashëgimisë kulturore dhe natyrore*”, duke kontribuar në rezultatet e pritshme 2.1, “*Zbatoben nisma për restaurimin, mbrojtja dhe promovimi i gjubës të trashëgimisë kulturore dhe natyrore*” dhe 2.2, “*Investimet e përmirësuara turistike*.”

Objektivi/ndikimi i përgjithshëm i projektit është të kontribuojë në zhvillimin e sektorit të turizmit në rajonet ndërkufitare të pellgut ujëmbledhës të liqenit të Ohrit, komuna e Strugës dhe Ohrit në Maqedoninë e Veriut, si dhe Bashkisë së Pogradecit në Shqipëri.

Objektivi specifik/rezultati është të forcohet bashkëpunimi ndërkufitar ndërmjet dy vendeve duke rritur atraktivitetin e zonës.

Projekti do të zbatohet nga një partneritet i përbërë nga tri komuna/bashki (Strugë, Ohër dhe Pogradec) dhe tri organizata të shoqërisë civile, Organizata e Punëdhënësve të Maqedonisë së Veriut (OEM) si promotore, HOTAM (Shoqata e hoteleve, restoranteve, mensave dhe autokampeve të Maqedonisë së Veriut) dhe Shoqatës Kombëtare, Profesionale e Grave Afariste dhe Zejtarisë në Shqipëri (ANPBC).

Duke përfituar nga pasuria e trashëgimisë kulturore, peizazheve dhe pasurive të tjera vendore në të dyja vendet, ky veprim synon të krijojë **linjën ndërkombëtare të udhëtarëve të liqenit Strugë – Ohër – Pogradec**, duke shfrytëzuar potencialin e tyre për të tërhequr vizitorë dhe për të ngritur cilësinë e ofertës turistike. Projekti do të çojë, gjithashtu, në **hapjen e pikave të përhershme të doganave dhe Policisë Kufitare në Shën Naum dhe në Pogradec**. Në përgjithësi, zbatimi i projektit do të ndikojë në të gjithë rajonin e Liqenit të Ohrit. Autoriteti Kontraktues do të blejë dy barka me energji diellore që do të përdoren për linjën ndërkombëtare të pasagjerëve të liqenit Strugë–Ohër–Pogradec. Kosto të tjera lidhen me punime të vogla infrastrukturore si *instalimi i furnizimit me ujë, kanalizimeve dhe energjisë elektrike dhe aktivitetet e gërmimit për të ruajtur nivelet e ujit në portet e Strugës, Ohrit dhe Pogradecit dhe për të siguruar pajisje për mirëmbajtjen dhe furnizimin me karburant (një pompë për pompimin e sedimenteve nga portet), që do të mbulohen nga bashkitë/institucionet kombëtare.*

Nuk ka asnjë lidhje hekurudhore mes dy vendeve dhe qyteti i Ohrit e ka të vetmin aeroport në rajonin ndërkufitar, me 3 linja ajrore të rregullta gjatë vitit dhe 8 destinacione sezonale, përmes 12 linjave ajrore. Në vitin 2019 ishte aeroporti i Ohrit, Shën Apostulli Pal, u rendit nga Këshilli Ndërkombëtar i Aeroporteve Ndërkombëtare (ACI) ndër 3 aeroportet më të mira në Evropë për shkak të rritjes së lartë të fluksit të pasagjerëve në tremujorin e parë të 2019-s, (63.9%, dukshëm më i lartë se mesatarja e BE-së prej 4.4%).

Projekti do të rezultojë përfundimisht në një rritje të shpenzimeve turistike dhe zgjatje të sezonit turistik përtej muajve të verës; dhe do të jetë i dobishëm për popullsinë vendore në zonat e synuara, duke gjeneruar më shumë mundësi punësimi dhe të ardhura dhe ndryshimin e sjelljes së komuniteteve vendore.

Ky veprim do të ketë një ndikim të fortë dhe të drejtpërdrejtë te banorët e rajonit të liqenit të Ohrit (popullsia e rajonit jugperëndimor 219 622 në Maqedoni të Veriut dhe 209 124 në rajonin e Korçë, Shqipëri).

Propozimi i projektit bazohet në dokumentet e mëposhtme, të ratifikuara nga parlamentet e të dyjave vendet: Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Maqedonisë së Veriut dhe Këshillit të Ministrave të Shqipërisë për Mbrojtjen dhe Zhvillimin e Qëndrueshëm të Liqenit të Ohrit dhe Basenit të tij (nga 2005); marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Maqedonisë së Veriut dhe Qeverisë së Shqipërisë për krijimin e linjës ndërkombëtare të udhëtarëve të liqenit Ohër–Pogradec (nga viti 2005) dhe Marrëveshja për bashkëpunim në fushën e turizmit ndërmjet Qeverisë së Maqedonisë së Veriut dhe Këshillit të Ministrave të Shqipërisë (nga viti 2006).

Shumica e dispozitave të këtyre marrëveshjeve ndërmjet dy vendeve nuk janë zbatuar.

Neni 1 i Marrëveshjes ndërmjet Qeverisë së Maqedonisë së Veriut dhe Qeverisë së Shqipërisë të lidhur në Ohër më 25 shtator 1999, parashikon krijimin e linjës ndërkombëtare të udhëtarëve të liqenit Ohër–Pogradec. Më 15 qershor 2016 është marrë vendimi për vendosjen e një pike kalimi kufitar të përkohshme, me vendndodhje në portin e vendit të quajtur Shën Naum–Komuna e Ohrit, por ende nuk është në funksion.

Kjo ide strategjike është në harmoni me Strategjinë për Zhvillimin Rajonal të Maqedonisë së Veriut 2009–2019 dhe me Strategjinë Kombëtare të Shqipërisë 2020–2025.

Qëndrueshmëria e projektit do të sigurohet nga pjesëmarrja e bashkive përkatëse, të cilat do të kenë mundësinë të rrisin kapacitetet e tyre qeverisëse me një përqasje më praktike në një sektor të rëndësishëm ekonomik dhe, gjithashtu, do të ndihmojnë me lejet dhe autorizimet përkatëse. Partneriteti merr në konsideratë tre skenarë, në lidhje me menaxhimin e linjës së pasagjerëve:

- krijimin e një partneriteti publik-privat;
- krijimin e një ndërmarrjeje shtetërore;
- caktimin e OEM-së si menaxher.

Përmbledhja e buxhetit indikativ:

Shpenzimet	Kostot (EURO)	Financimi
Dy barka me energji diellore që do të përdoren për linjat ndërkombëtare liqenore të pasagjerëve, si dhe pajisjet e nevojshme për funksionimin e barkave	1 500 000	Kontribut i BE-së
Instalimi i furnizimit me ujë	400 000	Bashkëfinancim nga fondet kombëtare/të përfituesve
Instalimi i sistemit të ujërave të zeza dhe sistemit elektrik	600 000	Bashkëfinancim nga fondet kombëtare/të përfituesve
Instalimet për sistemin e ujërave të përdorura	52 000	Bashkëfinancim nga fondet kombëtare/të përfituesve
Pajisje për të ruajtur nivelet e ujit në portet e Strugës, Ohrit dhe Pogradecit	37 706	Bashkëfinancim nga fondet kombëtare/të përfituesve
Mirëmbajtja dhe pajisjet e furnizimit me karburant (pompë që pompon sedimentet nga portet)	40 000	Bashkëfinancim nga fondet kombëtare/të përfituesve
Kabina për policinë doganore dhe kufitare	35 000	Bashkëfinancim nga fondet kombëtare/të përfituesve

Nuk parashikohen kontrata punimesh si kontribut i BE-së në programin IPA III BNK Maqedoni e Veriut –Shqipëri, 2021–2027. Për këtë projekt strategjik, kontributi i BE-së ka të bëjë vetëm me blerjen e dy barkave me energji diellore që do të operojnë në liqenin e Ohrit. Shpenzimet e tjera të përshkruara në tabelën e mësipërme janë parashikuar si pjesë e bashkëfinancimit nga fondet kombëtare/të përfituesit.

Kushtet që duhet të përmbushë projekti strategjik para miratimit janë:

- Dimensioi i qartë ndërkufitar dhe mbështetja për një prioritet tematik të përzgjedhur;
- Gatishmëria/pjekuria për t'u zbatuar;
- Ndikimi në zonën e pranueshme;
- Lidhja me strategjitë rajonale ose të tjera për zhvillim brenda së njëjtës zonë;
- Bashkëfinancimi;
- Përfitimi i drejtpërdrejtë për një pjesë të konsiderueshme të popullsisë së zonës së pranueshme;
- Efektiviteti i kostos;

- Plotësimi me veprime paralele;
 - Qëndrueshmëria;
 - Mundësia për t'u zbatuar brenda kornizës kohore të programit.
- Hapat indikativë që nevojiten për pjekurinë e projektit janë:
- Kryerja e studimeve dhe e analizës së efektivitetit të kostos – fundi i 2022-shit/2021-shit;
 - Lëshimi i lejeve përkatëse – mesi i 2023-shit;
 - Instalimi/përgatitja e limaneve – mesi i 2023;
 - Marrëveshja dhe ngritja e kompanisë operuese – fundi i 2022-shit;
 - Instalimi/përgatitja e pikave të kalimit kufitar/kontrollit policor – fillimi i 2023-shit
 - Specifikimet teknike dhe dokumentet e tenderit për prokurimin e barkave – mesi i 2022-shit
 - Shpallja e tenderit – jo më herët se T1 2023;
 - Kontraktimi – T4 2023.

Specifikimet teknike për blerjen e barkave me energji diellore do të përpunohen nga asistenca teknike jo më vonë se mesi i vitit 2022. Prokurimi i barkave do të fillojë jo më herët se T4 2022 dhe kontrata do të nënshkruhet në T4 2023.

Kontraktimi i fondeve të BE-së do të arrihet maksimumi deri në fund të vitit 2023. Nëse ky kusht nuk plotësohet, KPM-ja rialokon fondet e destinuar për propozimin strategjik drejt thirrjeve për propozime.

Nëse gjatë zbatimit të programit, struktura BNK propozon projekte të tjera strategjike të pjekura, ato mund të konsiderohen për financim deri në kufirin prej 35% të buxhetit të programit. Projektet e propozuara do të diskutohen në KPM dhe do të kërkojnë ndryshimin e programit.

5.6. Shtrirja e pranueshmërisë gjeografike për prokurimet dhe grantet

Pranueshmëria gjeografike për sa i përket vendit të themelimit për të marrë pjesë në procedurat e prokurimit dhe dhënies së granteve, si dhe pranueshmëria për origjinën së furnizimeve të blera, u nënshtrohet dispozitave të parashikuara në aktin bazë dhe në dokumentet përkatëse kontraktuale.

Nëpunësi autorizues përgjegjës i Komisionit mund të zgjerojë përshtatshmërinë gjeografike në bazë të urgjencës ose mungesës së shërbimeve në tregjet e vendeve ose territoreve në fjalë, ose në raste të tjera të justifikuara siç duhet, kur zbatimi i rregullave të pranueshmërisë do ta bënte të pamundur ose tejet të vështirë realizimin e këtij veprimi (neni 28(10) rregullorja NDICI-Global Europe).

6. RAPORTIMI, MONITORIMI DHE VLERËSIMI

Përshkrimi i kërkesave dhe i modaliteteve të raportimit, monitorimit dhe vlerësimit të programit, paraqitet në Marrëveshjen Financiare Kuadër për Partneritetin dhe/ose Marrëveshjet e Financimit.

7. INFORMIMI DHE VIZIBILITETI

Vizibiliteti i financimeve të BE-së dhe komunikimi rreth objektivave dhe ndikimit të veprimeve janë detyrim ligjor për të gjitha veprimet e financuara nga BE-ja, siç përcaktohet në kërkesat e komunikimit dhe vizibilitetin në fuqi të BE-së.

Në veçanti, përfituesit e financimit të BE-së duhet të njohin origjinën e fondeve të BE-së dhe të garantojnë vizibilitetin e duhur me këto masa:

- përfshirjen e një pohimi ku theksohet mbështetja e marrë nga BE-ja; kjo duhet të jetë e dukshme në të gjitha dokumentet dhe materialet e komunikimit, në lidhje me zbatimin e fondeve, duke përfshirë në faqen zyrtare të internetit dhe llogaritë e mediave sociale, ku këto ekzistojnë; dhe
- promovimin e veprimeve dhe rezultateve të tyre duke ofruar informacion të synuar koherent, efektiv dhe proporcional për audienca të shumta, duke përfshirë median.

Masat e vizibilitetit dhe e komunikimit zbatohen, sipas rastit, nga administrata publike (për shembull, për reformat që lidhen me mbështetjen buxhetore të BE-së), nga subjektet e besuara, kontraktorët dhe përfituesit e granteve. Detyrimet e duhura kontraktuale përcaktohen në marrëveshjet e financimit, marrëveshjet e delegimit dhe kontratat e prokurimit dhe grantit.

Masat bazohen në një plan specifik të komunikimit dhe vizibilitetit, i cili hartohet dhe zbatohet në përpunime me kërkesat në fuqi të BE-së për komunikimin dhe vizibilitetin. Plani duhet të përmbajë edhe një narrativë komunikimi dhe mesazhe kryesore për veprimin, të përshtatura për audiencat e ndryshme të synuara (grupet e interesit, shoqëria civile, publiku i gjerë etj.)

Masat e vizibilitetit dhe komunikimit specifike për këtë veprim do të jenë plotësuese me aktivitete më të gjera të komunikimit që zbatohen drejtpërdrejt nga shërbimet e Komisionit Evropian dhe/ose delegacionet e BE-së. Komisioni Evropian dhe delegacionet e BE-së duhet të jenë plotësisht të informuara informuar për planifikimin dhe për zbatimin e aktiviteteve specifike të vizibilitetit dhe komunikimit, veçanërisht në lidhje me narrativën e komunikimit dhe mesazhet kryesore.

Hartimi dhe zbatimi i masave të vizibilitetit dhe komunikimit është përgjegjësi e strukturave BNK. Ky i fundit, i asistuar nga SPT-ja, i paraqet KPM-së strategjinë e komunikimit të shoqëruar me një plan të detajuar informimi dhe vizibiliteti.

Është organizuar një seancë për rrahje mendimesh mes specialistëve të komunikimit të projekteve të ndryshme, që të merren ide për përqasje dhe zgjidhje novatore lidhur me informimin dhe vizibilitetin.

8. QËNDRUESHMËRIA

Qëndrueshmëria e rezultateve dhe e produkteve të ofruara në kuadër të veprimit kërkon angazhim të autoriteteve kombëtare të përfshira në menaxhimin e programit. Duke respektuar dispozitat e kuadrit ligjor të zbatueshëm për BNK ndërmjet përfituesve IPA III, autoritetet angazhohen të sigurojnë, sa më shumë që të jetë e mundur, burimet e nevojshme financiare dhe institucionale, duke përfshirë personelin përkatës me përvojë, për ta bërë zbatimin e programit një histori suksesi.

Si shenjë themelore e përgjegjësisë, autoritetet i kushtojnë vëmendje të veçantë krijimit të kushteve të nevojshme për të garantuar vazhdimësinë e personelit në funksionet dhe institucionet thelbësore për të garantuar mbarrëvajtjen e programit.

Edhe qëndrueshmëria e çdo operacioni luan rol thelbësor. Çdo operacion duhet të ketë një ndikim konkret të grupet e synuara, në nivel ndërkufitar. Qëndrueshmëria duhet të jetë e ngulitur në çdo aplikim, duke treguar se si rajoni do të përfitojë nga rezultatet e pritshme pas përfundimit të operacionit. Në çdo thirrje për propozime, një nga kriteret e dhënies është qëndrueshmëria, siç tregohet në seksionin 5 të kuadrit të vlerësimit për aplikimet e plota. Operacionet që nuk arrijnë të tregojnë se do të intensifikojnë marrëdhëniet e fqinjësisë, do të krijojnë partneritete ndërkufitare për zhvillim social, territorial ose ekonomik dhe/ose heqin pengesat ndërkufitare për zhvillimin e qëndrueshëm, ka shumë pak gjasa të kenë rezultate të prekshme, efekte shumëfishuese ose ndikim afatgjatë në perspektivën ndërkufitare, kështu që nuk përfitojnë financim, pavarësisht çdo merite tjetër.

Olivér Várhelyi
Anëtar i Komisionit

Marrëveshje Financimi BNK në kuadër të IPA III – Shtojca II – Kushtet e Përgjithshme (v. korrik 2022)

SHTOJCA II KUSHTET E PËRGJITHSHME

Tabela e përmbajtjes

SHTOJCA II – KUSHTET E PËRGJITHSHME

Tabela e përmbajtjes

Pjesa e parë: Dispozitat e përgjithshme

Neni 1 - Periudha e ekzekutimit, periudha e zbatimit operacional dhe afati i kontraktimit

Neni 2 - Përfituesit e IPA III dhe detyrat e tyre të përbashkëta

Neni 3 - Kërkesat për raportim

Neni 4 - Komunikimi dhe vizibiliteti

Neni 5 - Të drejtat e pronësisë intelektuale

Neni 6 - Legjitimiteti i shpenzimeve

Neni 6, germa “a” – Lejet dhe autorizimet

Pjesa e dytë: Dispozitat e zbatueshme për menaxhimin e tërthortë nga përfituesit e IPA III

Neni 7 - Parimet e përgjithshme

Neni 8 - Prokurimi dhe dhënia e grantit

Neni 8, germa “a” - Përfshirja dhe sanksionet administrative

Neni 9 - Kontrollat *ex-ante* dhe *ex-post* për procedurat e granteve dhe të prokurimit dhe kontrollat *ex post* për kontratat dhe grantet që do të zbatohen nga Komisioni

Neni 10 - Llogaritë bankare, sistemet e kontabilitetit dhe kostot e njohura

Neni 11 - Dispozitat mbi pagesat e bëra nga Komisioni për përfituesin kryesor të IPA III

Neni 12 - Ndërprerja e pagesave

Neni 13 - Rikuperimi i fondeve

Neni 13, germa “a” – Korrigjimet financiare dhe mbyllja

Pjesa e tretë: Dispozitat përfundimtare

Neni 14 - Konsultimi ndërmjet përfituesve të IPA III dhe Komisionit

Neni 15 - Ndryshimet e kësaj Marrëveshjeje Financimi

Neni 16 - Përzulimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi

Neni 17 - Zgjidhja e kësaj Marrëveshjeje Financimi

Neni 18 – Legjislacioni i zbatueshëm, zgjidhja e mosmarrëveshjeve

Neni 19 – Masat kufizuese të BE-së

PJESA E PARË DISPOZITAT E PËRGJITHSHME

Neni 1

Periudha e ekzekutimit, periudha e zbatimit operacional dhe afati i kontraktimit

1. Periudha e ekzekutimit të kësaj Marrëveshjeje Financimi është periudha gjatë së cilës zbatohet Marrëveshja e Financimit dhe përfshin periudhën e zbatimit operacional, si edhe fazën e mbylljes. Kohëzgjatja e periudhës së ekzekutimit përcaktohet në nenin 2, paragrafi 1 të Kushteve të Veçanta dhe fillon me hyrjen në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi.

2. Periudha e zbatimit operacional është periudha gjatë së cilës realizohen të gjitha aktivitetet operationale të mbuluara nga kontratat e prokurimit, kontratat e granteve dhe marrëveshjet e kontributit. Kohëzgjatja e kësaj periudhe përcaktohet në nenin 2, paragrafi 2 të Kushteve të Veçanta dhe fillon me nënshkrimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi për angazhimin buxhetor për vitin e parë ose në datën më të fundit të letërkëmbimit për angazhimet buxhetore për vitet në vijim.

3. Periudha e zbatimit operacional respektohet nga Autoriteti Kontraktor në momentin e nënshkrimit dhe të vënies në zbatim të kontratave të prokurimit, kontratave të granteve dhe marrëveshjeve të kontributit në kuadër të kësaj Marrëveshjeje Financimi.

4. Pa cenuar nenin 29, paragrafi 2 të MFKP-së, kostot e lidhura me aktivitetet e këtij programi të bashkëpunimit ndërkufitar kualifikohen për financim nga BE-ja, vetëm nëse janë shkaktuar gjatë periudhës së zbatimit operacional. Kostot e shkaktuara para hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi nuk kualifikohen për financim nga BE, përveç kur parashikohet ndryshe në nenin 7 të Kushteve të Veçanta.

5. Kontratat e prokurimit, kontratat e granteve dhe marrëveshjet e kontributit do të lidhen më e shumta brenda tri viteve nga nënshkrimi i Marrëveshjes së Financimit, me përjashtim të:

a) ndryshimeve në angazhimet ligjore të dakordësuara më parë, të cilat nuk çojnë në rritjen e kontributit të BE-së;

b) angazhimeve ligjore që duhet të dakordësohen pas zgjidhjes së parakohshme të një kontrate prokurimi ekzistuese;

c) angazhimeve ligjore që lidhen me auditimin dhe vlerësimin, të cilat mund të nënshkruhen pas periudhës së zbatimit operacional;

d) ndryshimit të subjektit zbatues.

6. Kontrata e prokurimit, kontrata e grantit ose marrëveshja e kontributit që nuk ka çuar në kryerjen e asnjë pagese brenda dy viteve nga nënshkrimi i saj, zgjidhet automatikisht dhe financimi i saj do të kthehet mbrapsht, me përjashtim të rastit kur mosmarrëveshja është paraqitur në gjykatë ose në organet e arbitrazhit.

Neni 2

Përfituesit e IPA III dhe detyrat e tyre të përbashkëta

1. Siç parashikohet në nenin 76, paragrafi 3 të MFKP-ve përkatëse, përfituesit e IPA III bashkëpunojnë ngushtë dhe përmbushin bashkërisht funksionet, si dhe marrin përsipër përgjegjësitë e përcaktuara në MFKP.

2. Për qëllime të zbatimit të nenit 25 të MFKP-së për mbrojtjen e të dhënave, të dhënat personale duhet:

- të përpunohen në mënyrë të ligjshme, të drejtë dhe transparente, në lidhje me subjektin e të dhënave;
- të mbledhen për qëllime të specifikuar, të qarta dhe të ligjshme dhe të mos përpunohen më tej në mënyrë të papajtueshme me ato qëllime;
- të jenë të duhura, të kenë lidhje me qëllimin dhe të kufizohen vetëm te qëllimet e nevojshme për të cilat përpunohen;
- të jenë të sakta dhe, sipas rastit, të ruajtura në formë të përditësuar;
- të përpunohen në mënyrë të atillë që garanton sigurinë e përshtatshme të të dhënave personale; dhe
- të ruhen në një formë të atillë që lejon identifikimin e subjekteve të të dhënave për aq kohë sa është e nevojshme për qëllimet për të cilat përpunohen të dhënat personale.

Të dhënat personale që ndodhen në dokumentet e mbajtura nga përfituesi i IPA III, në përputhje me nenin 8, paragrafi 5, duhet të fshihen menjëherë pas përfundimit të afateve të përcaktuara në nenin 8, paragrafi 5.

Neni 3

Kërkesat për raportimin

1. Për qëllimet e kërkesave për raportimin të përcaktuara në nenin 80, paragrafi 1 të MFKP-ve përkatëse, strukturat e bashkëpunimit ndërkufitar përdorin modelin e dhënë në shtojcën III.

2. Për qëllimet e kërkesave të përgjithshme të raportimit në Komision përcaktuar në nenin 59 të MFKP-së për raportin vjetor mbi zbatimin e asistencës nga IPA III, në cilësinë e përfituesit kryesor të IPA III, KKIPA duhet të përdorë modelin që jepet nga Komisioni.

3. Për qëllimet e nenit 60 të MFKP-së, në cilësinë e përfituesit kryesor të IPA III, KKIPA i dorëzon Komisionit një raport përfundimtar mbi zbatimin e aktiviteteve të zbatuara nën menaxhimin e tërthortë nga përfituesi i IPA III i këtij programi jo më vonë se gjashtëmbëdhjetë muaj pas përfundimit të periudhës së zbatimit operacional. KKIPA-ja duhet të përdorë modelin e dhënë nga Komisioni.

4. Për qëllimet e nenit 61, paragrafi 1 të MFKP-së, në cilësinë e përfituesit kryesor të IPA III, ZKA duhet që brenda datës 15 janar të vitit pasues financiar të dorëzojë në format elektronik një kopje të të dhënave që mbahen në sistemin kontabël sipas nenit 4, paragrafi 4. Kjo duhet të mbështetet nga një raport financiar përmbledhës i nënshkruar, i paaudituar, në përputhje me germën “c” të shtojcës IV.

5. Për qëllimet e kërkesave për raportimin financiar nën menaxhimin e tërthortë të përcaktuara në nenin 61, paragrafi 2, germa “a” dhe nenin 61, paragrafi 3 të MFKP-së, në cilësinë e përfituesit kryesor të IPA III, ZKA duhet të përdorë modelet e parashikuara në gerrat “a” dhe “b” të shtojcës IV.

Neni 4

Komunikimi dhe vizibiliteti

1. Në përputhje me nenin 24 të MFKP-ve përkatëse, përfituesit e IPA III duhet të marrin masat e nevojshme për të garantuar vizibilitetin e financimit nga BE-ja për aktivitetet që u janë deleguar atyre, si dhe të përgatitin një plan koherent me aktivitete komunikimi dhe vizibiliteti, i cili duhet të dorëzohet pranë Komisionit për dakordësim brenda 6 muajve nga hyrja në fuqi e kësaj Marrëveshjeje Financimi.

2. Këto aktivitete komunikimi dhe vizibiliteti duhet të jenë në përputhje me Manualin e Komunikimeve dhe të Vizibilitetit për Aktivitetet e Jashtme të BE-së, i cili është hartuar dhe publikuar nga Komisioni dhe që është në fuqi në kohën e aktiviteteve.

Neni 5
Të drejtat e pronësisë intelektuale

1. Kontratat e financuara në kuadrin e kësaj Marrëveshjeje Financimi garantojnë që përfituesit e IPA III të fitojnë të gjitha të drejtat e nevojshme të pronësisë intelektuale, në lidhje me teknologjinë e informacionit, studimet, skicat, planet, publikimet dhe çdo material tjetër të bërë për qëllime planifikimi, zbatimi, monitorimi dhe vlerësimi.

2. Përfituesi kryesor i IPA III duhet të garantojë që Komisioni, ose cilido individ apo person tjetër i autorizuar nga Komisioni, si dhe përfituesi jokryesor i IPA III, të kenë akses dhe të drejtën për të përdorur materiale të tilla. Komisioni do t'i përdorë këto materiale vetëm për qëllimet e veta.

Neni 6
Legjitimiteti i shpenzimeve

1. Në përputhje me nenin 29, paragrafi 3, germa “b” të MFKP-së dhe pa cenuar nenin 28 të saj dhe nenin 7 të Kushteve të Veçanta, shpenzimet vijuese të shkaktuara nga përfituesit e IPA III nuk financohen sipas kësaj Marrëveshjeje Financimi:

- a) komisionet bankare, kostot e garancive dhe detyrimet e ngjashme;
- b) gjobat dhe penalitetet financiare;
- c) shpenzimet gjyqësore;
- d) humbjet nga këmbimi valutor;
- e) borxhet dhe tarifat e shërbimit të borxhit (interesi);
- f) provigjionet për humbjet, borxhet ose detyrimet e ardhshme të mundshme;
- g) kreditimi për palët e treta, përveç nëse specifikohet ndryshe në kushtet e veçanta;
- h) interesi negativ i tarifuar nga bankat ose institucione të tjera financiare.

Neni 6, germa “a” – Lejet dhe autorizimet

Pa cenuar nenin 27 të MFKP-së, çdo leje dhe/ose autorizim që nevojitet për zbatimin e programit duhet të sigurohet në kohën e duhur nga autoritetet kompetente të përfituesve të IPA III, në përputhje me legjislacionin e brendshëm.

PJESA E DYTË:
DISPOZITAT E ZBATUESHME PËR MENAXHIMIN E TËRTHORTË NGA PËRFITUESIT E IPA III

Neni 7
Parimet e përgjithshme

1. Qëllimi i pjesës së dytë është që të përcaktojë rregullat për zbatimin e detyrave të deleguara për zbatimin e buxhetit, siç përshkruhen në shtojcën I, dhe të përcaktojë të drejtat dhe detyrimet përkatëse të përfituesve të IPA III dhe të Komisionit në realizimin e këtyre detyrave.

2. Siç parashikohet në germën “b” të nenit 76, paragrafi 3 të MFKP-ve përkatëse, përfituesit e IPA III duhet të përgatitin bashkërisht një marrëveshje dypalëshe dhe të garantojnë zbatimin e saj.

3. Përfituesi jokryesor i IPA III bashkëpunon me përfituesin kryesor të IPA III për të garantuar përmbushjen e detyrave vijuese:

- a) kryerjen e ndjekjes operationale dhe menaxhimin e veprimeve të parashikuara në germën “c” të nenit 76, paragrafi 4 të MFKP-ve;
- b) verifikimet në përputhje me nenin 76, paragrafi 5 të MFKP-ve;
- c) mbrojtjen e interesit financiar të Bashkimit Evropian të parashikuar në nenin 51 të MFKP-ve.

4. Përfituesit e IPA III mbeten përgjegjës për përmbushjen e detyrimeve të përcaktuara në këtë Marrëveshje Financimi dhe në Marrëveshjen Financiare Kuadër të Partneritetit (MFKP). Në përputhje me nenin 12, nenin 16, nenin 17 dhe nenin 19, Komisioni rezervon të drejtën të ndërpresë pagesat dhe të

pezullojë dhe/ose zgjidhë këtë Marrëveshje Financimi.

Neni 8

Prokurimi dhe dhënia e grantit

1. Pa cenuar nenin 18, paragrafi 5 të MFKP-së, detyrat që përmenden në nenin 7, paragrafi 3 kryhen nga përfituesi kryesor i IPA III në bashkëpunim me përfituesin jokryesor të IPA III në përputhje me procedurat dhe dokumentet standarde të hartuara dhe publikuara nga Komisioni për dhënien e kontratave të prokurimit dhe granteve në aktivitetet e jashtme të Komisionit, veçanërisht, me udhëzuesin praktik për procedurat kontraktuale për aktivitetet e jashtme të Bashkimit Evropian (PRAG), i cili është në fuqi në momentin e nisjes së procedurës në fjalë, si edhe në përputhje me standardet e kërkuara të komunikimit dhe vizibilitetit të përmendura në nenin 4, paragrafi 2.

2. Komisioni, në përputhje me nenin 18, paragrafi 2 të MFKP-ve dhe sipas rastit, mund t'i japë përfituesit kryesor të IPA III udhëzime të mëtejshme për sa i përket përshtatjes së procedurave dhe dokumenteve standarde të hartuara dhe publikuara nga Komisioni për dhënien e kontratave të prokurimit dhe granteve në aktivitetet e jashtme me rastin specifik të bashkëpunimit ndërkufitar.

3. Përfituesi kryesor i IPA III kryen procedurat e prokurimit dhe të dhënies së granteve, lidh kontratat që rrjedhin prej tyre dhe garanton që të gjitha dokumentet përkatëse për gjurmimin e auditimit të jenë në gjuhën e kësaj Marrëveshjeje Financimi.

4. Përfituesit e IPA III duhet të bashkëpunojnë plotësisht për krijimin e komiteteve të vlerësimit të parashikuara në germenin “a” të nenit 76, paragrafi 4 të MFKP-ve përkatëse.

5. Pa cenuar nenin 49 të MFKP-së, përfituesi kryesor i IPA III duhet që të gjitha dokumentet përkatëse mbështetëse financiare dhe kontraktuale që nga data e hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financiare ose nga një datë më e hershme në rast se procedura e prokurimit, thirrja për propozime ose procedura direkte për dhënien e grantit ka nisur përpara hyrjes në fuqi të Marrëveshjes së Financimit, t'i ruajë për pesë vjet, duke nisur që nga data e mbylljes së angazhimit buxhetor përkatës. Në veçanti, përfituesi kryesor i IPA III duhet të ruajë sa më poshtë vijon:

- a) Për procedurat e prokurimit:
 - i. njoftimin paraprak së bashku me dëshminë e publikimit të njoftimit të prokurimit dhe çdo korigjim;
 - ii. caktimin e panelit përzgjedhës;
 - iii. raportin e listës së të përzgjedhurve (përfshirë shtojcat) dhe aplikimet;
 - iv. dëshminë e publikimit të njoftimit të listës së të përzgjedhurve;
 - v. letrat për kandidatët që nuk janë përzgjedhur;
 - vi. ftesën për ofertë ose të barasvlerëshmen e saj;
 - vii. dosjen e tenderit duke përfshirë shtojcat, sqarimet, procesverbalet e mbledhjeve, dëshminë e publikimit;
 - viii. caktimin e komitetit të vlerësimit;
 - ix. raportin për hapjen e tenderit duke përfshirë shtojcat;
 - x. raportin e vlerësimit/negocimit, duke përfshirë shtojcat dhe ofertat e marra³⁵;
 - xi. letrën e njoftimit;
 - xii. letrën përcjellëse për dorëzimin e kontratës;
 - xiii. letrat për kandidatët e pasuksesshëm;
 - xiv. njoftimin për shpalljen e fituesit/anulimin, duke përfshirë dëshminë e publikimit;
 - xv. kontratat e nënshkruara, ndryshimet, klauzolat shtesë, raportet e zbatimit dhe korrespondencat përkatëse.

b) Për thirrjet për propozime dhe procedurat direkte për dhënien e granteve:

- i. caktimin e komitetit të vlerësimit;
- ii. raportin e hapjes së tenderit dhe atë administrativ, duke përfshirë shtojcat dhe aplikimet e marra³⁶;

³⁵ Ofertat e pasuksesshme do të asgjësohen pesë vite pas mbylljes së procedurës së prokurimit.

³⁶ Aplikimet e pasuksesshme do të asgjësohen tre vjet pas mbylljes së procedurës së Grantit.

- iii. letrat për aplikantët e suksesshëm dhe të pasuksesshëm pas vlerësimit të prospektit;
- iv. raportin e vlerësimit të prospektit;
- v. raportin e vlerësimit të aplikimit të plotë ose raportin e negocimit me shtojcat përkatëse;
- vi. kontrollin e legjitimitetit dhe dokumentet mbështetëse;
- vii. letrat për aplikantët e suksesshëm dhe të pasuksesshëm së bashku me listën e miratuar rezervë pas vlerësimit të plotë të aplikimit;
- viii. letrën përcjellëse për dorëzimin e kontratës së grantit;
- ix. njoftimin për shpalljen e fituesit/anulimin së bashku me dëshminë e publikimit;
- x. kontratat e nënshkruara, ndryshimet, klauzolat shtesë dhe korrespondencat përkatëse.

Gjithashtu, dokumentet financiare dhe kontraktuale të përmendura në paragrafin 5, germa “a” dhe “b” të këtij neni do të plotësohen me të gjitha dokumentet mbështetëse përkatëse, siç kërkohej nga procedurat e përmendura në paragrafin 1, si dhe me të gjithë dokumentacionin përkatës në lidhje me pagesat, rikuperimet dhe kostot operationale, për shembull raportet e kontrollit të projektit dhe në terren, pranimi i furnizimeve dhe punimeve, garancitë, autorizimet, raportet e inxhinierëve mbikëqyrës.

Neni 8, germa “a” – Përfshirja dhe sanksionet administrative

1. Gjatë zbatimit të procedurave dhe dokumenteve standarde të hartuara dhe publikuara nga Komisioni për dhënien e kontratave të prokurimit dhe granteve, përfituesi kryesor i IPA III garanton përkatësisht që asnjë kontratë prokurimi ose granti e financuar nga BE-ja të mos i jepet një operatori ekonomik ose aplikanti për grant, nëse operatori ekonomik apo aplikanti për grant, qoftë ai vetë apo një person me kompetenca përfaqësimi, vendimmarrjeje ose kontrolli mbi të, gjendet në një nga situatat e përjashtimit të parashikuara në procedurat dhe dokumentet përkatëse standarde të Komisionit.

2. Përfituesi kryesor i IPA III duhet të informojë menjëherë Komisionin, në rastin kur një kandidat, ofertues ose aplikant gjendet në një situatë përjashtimi të përmendur në paragrafin 1, ose ka kryer parregullsi dhe mashtrim, sipas përcaktimit në nenin 51, paragrafi 5 të MFKP-së, ose ka shfaqur mangësi të theksuara në respektimin e detyrimit kryesor për zbatimin e angazhimit ligjor të financuar nga buxheti i Bashkimit Evropian.

3. Në momentin që jep kontratat e prokurimit dhe të granteve, përfituesi kryesor i IPA III duhet të marrë në konsideratë informacionin që përmban Sistemi i Zbulimit të Hershëm dhe Përfshirjes (SZHP) i Komisionit. Aksesimi në informacion mund të sigurohet nëpërmjet pikave të ndërlidhjes ose përmes konsultimit me anë të mjeteve vijuese: (Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Buxhetin, zyrtari përgjegjës për kontabilitetin në Komision, MO15, B-1049 Bruksel, Belgjikë (*European Commission, Directorate-General for Budget, Accounting Officer of the Commission, MO15, B-1049 Brussels, Belgium*)) dhe nëpërmjet email-it në adresën BUDG-C01-EXCL-DB@ec.europa.eu, duke vendosur në cc (për dijeni) edhe adresën e Komisionit të identifikuar në nenin 3 të Kushteve të Veçanta). Çdo kontratë ose grant i lidhur me një kontraktor ose përfitues granti që gjendet në një situatë përjashtimi në momentin e lidhjes së kontratës duhet të përjashtohet nga financimi i Bashkimit Evropian dhe mekanizmi i korigjimeve financiare mund të vihet në zbatim në përputhje me nenin 13, germa “a”.

4. Kur përfituesi kryesor i IPA III vihet në dijeni të një situatë përjashtimi të përmendur në paragrafin 1 për zbatimin e detyrave të përshkruara në shtojcën I, përfituesi kryesor i IPA III vendos, sipas kushteve të legjislacionit të brendshëm, refuzimin e operatorit ekonomik ose të aplikantit për grant nga procedura në fjalë dhe përjashtimin nga procedurat e tij të ardhshme të prokurimit ose dhënies së grantit. Gjithashtu, përfituesi kryesor i IPA III mund të vendosë një penalitet financiar në përpjesëtim me vlerën e kontratës në fjalë. Refuzimet, përjashtimet dhe/ose penalitetet financiare duhet të vendosen pas një procesi ankimi, që garanton të drejtën e personit në fjalë për t'u mbrojtur. Përfituesi kryesor i IPA III njofton Komisionin në përputhje me paragrafin 2 të këtij neni.

Neni 9

Kontrollet *ex-ante* dhe *ex-post* për procedurat e granteve dhe të prokurimit dhe kontrollet *ex post* për kontratat dhe grantet që do të zbatohen nga Komisioni

1. Komisioni mund të ushtrojë kontrolle *ex-ante* të procedurave për dhënien e prokurimit dhe granteve

në fazat vijuese:

- a) miratimin e njoftimeve të kontratës për prokurimin dhe çdo korrigjim të saj;
- b) miratimin e dosjeve të tenderit dhe udhëzimeve për aplikantët për grante;
- c) miratimin e përbërjes së komiteteve të vlerësimit;
- d) miratimin e raporteve të vlerësimit, të vendimeve për refuzim dhe dhënie të kontratës³⁷;
- e) miratimin e dosjeve të kontratës dhe shtojcave në kontratë.

2. Në lidhje me kontrollet *ex-ante*, Komisioni vendos:

- a) të kryejë kontrolle *ex-ante* të të gjithë dokumentacionit; ose
- b) të kryejë kontrolle *ex-ante* të një grupi të përzgjedhur nga ky dokumentacion; ose
- c) të heqë dorë plotësisht nga kontrollet *ex-ante*.

3. Nëse Komisioni vendos të kryejë kontrolle *ex-ante* në përputhje me paragrafin 2, germa “a” ose “b”, ai informon përfituesin kryesor të IPA III për dokumentacionin e përzgjedhur për kontrollet *ex-ante*. Ky përfitues i IPA III i paraqet Komisionit të gjithë dokumentacionin dhe informacionin e nevojshëm sapo informohet se një dokumentacion është përzgjedhur për kontrollin *ex-ante*, jo më vonë se momenti i dorëzimit për publikim të njoftimit të kontratës ose të udhëzimeve për aplikantët.

4. Komisioni mund të vendosë të kryejë kontrolle *ex-post* për procedurat e dhënies së prokurimit ose granteve, që nuk i janë nënshtruar kontrollit *ex-ante* (brenda 6 muajve nga nënshkrimi i kontratës).

5. Komisioni mund të vendosë të kryejë kontrolle *ex-post*, duke përfshirë auditime dhe kontrolle në terren, kurdoherë dhe për çdo kontratë ose grant të dhënë nga përfituesi kryesor i IPA III që vjen si rezultat i kësaj Marrëveshjeje Financimi. Ky përfitues i IPA III do të vërë në dispozicion të Komisionit të gjithë dokumentacionin dhe informacionin e nevojshëm, sapo të informohet që një dokumentacion është përzgjedhur për kontrollin *ex-post*. Komisioni mund të autorizojë një person ose subjekt që të kryejë kontrolle *ex-post* për llogari të tij.

Neni 10

Llogaritë bankare, sistemet e kontabilitetit dhe kostot e njohura

1. Pas hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi, Struktura e Kontabilitetit dhe Struktura e Ndërmjetme për Menaxhimin Financiar (SNMF) e përfituesit kryesor të IPA III për programin e bashkëpunimit ndërkufitar hap të paktën një llogari bankare në euro për transfertat vjetore. Bilanci i përgjithshëm bankar për programin e bashkëpunimit ndërkufitar do të jetë shuma e bilanceve e të gjitha llogarive bankare të programit që mbahen nga Struktura e Kontabilitetit dhe të gjitha SNMF-të pjesëmarrëse në përfituesin kryesor të IPA III.

2. Përfituesi kryesor i IPA III duhet të përgatitë dhe t'i dorëzojë Komisionit planet e parashikimit të disbursimit sipas alokimit vjetor për kohëzgjatjen e periudhës së zbatimit të programit sipas modelit në germën “d” të shtojcës IV. Këto parashikime duhet të përditësohen dhe të paraqiten me çdo kërkesë për fonde të përmendur në nenin 11, paragrafi 2 dhe nenin 11, paragrafi 3, me raportin financiar vjetor të përmendur në nenin 3, paragrafi 5 dhe me parashikimin për kërkesa për pagesa të mundshme të përmendur në nenin 33, paragrafi 3 të MFKP-së. Planet e parashikimeve të disbursimit duhet të bazohen në nevoja reale dhe aktuale dhe duhet të mbështeten nga një analizë e hollësishme e dokumentuar (duke përfshirë grafikun e kontraktiveve dhe pagesave të planifikuara për kontratë), që do të vihet në dispozicion të Komisionit, nëse kërkohet.

3. Plani fillestar për parashikimin e disbursimit duhet të përmbajë një përmbledhje të parashikimeve të disbursimit vjetor sipas alokimit vjetor për të gjithë periudhën e zbatimit dhe të parashikimit të disbursimit mujor për dymbëdhjetë muajt e parë të programit të bashkëpunimit ndërkufitar. Planet e mëvonshme do të përmbajnë një përmbledhje të parashikimeve të disbursimit vjetor sipas alokimit vjetor për bilancin e periudhës së zbatimit të programit të bashkëpunimit ndërkufitar dhe të parashikimit të disbursimit mujor për katërbëdhjetë muajt në vijim.

³⁷ Për kontratat e shërbimit, ky hap përfshin kontrollet *ex-ante* lidhur me miratimin e listës së të përzgjedhurve.

4. Përfituesi kryesor i IPA III duhet të krijojë dhe të mbajë një sistem kontabiliteti në përputhje me klauzolën 4, paragrafi 3, germa “a” të shtojcës A të MFKP-së, që do të përmbajë të paktën të dhëna për kontratat e menaxhuara në kuadrin e programit të bashkëpunimit ndërkufitar të cilat jepen në shtojcën V.

5. Në zbatim të nenit 57, paragrafi 2 të MFKP-së, kostot e njohura në sistemin e kontabilitetit që mbahen sipas paragrafit 4, duhet të jenë shkaktuar, pranuar dhe paguar dhe të korrespondojnë me shpenzimet aktuale të vërtetuara me anë të dokumenteve mbështetëse dhe, sipas rastit, duhet të përdoren për të likuiduar financimin paraprak të paguar nga përfituesi kryesor i IPA III sipas kontratave në nivel lokal.

Neni 11

Dispozitat mbi pagesat e bëra nga Komisioni për përfituesin kryesor të IPA III

1. Çdo kërkesë për financim paraprak duhet të përfshijë një deklaratë shpenzimesh për programin, duke përfshirë shumat e kontraktuara, të disbursuara dhe kostot e njohura.

2. Pagesa e parë e financimit paraprak duhet të jetë për 100% të disbursimeve të parashikuara për vitin e parë të planit të parashikimit për disbursimet në përputhje me nenin 10, paragrafi 2. Kjo kërkesë për financim paraprak duhet të mbështetet nga mandatat bankare për të gjitha llogaritë bankare të programit, sipas rastit.

3. Përfituesi kryesor i IPA III duhet të paraqesë kërkesa pasuese për pagesën e financimit paraprak, kur bilanci i përgjithshëm bankar për programin bie nën nivelin e parashikimit të disbursimeve për pesë muajt e ardhshëm të programit.

4. Çdo kërkesë për financim paraprak shtesë duhet të përfshijë:

- a) bilancet bankare për programin në datën e fundit të kërkesës;
- b) mandatat bankare të përditësuara për të gjitha llogaritë bankare të programit, sipas rastit;
- c) një parashikim të disbursimeve për programin për katërmëdhjetë muajt e ardhshëm në datën e fundit të kërkesës, siç përmendet në nenin 10, paragrafi 3;
- d) raportimin në aplikacionin IPA.

5. Përfituesi kryesor i IPA III mundet që për çdo financim paraprak të kërkojë shumën e parashikimit të disbursimeve totale për katërmëdhjetë muajt pas datës së fundit të kërkesës, minus bilancet e përmendura në paragrafin 4, germa “a” në datën e fundit të kërkesës për fonde, plus çdo shumë të financuar nga përfituesi i IPA III sipas paragrafit 6 dhe që nuk është rimbursuar ende.

Komisioni rezervon të drejtën për të reduktuar çdo pagesë të mëvonshme financimi paraprak nëse bilancet e përgjithshme bankare të mbajtura nga përfituesi kryesor i IPA III në kuadrin e këtij programi, tejkalojnë parashikimin e disbursimit për katërmëdhjetë muajt e ardhshëm.

6. Kur pagesa reduktohet sipas paragrafit 5, përfituesi kryesor i IPA III duhet ta financojë programin nga burimet e veta deri në shumën e reduktimit. Përfituesi kryesor i IPA III mund të kërkojë më pas rimbursimin e atij financimi si pjesë e kërkesës së radhës për fonde të specifikuar në paragrafin 5.

7. Në përputhje me nenin 33, paragrafi 1 të MFKP-së, Komisioni rezervon të drejtën për të përpunuar pagesa të pjesshme brenda kufijve të fondeve të disponueshme. Pasi fondet të vihen sërish në dispozicion, Komisioni përpunon menjëherë pagesën e shumës së mbetur.

8. Komisioni ka të drejtë të rikuperojë bilancet e tepërta bankare që kanë mbetur pa u përdorur për më shumë se dy mëdhjetë muaj. Përpara ushtrimit të kësaj të drejte, Komisioni fton përfituesin kryesor të IPA III të japë arsyet e vonës në disbursimin e fondeve dhe të vërtetojë nevojën e vazhdueshme për to brenda dy muajve të ardhshëm.

9. Interesat e gjeneruar nga llogaritë bankare të përdorura për këtë program nuk do t'i paguhen Komisionit.

10. Sipas nenit 33, paragrafi 4 të MFKP-së, kur Komisioni ndërpret afatin kohor për kërkesën e pagesës për më shumë se dy muaj, përfituesi kryesor i IPA III mund të kërkojë një vendim nga Komisioni lidhur me faktin nëse do të vazhdojë ndërprerja e afatit kohor.

11. Pasqyra përfundimtare e certifikuar e shpenzimeve që përmendet në nenin 36, paragrafi 1, germa “a” të MFKP-së, duhet të dorëzohet nga NPA jo më vonë se 16 muaj pas përfundimit të periudhës së zbatimit operacional.

Neni 12

Ndërprerja e pagesave

1. Pa cenuar pezullimin ose zgjidhjen e kësaj Marrëveshjeje Financimi, përkatësisht në përputhje me nenet 16 dhe 17, si dhe pa cenuar nenet 38 dhe 39 të MFKP-së, Komisioni mund të ndërpresë pagesat pjesërisht ose plotësisht, nëse:

a) Komisioni ka konstatuar ose ka shqetësime serioze se përfituesi kryesor i IPA III ka kryer gabime të konsiderueshme, parregullsi apo mashtrime që vënë në dyshim ligjshmërinë ose rregullsinë e transaksioneve të caktuara lidhur me to në zbatimin e programit, ose nuk ka përmbushur detyrimet e tij në kuadrin e Marrëveshjes së Financimit, duke përfshirë detyrimet në lidhje me zbatimin e planit të Komunikimit dhe Vizibilitetit;

b) Komisioni ka konstatuar ose ka shqetësime serioze se përfituesi kryesor i IPA III ka kryer gabime ose parregullsi sistematike ose të përsëritura, mashtrime ose shkelje të detyrimeve në kuadrin e kësaj Marrëveshjeje Financimi apo të tjera si këto, me kusht që këto gabime, parregullsi, mashtrime ose shkelje të detyrimeve të kenë ndikim material në zbatimin e Marrëveshjes së Financimit apo të vënë në dyshim besueshmërinë e sistemit të kontrollit të brendshëm të përfituesit të IPA III ose ligjshmërinë dhe rregullsinë e shpenzimeve të lidhura me to.

Neni 13

Rikuperimi i fondeve

1. Përveç rasteve të përmendura në nenin 40 të MFKP-së, Komisioni mund të rikuperojë fondet nga përfituesi kryesor i IPA III siç parashikohet në Rregulloren Financiare, veçanërisht në rastet e mëposhtme:

a) paaftësi për të garantuar arritjen e rezultateve dhe përdorimin e produkteve për qëllimin e synuar të përcaktuar në shtojcën I;

b) shpenzime jolegitime;

c) shpenzime të shkaktuara si rezultat i gabimeve, parregullsive, mashtrimeve ose shkeljes së detyrimeve në zbatimin e programit, veçanërisht në procedurat e prokurimit dhe dhënies së granteve;

d) dobësi ose mangësi në sistemet e menaxhimit dhe kontrollit të përfituesit të IPA III, që çon në zbatimin e korrigjimit financiar.

2. Në përputhje me legjislacionin e brendshëm, NPA-ja duhet të rikuperojë kontributin e Bashkimit Evropian që i është paguar përfituesit kryesor të IPA III nga marrës që gjendeshin në një nga prej situatave të përcaktuara në paragrafin 1, gjerat “b” ose “c” të këtij neni ose të përmendura në nenin 40 të MFKP-së. Fakti që NPA-ja nuk arrin të rikuperojë të gjitha ose një pjesë të fondeve nuk e pengon Komisionin t’i rikuperojë fondet nga përfituesi kryesor i IPA III.

3. Përfituesi jokryesor i IPA III do të bëjë përpjekje maksimale për të mbështetur përfituesin kryesor të IPA III në përpjekjet e rikuperimit kur marrësi është i vendosur në territorin e tij. Detajet e rikuperimeve parashikohen në marrëveshjen dypalëshe të nënshkruar në përputhje me nenin 70 të MFKP-ve përkatëse.

4. Shumat e paguara në mënyrë të parregullt ose të rikupëruara nga përfituesi kryesor i IPA III, shumat nga garancitë financiare, të performancës dhe financimit paraprak të depozituara mbi bazën e procedurave të prokurimit dhe dhënies së granteve, shumat nga penalitetet financiare të vendosura nga përfituesi kryesor i IPA III për kandidatët, ofertuesit, aplikantët, kontraktorët ose përfituesit e granteve do të përdoren sërish për programin ose do t’i rikthehen Komisionit.

Neni 13, germa “a” – Korrigjimet financiare dhe mbyllja

Përveç neneve 42, 43 dhe 47 të MFKP-së, Komisioni ofron udhëzime plotësuese për shqyrtimin dhe pranimin e procedurës së llogarive, duke përfshirë korrigjimet financiare dhe mbylljen.

PJESA E TRETË

DISPOZITAT PËRFUNDIMTARE

Neni 14

Konsultimi ndërmjet përfituesve të IPA III dhe Komisionit

1. Përfituesit e IPA III dhe Komisioni konsultohen me njëri-tjetrin përpara marrjes së masave të mëtejshme për ndonjë mosmarrëveshje, në lidhje me zbatimin ose interpretimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi në zbatim të nenit 18.

2. Në rastet kur Komisioni vihet në dijeni të problemeve në kryerjen e procedurave në lidhje me zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi, ai vendos të gjitha kontaktet e nevojshme me përfituesit e IPA III për të rregulluar situatën dhe për të ndërmarrë çdo hap të nevojshëm.

3. Konsultimi mund të çojë në një ndryshim, pezullim ose zgjidhje të kësaj Marrëveshjeje Financimi.

4. Komisioni vë në dijeni rregullisht përfituesit e IPA III mbi zbatimin e aktiviteteve të përshkruara në shtojcën I, të cilat nuk përfshihen në pjesën e dytë të Kushteve të Përgjithshme.

Neni 15

Ndryshimet e kësaj Marrëveshjeje Financimi

1. Çdo ndryshim i kësaj Marrëveshjeje Financimi bëhet me shkrim, përfshirë me anë të letërkëmbimit.

2. Nëse përfituesit e IPA III kërkojnë një ndryshim, kërkesa duhet t'i paraqitet bashkërisht Komisionit të paktën gjashtë muaj përpara se ky ndryshim është planifikuar të hyjë në fuqi.

3. Komisioni mund të ndryshojë dokumentet në shtojcat III, IV dhe V pa qenë e nevojshme të ndryshohet kjo Marrëveshje Financimi. Përfituesit e IPA III informohen me shkrim për çdo ndryshim të tillë dhe hyrjen e tij në fuqi.

Neni 16

Pezullimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi

1. Marrëveshja e Financimit mund të pezullohet në rastet e mëposhtme:

a) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse ndonjë përfitues i IPA III shkel ndonjë detyrim të kësaj Marrëveshjeje Financimi.

b) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse përfituesi kryesor i IPA III shkel ndonjë detyrim të përcaktuar në kuadrin e procedurave dhe dokumenteve standarde të përmendura në nenin 18, paragrafi 2 të MFKP-së pa cenuar dispozitat e nenit 8, paragrafi 2.

c) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse përfituesi kryesor i IPA III nuk përmbush kërkesat për delegimin e detyrave për zbatimin e buxhetit.

d) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse përfituesit e IPA III nuk i përmbushin bashkërisht funksionet dhe përgjegjësitë e përmendura në nenin 2, paragrafi 1 dhe, në rastin e menaxhimit të tërthortë, në nenin 7, paragrafi 3.

e) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse ndonjë përfitues i IPA III vendos të pezullojë ose ndërpresë procesin e anëtarësimit në BE.

f) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse ndonjë përfitues i IPA III shkel një detyrim në lidhje me respektimin e të drejtave të njeriut, parimet demokratike dhe sundimin e ligjit dhe në rastet e rënda të korrupsionit ose nëse përfituesi i IPA III është fajtor për shkelje të rëndë profesionale të vërtetuar me çdo mjet të arsyeshëm. Shkelja e rëndë profesionale nënkupton cilëndo nga pikat vijuese:

- shkelje të legjislacionit ose rregulloreve të zbatueshme apo të standardeve etike të profesionit të cilit i përket personi ose subjekti; ose

- çdo sjellje të padrejtë të një personi apo subjekti që ndikon në besueshmërinë e tij profesionale, në rastet kur një sjellje e tillë nënkupton qëllim të padrejtë ose pakujdesi të rëndë.

g) Kjo Marrëveshje Financimi mund të pezullohet në rastet e forcës madhore, siç përcaktohet më poshtë: "Forcë madhore" është çdo situatë ose ngjarje e paparashikueshme dhe e jashtëzakonshme përtej kontrollit të palëve që i pengon ato në përmbushjen e detyrimeve të tyre, që nuk i atribuohet një gabimi apo neglizhence nga ana e tyre (ose nga ana e kontraktorëve, agjentëve apo punonjësve të tyre) dhe që rezulton e pakapërcyeshme pavarësisht të gjithë kujdesit të duhur të ushtruar. Defektet në pajisje ose materiale apo

vonesat në vënien e tyre në dispozicion, mosmarrëveshjet në punë, grevat ose vështirësitë financiare nuk mund të përdoren si forcë madhore. Një palë nuk mban përgjegjësi për shkelje të detyrimeve të saj nëse pengohet t'i përmbushë ato nga një rast i forcës madhore për të cilin pala tjetër është informuar në mënyrën e duhur. Një palë që përballlet me forcë madhore duhet të informojë palën tjetër pa vonesë, duke deklaruar natyrën, kohëzgjatjen e mundshme dhe efektet e parashikueshme të problemit, si dhe të marrë çdo masë për minimizimin e dëmit të mundshëm. Nëse forca madhore ndikon vetëm në një pjesë të programit, pezullimi i Marrëveshjes së Financimit mund të jetë i pjesshëm. Asnjëra nga palët nuk mund të konsiderohet përgjegjëse për shkelje të detyrimeve të saj sipas kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse pengohet në përmbushjen e tyre, për shkak të një force madhore, me kusht që të marrë masat për të minimizuar çdo dëm të mundshëm.

2. Komisioni mund ta pezullojë këtë Marrëveshje Financimi pa njoftim paraprak.

3. Komisioni mund të marrë çdo masë të nevojshme paraprake para hyrjes në fuqi të pezullimit.

4. Në rastin kur njoftohet pezullimi, duhet të tregohen pasojat për prokurimin në vijim apo për kontratat e prokurimit dhe kontratat e granteve që duhet të nënshkruhen, si dhe marrëveshjet e kontributit.

5. Pezullimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi bëhet pa cenuar ndërprerjen e pagesave dhe zgjidhjen e kësaj Marrëveshjeje Financimi nga Komisioni në përputhje me nenin 12 dhe nenin 17.

6. Palët e përfshira rifillojnë zbatimin e Marrëveshjes së Financimit sapo këtë e lejojnë kushtet, me miratimin paraprak me shkrim të Komisionit. Kjo bëhet pa cenuar ndonjë ndryshim të kësaj Marrëveshjeje Financimi që mund të jetë i nevojshëm për të përshtatur programin me kushtet e reja të zbatimit, duke përfshirë, nëse është e mundur, zgjatjen e periudhave të zbatimit operacional dhe ekzekutimit, ose zgjidhjen e kësaj Marrëveshjeje Financimi në përputhje me nenin 17.

Neni 17

Zgjidhja e kësaj Marrëveshjeje Financimi

1. Nëse çështjet që çuan në pezullimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nuk janë zgjidhur brenda një periudhe maksimale prej 180 ditësh, secila palë mund ta zgjidhë Marrëveshjen e Financimit pas një njoftimi 30-ditor.

2. Në rastin kur njoftohet zgjidhja, duhet të tregohen pasojat për prokurimin në vijim apo për kontratat e prokurimit dhe kontratat e granteve që duhet të nënshkruhen, si dhe marrëveshjet e kontributit.

3 Zgjidhja e kësaj Marrëveshjeje Financimi nuk përjashton mundësinë që Komisioni të bëjë korrigjime financiare në përputhje me nenet 43 dhe 44 të MFKP-së.

Neni 18

Legjislacioni i zbatueshëm, zgjidhja e mosmarrëveshjeve

1. Kjo Marrëveshje rregullohet nga legjislacioni i BE-së.

2. Nëse një mosmarrëveshje lidhur me interpretimin, zbatimin ose vlefshmërinë e Marrëveshjes nuk mund të zgjidhet në mënyrë miqësore, ajo do të zgjidhet nëpërmjet arbitrazhit në përputhje me Rregulloren e Arbitrazhit të vitit 2012 të Gjykatës së Përhershme të Arbitrazhit (GJPA), duke iu nënshtuar kushteve në vijim:

a) Përbërja e panelit

Për pretendime për shumën 500 000 euro e lart: paneli duhet të përbëhet nga tre arbitra. Çdo palë cakton një arbitër brenda 40 ditëve kalendarike, pasi të jetë dërguar njoftimi i arbitrazhit. Dy arbitrat e caktuar nga palët caktojnë nga ana e tyre një arbitër të tretë për të vepruar si arbitër kryesues.

Për pretendime nën 500 000 euro: paneli duhet të përbëhet nga një arbitër, përveç nëse palët bien dakord ndryshe.

Nëse paneli nuk krijohet brenda 80 ditëve kalendarike, pasi të dërgohet njoftimi i arbitrazhit, secila palë mund të kërkojë nga Sekretariati i GJPA-së ose autoritet tjetër neutral i pranuar në mënyrë reciproke që të caktojë arbitrat e nevojshëm.

b) Selia

Selia e panelit të arbitrazhit do të jetë Haga, Holandë.

c) Gjuha

Gjuha e procedurave do të jetë anglishtja ose një gjuhë tjetër zyrtare e Bashkimit Evropian e pranuar në mënyrë reciproke. Provat mund të paraqiten në gjuhë të tjera, nëse palët bien dakord.

d) Procedura

Përjashtohet rekursi për masat provizore, ndërhyrjet e palës së tretë dhe ndërhyrjet *amicus curiae*.

Nëse një palë e tretë i kërkon panelit ta trajtojë informacionin ose materialet në mënyrë konfidenciale, vendimi do të merret në formën e një urdhri të arsyetuar dhe pasi të dëgjohet pala tjetër (10 ditë kalendarike për paraqitjen e vërejtjeve). Paneli do të vlerësojë arsyet për kërkesën, natyrën e informacionit dhe të drejtën për mbrojtje gjyqësore efektive. Në veçanti, paneli mund:

- ta bëjë publikimin e informacioneve objekt të detyrimeve specifike; ose
- të vendosë kundër publikimit të informacionit, por të urdhërojë paraqitjen e versionit jokonfidencial ose përmbledhjes së informacionit ose materialeve, që përmbajnë të dhëna të mjaftueshme për t'i mundësuar palës tjetër të shprehë pikëpamjet e saj në një mënyrë logjike.

Nëse panelit i kërkohet ta dëgjojë çështjen me dyer të mbyllura, vendimi do të merret pasi të dëgjohet pala tjetër (10 ditë kalendarike për paraqitjen e vërejtjeve). Paneli merr në konsideratë arsyet për kërkesën dhe kundërshtimet e palës tjetër (nëse ka).

Nëse panelit i kërkohet të interpretojë ose të zbatojë legjislacionin e Bashkimit Evropian, ai do të pezullojë procedurat dhe do t'i kërkojë "Kryetarit të Gjykatës së Lartë të Parisit" (*Président du Tribunal de grande instance de Paris, 'juge d'appui'*), në përputhje me nenin 1460 dhe 1505 të Kodit të Procedurës Civile të Republikës së Francës të kërkojë marrjen e një vendimi paraprak nga Gjykata e Drejtësisë e Bashkimit Evropian në përputhje me nenin 267 të TFBE-së. Procedurat përpara trupës gjyqësore të arbitrazhit rifillojnë pas marrjes së vendimit nga gjykatësi mbështetës i Vendimi i Gjykatës së Drejtësisë dhe gjykatësit mbështetës është detyrues për panelin.

Vendimi i arbitrazhit është përfundimtar dhe detyrues për palët dhe duhet të zbatohet prej tyre pa vonesë.

Megjithatë, secila palë mund të kërkojë rishqyrtimin e vendimit nga Gjykata e Apelit e Hagës (*Gerechtsbof Den Haag*) mbi bazën e legjislacionit të brendshëm të zbatueshëm. Në këtë rast, vendimi nuk do të konsiderohet përfundimtar deri në përfundimin e kësaj procedure. Vendimi i gjykatës së rishqyrtimit është detyrues për panelin.

e) Kostot

Kostot e arbitrazhit përbëhen nga:

- tarifat dhe shpenzimet e arsyeshme të arbitrave;
- kostot e arsyeshme të ekspertëve dhe dëshmitarëve të miratuara nga paneli; dhe
- tarifat dhe shpenzimet e Sekretariatit të GJPA-së për procedurat e arbitrazhit (p.sh. katering, shpenzimet për administratën e gjykatës, sallën, interpretimin).

Tarifat e arbitrave nuk duhet të tejkalojnë:

- 30 000 euro për arbitër nëse shuma e kontestuar është nën 1 000 000 euro;
- 15% të shumës së kontestuar nëse ajo shumë është mbi 1 000 000 euro. Tarifat e arbitrave nuk duhet t'i tejkalojnë në asnjë rast 300 000 euro.

Kostot e arbitrazhit do të paguhet nga palët në mënyrë të barabartë, përveçse kur bien dakord ndryshe.

Palët paguajnë kostot e përfaqësimit të tyre ligjor dhe kostot e tjera të shkaktuara prej tyre në lidhje me arbitrazhin.

f) Privilegjet dhe imunitetet

Marrëveshja për ndjekjen e procedurës së arbitrazhit sipas Rregullores së Arbitrazhit të vitit 2012 të GJPA-së nuk përbën dhe nuk mund të interpretohet si heqje dorë nga privilegjet ose imunitetet e asnjërës palë, së cilës i takojnë.

Neni 19

Masat kufizuese të BE-së

1. Përkufizime

a) “Masat kufizuese të BE-së” janë masat kufizuese të miratuara në përputhje me Traktatin për Bashkimin Evropian (TBE) ose Traktatin për Funksionimin e Bashkimit Evropian (TFBE).

b) “Personi i kufizuar” është çdo subjekt, individ ose grup individësh i përcaktuar nga BE si objekt i masave kufizuese të BE-së³⁸.

2. Në të gjitha marrëdhëniet e tyre, Palët pranojnë se, sipas ligjit të BE-së, asnjë fond apo burim ekonomik i BE-së nuk mund të vihet në dispozicion të personave të kufizuar në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, ose për përfitimin e tyre.

3. Përfituesi kryesor i IPA III sigurohet që asnjë transaksion që është objekt i një përputhjeje të verifikuar me listën e sanksioneve të BE-së të mos përfitojë në mënyrë të drejtpërdrejtë apo të tërthortë nga financimi i BE-së. Përfituesi kryesor i IPA III angazhohet ta garantojë këtë detyrim:

a) duke kontrolluar për përputhje me listën e sanksioneve të BE-së, qoftë përpara lidhjes së marrëveshjeve përkatëse apo kryerjes së pagesave në kuadër të tyre, çdo kontraktor, përfitues granti dhe marrës fundor me të cilin përfituesi kryesor i IPA III ka ose pritët të ketë marrëdhënie kontraktuale të drejtpërdrejta (marrësi i drejtpërdrejtë), në mënyrë që të vlerësohet nëse marrësi është një person i kufizuar;

b) me anë të kontrollit ose nëpërmjet mjeteve të tjera të përshtatshme (që mund të përfshijnë një verifikim *ex-post*) mbi bazën e një qasjeje të bazuar në risk, që asnjë subjekt që do të merrte financimin e BE-së në mënyrë të tërthortë, të mos jetë person i kufizuar.

4. Në rastin që përfituesi kryesor i IPA III vlerëson se ndonjë nga marrësit (e drejtpërdrejtë apo të tërthortë) e financimit të BE-së është person i kufizuar, përfituesi kryesor i IPA III informon menjëherë Komisionin.

5. Pa cenuar detyrimin në pikën 3 më lart, nëse Komisioni vlerëson se përdorimi i asistencës financiare të Bashkimit Evropian në kuadrin e IPA III rezulton ose ka rezultuar në shkelje të masave kufizuese të BE-së, shumat korresponduese nuk kualifikohen për asistencën financiare të Bashkimit Evropian në kuadrin e IPA III. Kjo nuk cenon asnjë nga të drejtat që Komisioni mund të ketë për të pezulluar ose përfunduar veprimin e ndikuar nga një shkelje e tillë, për të rikuperuar çdo financim të BE-së që është kontribut i Komisionit, ose për ta pezulluar apo zgjidhur këtë marrëveshje financimi.

6. Përcaktimi i masave korrigjuese duhet të bëhet në përputhje me parimin e proporcionalitetit. Masat korrigjuese duhet të zbatohen vetëm për financimin e BE-së që i vihet në dispozicion një marrësi ose për përfitimin e tij, për periudhën gjatë së cilës ka mbetur person i kufizuar.

7. Kjo klauzolë nuk cenon përjashtimet që përmbajnë masat kufizuese të BE-së.

[MODEL]

Raporti vjetor i zbatimit: <Viti>

Bashkëpunimi ndërkufitar ndërmjet përfituesve të IPA III:

<Përfituesi X> – <Përfituesi Y>

(Neni XX i Marrëveshjes Financiare Kuadër të Partneritetit)

Marrëveshje Financimi BNK në kuadër të IPA III – shtojca III: Raporti vjetor i zbatimit të BNK-së (v. korrik 2022)

Tabela e përmbajtjes

Fjalorthi i shkurtimeve

1. Tabela identifikuese

2. Përmbledhje e zbatimit të programit të bashkëpunimit ndërkufitar

2.1 Arritjet dhe analiza e progresit

2.2 Progresi i bërë me zbatimin e programit të bashkëpunimit ndërkufitar

2.2.1 Analiza sasiore

2.2.2. Analiza cilësore

³⁸ www.sanctionsmap.eu

Harta e sanksioneve është një instrument TI-je për identifikimin e regjimeve të sanksioneve. Burimi i sanksioneve rrjedh nga aktet ligjore të publikuara në Gazetën Zyrtare të Bashkimit Evropian. Në rastin e mospërputhjeve ndërmjet akteve ligjore të publikuara dhe përditësimeve në faqen e internetit, përparësi ka versioni i Gazetës Zyrtare.

2.3 Informacion i detajuar në lidhje me ekzekutimin në nivel financiar të programit të bashkëpunimit ndërkufitar

2.4. Informacion mbi hapat e ndërmarra nga strukturat e bashkëpunimit ndërkufitar dhe/ose komiteti i përbashkët i monitorimit për të siguruar cilësinë dhe efikasitetin e zbatimit

2.4.1 Monitorimi dhe vlerësimi

2.4.2. Problemet e hasura dhe veprimet korrigjuese

2.5 Vizibiliteti dhe publiciteti

2.6 Përdorimi i asistencës teknike

2.7 Ndryshimet në kontekstin e zbatimit të programit ndërkufitar

2.8 Ndërlidhjet plotësuese me instrumente ose politika të tjera sektoriale

2.9 Histori suksesi

Fjalorthi i shkurtimeve

<...>

Tabela identifikuese

PROGRAM BASHKËPUNIMI NDËRKUFITAR	Titulli i programit: Program bashkëpunimi ndërkufitar në kuadër të IPA III <shteti A> – <shteti B>
	Fondet e miratuara/shpërndara për periudhën <20XX-20XX>: <shuma duke përfshirë AT>
RAPORTI VJETOR PËR ZBATIMIN	Viti i raportimit: <nga data 1 janar 20XX deri më 31 dhjetor 20XX>
	Përgatitur nga: - <struktura përgjegjëse për bashkëpunimin ndërkufitar e përfituesit X> - <struktura përgjegjëse për bashkëpunimin ndërkufitar e përfituesit Y>
	Data e shqyrtimit të raportit vjetor për zbatimin nga Komiteti i Përbashkët i Monitorimit: <data dhe lloji i procedurës për miratimin e tij, p.sh., në takim ose në formë të shkruar>
	Zona e mbuluar nga programi: <...>

Baza ligjore: (Neni 80 i Marrëveshjes Financiare Kuadër të Partneritetit të IPA III)

2. Përmbledhje e zbatimit të programit të bashkëpunimit ndërkufitar

2.1 Arritjet dhe analiza e progresit

<Përmbledhje e zbatimit të programit gjatë periudhës së raportimit, që përfshin:

1. Progresin e thirrjeve për propozime:

- Numri i thirrjeve që planifikohen të bëhen deri në fund të periudhës së zbatimit të programit dhe afatet e tyre të mundshme;

- Situata aktuale e thirrjeve të bëra për propozime (numri dhe data e thirrjeve të bëra për propozime, numri dhe data e thirrjeve të mbyllura për propozime, kohëzgjatja e procesit të vlerësimit – hap pas hapi dhe si i tërë);

- Analiza e procesit të vlerësimit (numri i aplikimeve të marra, qoftë të përzgjedhura për financim dhe të refuzuara, sipas prioritetit tematik, objektivit specifik, dhe rezultatit të pritshëm (sipas nevojës); lloji, roli dhe vendi i origjinës së aplikantëve, numri i aplikimeve të refuzuara në çdo fazë të procesit të vlerësimit dhe arsyet më të zakonshme për refuzim (shihni modelin e tabelës nr. XX më poshtë);

- Lista e kontratave të nënshkruara për çdo thirrje për propozim dhe statusi i zbatimit të tyre (shihni modelin e tabelës nr. XX më poshtë);

- Aktivitetet për ngritjen e kapaciteteve të vëna në zbatim për aplikantët e mundshëm dhe për përfituesit e granteve (numri i aktiviteteve, numri i pjesëmarrësve sipas llojit të aktivitetit dhe vendit, numri i kërkesave të trajtuara për informacion nga përfituesit e granteve etj.);

- Numri i strukturave të bashkëpunimit ndërkufitar dhe i takimeve të mbajtura mes stafit të Sekretariatit të Përbashkët Teknik, si dhe rezultatet e dala prej tyre; numri i takimeve të Komitetit të Përbashkët të Monitorimit (KPM) dhe rezultatet e dala prej tyre; numri i takimeve teknike midis strukturave të bashkëpunimit ndërkufitar dhe rezultatet e dala prej tyre.>

2. Progresin me projektet strategjike;

<Sipas rastit, përfshini, gjithashtu, informacion lidhur me rishikimin e programit për periudhën 2021–2027 ose lidhur me programimin për periudhën 2028–2034.>

Tabela³⁹ nr.: <XX>. Lista e aplikimeve të BNK-së të marra për çdo thirrje për propozime, qoftë të përzgjedhura për financim dhe të refuzuara

Numri i referencës së thirrjes për propozime	Prioriteti tematik	Objektivi specifik dhe rezultati i pritshëm (sipas nevojës)	Titulli	Lloji, roli dhe vendi i origjinës i të gjithë aplikantëve	Shuma e grantit të kërkuar nga BE-ja	Kontroll administrativ (Po/Jo)	Vlerësim i cilësisë (Po/Jo)	Përzgjedhur (Po/Jo)	Arsyeja për refuzim

Tabela⁴⁰ nr.: <XX>. Lista e kontratave BNK të nënshkruara për çdo thirrje për propozim dhe statusi i zbatimit të tyre

Numri i referencës së thirrjes për propozime: <...>							
Prioriteti tematik: <...>							
Numri i kontratës	Titulli	Emri, lloji dhe vendi i origjinës së koordinatorit dhe i bashkëpërfituesve	Informacion i shkurtër për projektin (objektivat/rezultatet specifike dhe rezultatet/produktet e pritshme)	Data e fillimit dhe mbarimit	Kostot totale të miratuara dhe vlera e grantit të BE-së	Arritjet kryesore deri më tani	Komente ⁴¹

³⁹ Një tabelë për çdo thirrje për propozime.

⁴⁰ Një tabelë për çdo thirrje për propozime.

⁴¹ Në këtë kolonë duhet të përfshihet një referencë për statusin e zbatimit si “përfunduar”, “në vazhdim” ose “për të filluar”.

2.2 Progresi i bërë me zbatimin e programit të bashkëpunimit ndërkufitar

<Prezantim shumë i shkurtër i prioriteteve tematike të programit BNK, objektivave specifike dhe rezultateve të pritshme, së bashku me përshkrimin përmbledhës të progresit të bërë me zbatimin e programit të bashkëpunimit ndërkufitar dhe mbi të gjitha për arritjen e objektivave specifike dhe rezultateve të pritshme për prioritet tematik (duke përfshirë prioritetin e Asistencës Teknike), si nga pikëpamja sasiore ashtu edhe ajo cilësore, duke treguar progresin e bërë në raport me synimet.>

2.2.1 Analiza sasiore

<Informacion mbi progresin e bërë me zbatimin e programit ndërkufitar duke e vendosur theksin te treguesit dhe vlerat e synuara si në nivel projekti ashtu edhe në nivel programi.

Analiza e arritjeve e matur në bazë të produkteve, rezultateve dhe ndikimit, si edhe në formën e treguesve financiarë dhe të procesit. Treguesit duhet të ndahen sipas gjinisë, grupeve të cenuara dhe moshës, kur është e mundur.

Nëse të dhënat e performancës nuk janë akoma të disponueshme, duhet të jepet informacion për kohën se kur ato do të bëhen të disponueshme dhe do të përfshihen në raportin vjetor për zbatimin. Për më tepër, informacioni duhet të paraqitet me anë të grafikëve dhe diagrameve.

Ju lutemi shihni më poshtë një model table treguesish (produkti, rezultati dhe ndikimi) ku jepet një shembull prioriteti tematik i programit, objektivi specifik dhe rezultati.>

Tabela nr.: <XX>. Të dhënat janë agreguar⁴² në nivel programi, bazuar në informacionin e mbledhur nga projektet

Prioriteti tematik: <...> Objektivi specifik: <...> Rezultati ⁴³ : <...>												
Emri dhe lloji ⁴⁴	Përkufizimi	Referenca bazë		Arritjet aktuale				Vlera e agreguar deri më 31 dhjetor 202X	Synimi		Burimet e informacionit	Përgjegjësia për mbledhjen e të dhënave dhe shpeshtësia e mbledhjes së tyre
		Vlera	Viti	Vlera	Viti	Vlera	Viti		Vlera	Viti		
(%) e studentëve (të ndarë sipas gjinisë) të punësuar (treguesi i rezultetit)	(%) e djemve dhe vajzave të reja që mbarojnë arsimin e mesëm dhe gjejnë punë brenda një viti pas përfundimit të studimeve	50%	2021	60%	2023	65%	2027		70%	2029	Statistikat nga shërbimi publik I punësimit	Përfituesit e grantit Çdo tre muaj
.....												
.....												

⁴² Shumica e të dhënave duhet të nxirren nga sistemi rajonal i monitorimit.

⁴³ Në disa raste, fusha e politikës së sistemit rajonal të monitorimit mund të jetë më e përshtatshme.

⁴⁴ Çdo tregues duhet të identifikohet si tregues i ndikimit, rezultetit ose produktit.

2.2.2. Analiza cilësore

<Analiza cilësore e progresit (përparimet konceptuale dhe përsosja e ndërhyrjeve) të bërë gjatë zbatimit të programit të bashkëpunimit ndërkufitar, duke përfshirë analizën e ndikimit të programit në zonën e mbuluar nga programi, shoqëruar me shtrirjen gjeografike (përqendrim/shpërndarje harmonike), diferencim të vendbanimeve (rurale/urbane) dhe llojin e përfituesit (autoritete vendore⁴⁵/persona të tjerë juridikë).

Shpjegoni se si programi ka kontribuar ose do të kontribuojë në nxitjen e zhvillimit të qëndrueshëm vendor, në rritjen e prosperitetit dhe në ndërtimin e besimit midis komuniteteve, si dhe në avancimin e bashkëpunimit rajonal dhe të marrëdhënieve të mira fqinjësore, po ashtu edhe mënyrën se si mund ta matni apo tregoni këtë.

Përshkruani mënyrën se si strukturat e bashkëpunimit ndërkufitar dhe organet e përcaktuara ndërmjetëse regjistrojnë ecurinë e mësimave të nxjerra gjatë periudhës së zbatimit të programit, si për shembull, për ngritjen dhe funksionimin e sistemeve funksionale të mbledhjes së të dhënave (si për qëllime statistikore ashtu edhe administrative).

Për analizën cilësore, strukturat e programit duhet t'u referohen të dhënave që japin informacion mbi pikëpamjet, opinionet ose konstatimet e njerëzve. Këto të dhëna mbledhen kryesisht nëpërmjet vlerësimeve, gjetjeve nga vizitat e monitorimit, intervistave, takimeve, grupeve të fokusit, sondazheve të opinionit publik, anketave etj. Së fundi, hulumtoni se si çështjet ndërsektoriale (veçanërisht ato që lidhen me politikën e kohezionit: mundësitë e barabarta, barazinë midis burrave dhe grave, zhvillimin e qëndrueshëm dhe luftën kundër diskriminimit) integrohen në hartimin e thirrjeve për propozime dhe në zbatimin e kontratave të grantit.>

2.3 Informacion i detajuar në lidhje me ekzekutimin në nivel financiar të programit të bashkëpunimit ndërkufitar

<Informacion i detajuar mbi kontraktimin dhe, në kuadrin e menaxhimit të tërthortë, disbursimin (lëvrimin) e fondeve të miratuara vjetore për prioritet tematik dhe për llojin e përfituesit të grantit, duke përfshirë partnerët e projektit (bashkëpërfituesit). >

<Analiza e faktorëve të mëposhtëm:

Gjendjes financiare

Informacionit mbi bashkëfinancimin

Faktorëve që penguan dhe/ose vonuan zbatimin financiar

Faktorëve që kanë ndikuar pozitivisht në zbatimin financiar.>

Modeli i tabelës për ekzekutimin në nivel financiar të kontratave të BNK-së në zbatim përgjatë periudhës raportuese:

<Tabela nr.: XX>

Prioriteti tematik: <...>						
Numri i kontratës	Emrat, lloji dhe vendet e origjinës së koordinatorit dhe i bashkëpërfituesve	Data e fillimit dhe mbarimit	Kostot totale të përlogaritura e të miratuara dhe vlera e grantit të BE-së	Vlera kumulative e pagesave	Përqindja e pagesave të ekzekutuara ⁴⁶	Komente>

2.4. Informacion mbi hapat e ndërmarra nga strukturat e bashkëpunimit ndërkufitar dhe/ose komiteti i përbashkët i monitorimit për të siguruar cilësinë dhe efikasitetin e zbatimit

2.4.1 Monitorimi dhe vlerësimi

⁴⁵ Ky seksion duhet të përshkruajë, gjithashtu, gjithçka që strukturat e bashkëpunimit ndërkufitar apo autoriteti menaxhues ka kryer ose ndërmarrë për të integruar grupin (klasterin) tematik nr. 5 (d.m.th., përf forcimin e kapaciteteve të autoriteteve vendore që marrin pjesë në zbatimin e programit).

⁴⁶ [Vlera kumulative e pagesave/vlera e grantit të BE-së] x 100.

<Masat e monitorimit të marra nga strukturat e bashkëpunimit ndërkufitar ose komiteti i përbashkët i monitorimit, duke përfshirë masat për mbledhjen e të dhënave, rishikimin e raporteve të kontratave të grantit, gjetjet dhe ndjekjen e rekomandimeve nga vizitat e monitorimit.

Ndërsa për sa i përket programeve të zbatuara nën *menaxhim të tërthortë*, përfshihen përgatitja, ekzekutimi, gjetjet, rekomandimet dhe ndjekja e masave të vlerësimit të ndërmarra nga autoriteti menaxhues (shihni nenin 56 të MFKP-së).

Në programet e zbatuara nën *menaxhim të drejtpërdrejtë*, përfshihen mbështetja, gjetjet, rekomandimet dhe ndjekja e masave të vlerësimit të ndërmarra nga Komisioni.>

2.4.2. Problemet e hasura dhe veprimet korrigjuese

<Përmbledhje e problemeve thelbësore të hasura gjatë zbatimit të programit dhe me garantimin e qëndrueshmërisë, si edhe veprimet korrigjuese të ndërmarra dhe rekomandimet për veprime të mëtejshme.

Rekomandimet për veprime korrigjuese (të mëtejshme).>

Kur programi zbatohet nën menaxhim të tërthortë, duhet të nxirren në pah edhe problemet e mundshme në menaxhimin e programit, siç mund të jenë problemet thelbësore të hasura gjatë zbatimit të detyrave që janë deleguar, p.sh. vonesa në kontraktim, si dhe masat e marra/të planifikuara në vijimësi.

2.5 Vizibiliteti dhe publiciteti

<Masat e ndërmarra për të siguruar vizibilitetin dhe publicitetin e Programit (d.m.th. plani i komunikimit dhe vizibilitetit, shihni nenin 76 të MFKP-së), duke përfshirë artikujt promociionalë, monitorimin e pranisë në shtyp, reklamimin në median e gjerë, shembujt e praktikave më të mira, nxjerrjen në pah të ngjarjeve të rëndësishme, si: seminarët, konferencat, tryezat e rrumbullakëta, forumet, Dita Evropiane e Bashkëpunimit, Java Evropiane e Rajoneve dhe Qyteteve dhe panairët e projektit; mirëmbajtja e bazës së të dhënave të aplikantëve të mundshëm, e faqes së internetit të programit, e faqeve të mediave sociale etj.>

2.6 Përdorimi i asistencës teknike

<Shpjegim i detajuar i përdorimit të asistencës teknike dhe i çdo problemi të qenësishëm të hasur me zbatimin e buxhetit të AT-së. Së fundi, duhet të prezantohet analiza e treguesve të produkteve, rezultateve dhe ndikimeve të Kontratës së Grantit për Asistencë Teknike (KGAT), në një mënyrë të ngjashme si në seksionin e mësipërm 2.2.1.>

2.7 Ndryshimet në kontekstin e zbatimit të programit ndërkufitar

<Sipas rastit, përshkrimi i çdo elementi që, edhe pse nuk rrjedh drejtpërdrejt nga asistenca e programit, ka një ndikim të drejtpërdrejtë në zbatimin e programit (p.sh., ndryshimet ligjore, ndryshimet përkatëse socio-ekonomike etj.)>

2.8 Ndërlidhjet plotësuese me instrumente ose politika të tjera sektoriale

<Një përmbledhje e koordinimit dhe koherencës aktuale të programit me programe të tjera të IPA-s, programe të bashkëpunimit ndërkombëtar, programe ose iniciativa kombëtare dhe të shteteve anëtare të BE-së të cilat mund të aksesohen në zonën e mbuluar nga programi. Koordinimi dhe koherenca e programit me politika të tjera të Komunitetit Evropian dhe mbi të gjitha me strategjitë makro-rajonale të BE-së. Ndërlidhja plotësuese me instrumente të tjera financiare, asistencën ndërkombëtare dhe/ose politikat rajonale të BE-së (p.sh., Plani Ekonomik dhe i Investimeve për Ballkanin Perëndimor, Agjenda e Gjellbër e Ballkanit Perëndimor dhe Agjenda e Ballkanit Perëndimor për Inovacionin, Kërkimin Shkencor, Arsimin, Kulturën, Rininë dhe Sportin).>

2.9 Histori suksesi

<Përshkruani, sipas rezultateve të arritura, të paktën një shembull (preferohet të jenë dy) të veprimtarive të BNK-së periudha e zbatimit të të cilave ka përfunduar gjatë periudhës së raportimit dhe që sipas parametrave të mëposhtëm mund të konsiderohen histori suksesi:

- Dimension i qenësishëm i BNK-së (ju lutemi tregoni se cili përkufizim i BNK-së është përdorur për të vlerësuar propozimet e projektit, siç tregohet në udhëzimet përkatëse për aplikantët: a) “*zbatimi në bashkëpunim i aktiviteteve nga partnerët, të cilat çojnë në intensifikimin e lidhjeve ndërkufitare dhe partneriteteve të qëndrueshme ndërkufitare dhe/ose në heqjen e pengesave ndërkufitare drejt një zhvillimi të qëndrueshëm socio-ekonomik*”; ose b) *zbatimi në bashkëpunim i aktiviteteve nga partnerët të cilat çojnë në intensifikimin e lidhjeve ndërkufitare dhe/ose në heqjen e pengesave ndërkufitare drejt një zhvillimi të qëndrueshëm socio-ekonomik*”).

- Ndikim i qenësishëm i BNK-së: fqinjësi më e mirë dhe përfitim për njerëzit nga të dyja anët e kufirit në një mënyrë të atillë që projekti në nivel kombëtar nuk do ta kishte arritur.
- Risiprurës: për sa i përket fushës, partnerëve të përfshirë ose aktiviteteve dhe metodave të zbatuara.
- Efikas: Rezultatet janë arritur në kohë dhe në përputhje me buxhetin e planifikuar.
- Shpërndarje e mirë: vizibilitet, replikim, shumëfishim dhe efekt domino.
- Perspektivë e mirë për qëndrueshmëri: përfitime të mundshme edhe përtej kohëzgjatjes së projektit dhe partneritet afatgjatë.>

<Historitë duhet të kenë strukturën e mëposhtme:

Fjali që tërheqin vëmendjen, të cilat përmbledhin suksesin e projektit:

Kontekst;

Përshkrim të problemit specifik që është trajtuar;

Idenë pas projektit;

Zgjidhjen e propozuar;

Tre shembuj të aktiviteteve të ndërmarra;

Fakte që vërtetojnë suksesin;

Vizionin;

Burimet ku mund të gjendet më shumë informacion (p.sh. faqe interneti);

Të dhënat e kontaktit të partnerëve të BNK-së. >